

Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Навчально-науковий Інститут економіки
Фінансово-економічний факультет

Кафедра економічного аналізу і фінансів

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної роботи
ступеню бакалавра

студентки Малишенко Дар'ї Олександрівни

(ПІБ)

академічної групи 072-19зск - 1 (заочна форма навчання)

(шифр)

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(код і назва спеціальності)

освітньо-професійної програми Фінанси, банківська справа та страхування

(код і назва програми)

на тему: «Вдосконалення кредитної діяльності комерційного банку (на

прикладі АТ КБ «ПриватБанк»)

Керівник	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
Кваліфікаційної роботи	Соляник Л.Г.	84	добре	<i>Соляник</i>
Рецензент	<i>Кизилова О. В.</i>	86	добре	<i>Кизилова</i>
Нормоконтролер	Федорова О.Г.	80	добре	<i>Федорова</i>

Дніпро
2022

**Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»**

ЗАТВЕРДЖЕНО:

завідувачка кафедри
економічного аналізу та фінансів
(повна назва)

О.В.Єрмошкіна
(прізвище, ініціали)

« » 2022 року

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу
ступеню бакалавра

студентці **Малишенко Дар'ї Олександрівні** академічної групи **072-19зск-1**
(прізвище, ініціали) (шифр)

спеціальності **072 «Фінанси, банківська справа та страхування»**
(код і назва спеціальності)

на тему: **«Вдосконалення кредитної діяльності комерційного банку (на прикладі АТ КБ «ПриватБанк»)»**

затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» від **12.05.2022р.** № **255 - с**

Розділ	Зміст	Термін виконання
ВСТУП	Актуальність теми, мета і завдання, об'єкт і предмет роботи, методи, наукова та практична цінність, апробація результатів, публікації, структура роботи	03.05.2022- 08.05.2022
Розділ 1	Теоретичні засади організації кредитної діяльності банку	09.05.2022- 18.05.2022
Розділ 2	Ефективність кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк»	19.05.2022- 26.05.2022
Розділ 3	Шляхи вдосконалення кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк»	27.05.2022- 05.06.2022
ВИСНОВКИ		06.06.2022- 08.06.2022
Демонстраційний матеріал	Підготовка демонстраційного матеріалу до захист	09.06.2022- 12.06.2022

Завдання видано

(підпис керівника)

Соляник Л.Г.

(прізвище, ініціали)

Дата видачі завдання **02.05.2022р.**

Дата подання до екзаменаційної комісії **13.06.2022 р.**

Завдання прийнято до виконання **Малишенко Д. О.**

РЕФЕРАТ

Малишенко Д.О. «Вдосконалення кредитної діяльності комерційного банку (на прикладі АТ КБ «ПриватБанк») – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – НТУ «Дніпровська політехніка», Дніпро, 2021.

У дипломній роботі обґрунтовано теоретичні та методологічні основи організації кредитної діяльності банків в умовах трансформації банківської системи України та кризового стану економіки.

Проаналізовано стан, тенденції та перспективи розвитку банківського кредитування в Україні. Оцінено динаміку та роль кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» в забезпеченні його ефективного функціонування. Надано оцінку ефективності кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк».

Визначено основні ризики, що будуть впливати на реалізацію довгострокового зростання Банку та запропоновано заходи щодо його реформування відповідно до «Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року». Оцінено очікування від реформування Банку.

Здійснено прогнозування параметрів кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» в умовах воєнного стану на короткотерміновий строк (2 квартал 2022 року) з використанням економетричного моделювання.

Одержані результати кваліфікаційного дослідження можуть бути використані АТ КБ «ПриватБанк» для забезпечення його фінансової стійкості.

ПАРАМЕТРИ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ, ПАРАМЕТРИ ПРОФІЛЯ ЦІЛЬОВОГО ПОТЕНЦІЙНОГО ПОЗИЧАЛЬНИКА, КРЕДИТНИЙ РИЗИК, ХЕДЖУВАННЯ

ABSTRACT

Malyshenko D . Improving the lending activities of a commercial bank (in terms of "PrivatBank" JSC CB) - Qualification work on the rights of the manuscript.

Qualification work for obtaining the educational qualification level of bachelor's degree from direction of preparation 072 "Finance, Banking and Insurance". – Dnipro University of Technology, Dnipro, 2022.

In the dupploma, the user is theopetic and the meters of the organization of credit activity of banks in the conditions of transformation of the banking system of Ukraine and the crisis state of the economy.

The state, trends and prospects of bank lending in Ukraine are analyzed. The dynamics and the role of credit activity of JSC CB "Privatbank" in ensuring its effective functioning have been evaluated. The effectiveness of credit activity of JSC CB "Privatbank" was assessed.

The main risks that will influence the implementation of long -term bank growth are determined and measures to reform it in accordance with the "Financial Sector Development Strategy by 2025" are proposed. Expectations from bank reform have been evaluated.

The parameters of the loan portfolio of JSC CB "Privatbank" in the conditions of martial law for a short term (2 quarter 2022) using econometric modeling were made.

The results of the qualification research can be used by JSC CB "PrivatBank" to ensure its financial stability.

PARAMETERS OF THE BANK'S CREDIT PORTFOLIO, PARAMETERS OF THE TARGET POTENTIAL BORROWER'S PROFILE, CREDIT RISK, HEDGING

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ	11
1.1. Науково - методичні засади ефективного управління кредитною діяльністю банку.....	11
1.2. Методичні підходи до оцінювання ефективності кредитної діяльності комерційного банку.....	19
1.3. Методичні підходи до оцінювання кредитного ризику діяльності банків.....	28
Висновки до розділу 1.....	37
РОЗДІЛ 2. ЕФЕКТИВНІСТЬ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК».....	39
2.1. Стан і тенденції розвитку банківської системи в Україні.....	39
2.2. Аналіз кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» та його ролі в банківській системі України.....	57
2.3. Аналіз ефективності кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк».....	59
Висновки до розділу 2.....	74
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК».....	78
3.1. Обґрунтування стратегії розвитку АТ КБ «ПриватБанк» в контексті реформування державного банківського сектору України.....	78
3.2. Прогнозування параметрів кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» в умовах воєнного стану.....	83

3.3. Обґрунтування заходів щодо забезпечення стабільної та ефективною кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» в сучасних умовах.....	92
Висновки до розділу 3	104
ВИСНОВКИ.....	106
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	108
ДОДАТКИ	115

ВСТУП

Актуальність теми. Зростання масштабів банківського кредитування без належного врахування ризиків, що при цьому виникають, та можливостей ефективно управляти сформованим кредитним портфелем несе в собі загрозу для ефективного функціонування як окремих комерційних банків, так і банківської системи України загалом. Всебічне дослідження особливостей формування кредитного портфеля комерційних банків з урахуванням умов перебігу ринкових трансформаційних процесів в економіці України, її інтеграції у світове господарство, посилення конкуренції між банками, впровадження новітніх банківських технологій видається особливо актуальним для сучасної теорії і практики організації банківської справи в нашій країні. Вивченню питань організації кредитної діяльності комерційних банків присвячено значну кількість праць вітчизняних і зарубіжних економістів, що характеризує важливе місце даної проблеми у числі пріоритетів банківської діяльності.

Суттєві надбання у дослідженні цих питань належать таким вітчизняним ученим як З.М.Васильченко, О.В.Васюренко, Н.І.Версаль, В.В.Вітлінський, С.П.Вожжов, А.С.Гальчинський, Д.Д.Гладких, І.С.Гуцал, О.В.Дзюблюк, О.Т.Євтух, Ю.А.Заруба, Б.С.Івасів, О.А.Кириченко, В.В.Корнеєв, В.Д.Лагутін, Б.Л.Луців, І.О.Лютий, В.І.Міщенко, А.М.Мороз, Л.О.Примостка та іншим. Вагомий внесок у дослідження зазначених аспектів належить і таким зарубіжним економістам як Б.Бухвальд, Д.Д.Ван-Хуз, Р.Г. Габбард, О.І.Лаврушин, В.Лексіс, Ю.С.Масленченков, Р.Л.Міллер, Ф.С.Мішкін, Е.Морсман, Г.С.Панова, М.А.Пессель, Ж.Рівуар, П.Роуз, Дж.Сінкі, А.М.Тавасієв, В.М.Усоскін.

Відзначаючи безсумнівну цінність та значимість проведених наукових досліджень, потрібно вказати, що у більшості праць розглядаються окремі питання організації кредитних взаємин банків із індивідуальними позичальниками, тоді як важливо вдосконалювати концептуальні засади й механізм управління кредитною діяльністю банків загалом. Саме тому фундаментальну, системну розробку механізму управління кредитним

портфелем комерційного банку та його вдосконалення слід вважати важливим завданням для сучасної теорії банківської справи як наукової бази практичних перетворень. Зазначені моменти визначають актуальність теми кваліфікаційної роботи.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є підвищення ефективності кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» на основі вдосконалення методів й інструментів її організації.

На основі сучасних методів відповідно до поставленої мети в роботі вирішено такі науково-практичні завдання:

систематизовано науково-теоретичні підходи до визначення сутності кредитної діяльності банку;

досліджено та узагальнено методичні підходи до оцінювання ефективності кредитної діяльності та кредитного портфеля банку;

проаналізовано стан, тенденції та перспективи розвитку кредитного ринку в Україні в умовах реформування банківської системи;

оцінено динаміку та роль кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» в забезпеченні його ефективного функціонування;

надано оцінку ефективності кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк»;

здійснено прогнозування параметрів кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» з використанням економіко-математичного моделювання, що враховує сучасні проблеми банківської системи під час воєнного стану в Україні;

запропоновано заходи щодо підвищення ефективності кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» в умовах кризової економіки.

Об'єкт дослідження - процеси вдосконалення методів й інструментів забезпечення ефективної кредитної діяльності банку в умовах реформування банківської системи України та нестабільного зовнішнього середовища.

Предмет дослідження - сукупність теоретико-методичних підходів та практичних аспектів щодо вдосконалення інструментів щодо здійснення ефективної кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» в умовах реформування банківської системи.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань у роботі використано загальнонаукові методи дослідження: абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення, формулювання висновків), системного аналізу (для обґрунтування пропозицій та розроблення методик), статистичного аналізу (для визначення сучасного стану, тенденцій розвитку та структури кредитного портфеля на АТ КБ «ПриватБанк»); порівняльного аналізу (при співставленні показників розвитку банку за період часу, що аналізувався), економіко-математичні (для здійснення прогнозу банку потреби в кредитному портфелі), графічний (при побудові діаграм і графіків, визначення залежностей) тощо.

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативні матеріали Верховної ради України, Кабінету Міністрів України, офіційні статистичні матеріали Національного банку України та фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанк», дані Державної служби статистики; наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, а також результати власних досліджень та спостережень.

Прикладна цінність. Основні наукові положення роботи доведено до рівня теоретичних узагальнень і практичних рекомендацій, які забезпечують підвищення ефективності процесів формування та використання кредитного портфеля банку у сучасних умовах. Прикладне значення одержаних результатів підтверджується використанням їх у діяльності АТ КБ «ПриватБанк».

Апробація результатів дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи, її теоретичні та практичні висновки і рекомендації доповідались і обговорювались на III Міжнародній науково-практичній конференції «MODERN RESEARCH IN WORLD SCIENCE» 12-14 червня 2022/ Львів.

Особистий внесок. Кваліфікаційна робота є самостійною науковою працею. Усі результати, викладені у роботі, отримані автором особисто.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків, викладена на 117 сторінках друкованого тексту. Робота містить 26 таблиць, 29 рисунків, 3 додатки, список використаних літературних джерел налічує 57 найменувань.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

1.1. Науково - методичні підходи до визначення сутності кредитної діяльності комерційного банку

Комерційні банки відіграють особливу роль у грошово-кредитній і фінансовій сфері країн з розвинутою економікою. Вони використовують свої ресурси для короткострокового і довгострокового кредитування всіх етапів виробничого процесу, просування товарів на ринок, укріплення конкурентних позицій торгівельно - виробничих фірм всередині країни і закордоном. При формуванні і вдосконаленні банківської системи України обов'язковою умовою повинно бути використання світового досвіду. [1,2].

Задля правильної організації кредитної діяльності банки розробляють та впроваджують власну кредитну політику. Кредитна політика, як правило, містить стратегію і тактику банку щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів банку (позичальників) на основі принципів поверненості, строковості, цільового використання, забезпеченості та платності. [3].

Важливе значення у процесі здійснення кредитних операцій банківськими установами має інституційне, законодавче та нормативно-правове забезпечення діяльності банків. Головними інституціями, які регламентують порядок здійснення банківської кредитної діяльності в Україні, є: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів, Національний банк України, банківські установи тощо.

Надання позичок передбачає додержання комерційним банком діючого законодавства, економічних нормативів регулювання банківської діяльності та вимог НБУ стосовно формування обов'язкових, страхових і резервних фондів.

Погоджуємося з думкою В. Лагутіна, що обов'язковими передумовами виникнення кредитних відносин є забезпечення інтересів сторін кредитної угоди, що досягається через переговори між ними щодо основних умов надання кредиту (розміру і терміну позички, величини позичкового процента та порядку його сплати тощо), а також необхідність матеріальної відповідальності її учасників за виконання взятих на себе зобов'язань. Тому ці учасники мають бути юридично самостійними особами. Фізичні особи можуть стати суб'єктами кредитних відносин за умови їх дієздатності з правового погляду [4].

Значний внесок у розробку питань щодо кредитної діяльності банківських установ та забезпечення фінансової стійкості банківської системи зробили

вітчизняні економісти. Слід відзначити праці О. І. Барановського, Т. А. Васильєвої, З. М. Васильченко, О. Д. Вовчак, О. В. Дзюблюка, І. Б. Івасіва, В. М. Кочеткова, С. В. Леонова, Б. Л. Луціва, А. М. Мороза, Л. О. Примостки, І. В. Сала та інших. Водночас аналіз наукової літератури з теми дослідження дозволяє стверджувати, що не вирішеними остаточно залишається низка теоретичних і прикладних проблем. Потребують подальшого вивчення і розробки конкретні методи оптимізації питання ефективності процесу банківського кредитування, насамперед з метою пристосування до мінливих умов функціонування банківської системи, що загалом сприятиме ефективнішій діяльності кредитно-фінансових установ. Виснажена банківська система України через посилення негативного впливу світової фінансової кризи певною мірою спричинила переоцінку кредитних ризиків і зміну механізмів їх виявлення.

Серед вітчизняних учених активним прихильником натуралістичної теорії кредиту є Л.В. Федорович. Розглядаючи походження й економічне значення кредиту, вчений, з одного боку, визначає, що кредитні відносини виникли внаслідок еволюції виробництва й обміну, а, з іншого – наголошує, що кредит лише доповнює грошовий обіг [3]. Вітчизняні вчені, котрі були прихильниками капіталотворчої теорії кредиту, намагались передусім з'ясувати причини виникнення та суть цього економічного феномена. Кредит розвиває продуктивні сили країни і являє собою великий крок вперед в плані організації товарного обміну. Кредитний обмін являє собою таке ж удосконалення обміну, як і грошовий по відношенню до натурального» [4].

Розвиток банківської системи нерозривно пов'язаний із розвитком інших ланок фінансової системи України. Тому Національним банком України було розроблено Комплексну програму розвитку фінансового сектору України до 2020 року, за результатами впровадження якої повинна зрости стабільність функціонування банківського сектору як однієї із важливих складових фінансової системи. Програмою передбачено реалізацію наступних етапів: очищення, перезавантаження та створення передумов для довгострокового сталого розвитку фінансового сектору.

Згідно з Положенням про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями кредитний портфель (credit portfolio) це сукупність усіх банківських позик, що структуровані за певними параметрами відповідно до завдань визначеної банком кредитної політики [5].

В банківській діяльності обсяг кредитного портфеля оцінюється за балансовою вартістю всіх кредитів банку, в т.ч. прострочених, пролонгованих і сумнівних. У структурі балансу банку кредитний портфель розглядається як єдине ціле та складова частина активів банку, яка має свій рівень дохідності та відповідний рівень ризику. [7].

Термін «кредитний портфель банку» в науковій літературі трактується найчастіше як сукупність кредитів, виданих банком фізичним та юридичним особам, включаючи міжбанківські кредити та кредити нерезидентам з метою отримання доходу. Слід погодитися з підходом В. Коваленко, за якого кредитний портфель розглядається як структурований портфель активів, що піддається управлінню за принципами, визначеними кредитною політикою банку [8, с. 62].

Одним із ключових елементів діяльності комерційних банків у сфері організації грошово-кредитних відносин є комплекс заходів з управління їх власними кредитними портфелями з огляду на необхідність реалізації двох важливих завдань [10]:

- 1) забезпечення ліквідності активів банку і підтримання належного рівня його платоспроможності;
- 2) максимізації загального рівня доходу від активних операцій і передусім кредитування як основної форми розміщення банківських ресурсів.

На нашу думку, кредитна діяльність банку – це комплексний процес із реалізації кредитних операцій із метою отримання прибутку, результатом якого є створення та розміщення на ринку кредитної послуги.

Обсяг і структура кредитного портфеля банку визначаються такими чинниками[11]:

- розмір банку (капіталу);

- правила регулювання банківської діяльності;
- офіційна кредитна політика банку;
- досвід і кваліфікація менеджерів;
- рівень дохідності різних напрямів розміщення коштів.

Згідно з П. Чубом, процес управління кредитним портфелем поділяється на п'ять етапів [12, с. 6], які автори вважають доцільним викласти в іншій послідовності та з деякими уточненнями:

- аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища, зокрема ринку банківських послуг, кредитної діяльності банку, його ресурсного потенціалу, ринкової позиції;
- формування або перегляд кредитної політики;
- формування кредитного портфеля з оцінюванням кредитоспроможності окремих позичальників;
- оцінювання ризиковості та ефективності кредитного портфеля;
- обслуговування кредитного портфеля.

На конкурентноспроможність кредитного портфеля банку впливають такі чинники: ризиковість, ліквідність, дохідність, швидкість відновлення та ступінь оновлення кредитного портфеля.

Система управління «кредитним портфелем» включає організацію банківської діяльності в процесі здійснення кредитування, мета якої попередити, мінімізувати кредитний ризик. Кінцеві цілі організації кредитної діяльності банку: отримання якомога більшого прибутку від реалізації активних операцій; підтримка стабільної, безпечної діяльності банку.

Процес управління кредитним портфелем банку, як справедливо відзначає В. Коваленко, пов'язаний перш за все з управлінням ризиковістю кредитних операцій [8, с. 60]. Н. Рогожнікова стверджує, що портфель кредитів банку схильний до всіх основних видів фінансових ризиків, зокрема кредитного, процентної ставки та ліквідності [10, с. 31]. На думку авторів, ризик ліквідності не є характерним для кредитного портфеля, крім ліквідності забезпечення недіючих кредитів. Навпаки, сукупна ризиковість кредитної діяльності впливає

на можливу нестачу коштів у банку для виконання зобов'язань перед контрагентами, тобто підвищує ризик ліквідності.

Організаційна структура управління «кредитним портфелем» ґрунтується на принципі розмежування компетенцій, тобто чіткому розподілі повноважень керівників різного рівня управління по здійсненню самого процесу кредитування, зміни умов кредитного договору відповідно, наприклад, з розміром кредиту, ступенем ризику.

Для вдалого управління «кредитним портфелем» велика увага приділяється розробці і проведенню кредитної політики. Стратегічними і тактичними аспектами кредитної політики банку займається центральний, або головний, офіс банку, а також Кредитний комітет банку у співпраці з кредитним департаментом [11]:.

Кредитний ризик, безперечно, є одним з найсуттєвіших ризиків кредитного портфеля. У широкому сенсі кредитний ризик означає можливі втрати банку через «неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання виконати умови будьякої фінансової угоди із банком або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання» [18]. Тобто цей ризик може існувати як щодо позичальників кредитів, так і щодо інших контрагентів (боржників, емітентів цінних паперів тощо), які мають перед банком зобов'язання.

У документі НБУ «Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризикменеджменту в банках України» [18] кредитний ризик з метою його оцінювання поділяється на:

- індивідуальний ризик контрагента, який оцінюється стосовно кредитоспроможності окремого контрагента;
- портфельний кредитний ризик як сукупний ризик втрат за певними операціями банку.

В управлінні кредитним портфелем існує ризик юридичний, який виникає внаслідок порушення або недотримання нормативно-правових актів, укладених кредитних угод, а також їх неоднозначного трактування.

В. Коваленко виокремлює такі ризики кредитного портфеля, як ризики виплат, розрахунків, знецінення, трансформації ресурсів, забезпечення банківських позичок, попиту та пропозиції [8, с. 61].

Кредитній діяльності банку притаманний ризик стратегічний, тобто ризик збитків і втрат через неадекватні управлінські рішення, зокрема прорахунки в кредитній політиці, невчасне або неналежне реагування на зміни зовнішнього середовища. Варто згадати такі різновиди наслідків реалізації стратегічного ризику, як збільшення витрат на формування й обслуговування портфеля, неузгодженість активів кредитного портфеля із зобов'язаннями депозитного портфеля за валютою, строками або процентами.

Процес ризик-менеджменту в управлінні кредитним портфелем має охоплювати всі етапи від аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища. Виявлення слабких сторін і загроз фактично є стратегічним оцінюванням ризиків. В результаті цього отримується наявний профіль ризиків кредитної діяльності банку.

Під час другого етапу управління в процесі формування (або перегляду) кредитної політики окреслюються майбутні цілі та завдання кредитної діяльності банківської установи, «встановлюються конкретні прийоми, способи і методи її реалізації» [11, с. 163]. Кредитна політика має визначити сукупність заходів для ефективного кредитування [13, с. 18].

Будь-який банк прагне максимізувати дохід від кредитних операцій. Співвідношення ризику та доходу характеризує вибраний банківською установою тип кредитної стратегії [11, с. 161]:

- консервативний (пасивний), який спрямований на мінімізацію кредитного ризику з жорсткими критеріями оцінювання кредитоспроможності позичальників та процедурами ліквідації проблемної заборгованості;
- помірний, орієнтований на середній рівень кредитного ризику;
- агресивний, який ставить на меті максимізацію прибутку з високим рівнем кредитного ризику.

Система основних цілей кредитної діяльності банку в кредитній політиці [11, с. 160] пов'язана з усіма розглянутими ризиками кредитного портфеля:

- забезпечення максимальної дохідності кредитного портфеля (мета обмежується прийнятним рівнем кредитного ризику);
- підтримання оптимального співвідношення джерел залучення та напрямів використання кредитних ресурсів (мета впливає на величину процентного, валютного та стратегічного ризику щодо узгодженості активів та зобов'язань);
- досягнення оптимальності між зростанням обсягів кредитних операцій та їх якістю (мета пов'язана з операційно-технологічним та юридичним ризиками);
- збереження високого рівня довіри до банку та збільшення кількості позичальників (існує зв'язок між досягненням мети й рівнем ризиків репутації та ринкової конкуренції).

Рівень кредитного ризику, на який наражається банк, визначається залежно від ступеня диверсифікації кредитного портфеля, концентрації заборгованостей груп чи контрагентів у портфелі, частки прострочених кредитів, ліквідності забезпечення, достатності резервів [17, с. 12; 13]. Слід відзначити, що величина кредитного ризику може змінюватися в часі. З огляду на можливість виникнення загрози втрат ліквідності та капіталу банку (особливо і теперішніх складних кризових умовах в економіці) правлінням НБУ прийнято Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [19], яке приділяє виняткову увагу регулярній процедурі розрахунку величини кредитного ризику для отримання адекватних оцінок та подальшого дієвого управління

Таким чином, кредитній діяльності банку притаманна сукупність пов'язаних між собою ризиків, найбільшим з яких є кредитний. Ризики кредитного портфеля можуть спричинити втрату банком частини ресурсів внаслідок недоотримання доходів, збільшення витрат або понесення збитків під

час кредитної діяльності, тому вимагають певних заходів з їх мінімізації та нейтралізації [18].

Ризик-менеджмент охоплює всі етапи управління кредитним портфелем від аналізу середовища та формування кредитної політики банком. У кредитній політиці бажано визначати цільовий профіль ризиків кредитного портфеля, якого має досягти банк, ризик-апетит в кредитній діяльності та загальні підходи до ризик-менеджменту. Правильна організація процесу банківського кредитування, розроблення ефективної та гнучкої системи управління кредитною діяльністю є основою фінансової стабільності й ринкової стійкості банківських установ [18,19].

Вважаємо, управління кредитною діяльністю на рівні банку доцільно охарактеризувати не лише як організацію кредитного процесу з чітким функціональним розмежуванням обов'язків кредитного персоналу, а як скоординовану сукупність дій у сфері розробки та реалізації кредитної політики, організації кредитного процесу на основі безпосереднього впливу на кредитний портфель для досягнення мети банку відповідно до його кредитної тактики та стратегії. Відповідно, основними елементами системи управління кредитною діяльністю комерційного банку є такі [20]:

- організаційна структура управління кредитним портфелем;
- розробка стратегії і тактики кредитної політики;
- аналіз кредитного портфеля з метою покращення його кількісних і якісних характеристик.

1.2. Методичні підходи до оцінювання ефективності кредитної діяльності комерційного банку

Будь-яке рішення щодо здійснення кредитної операції має базуватись на результатах аналізу співвідношення очікуваного доходу й ризику, адже якщо аналізується лише один показник, одержати достовірні результати досить складно. З цих позицій видається найбільш обґрунтованим оцінювати

ефективність кредитних операцій банку за співвідношенням очікуваних доходів та кредитного ризику [21].

Оцінка ефективності кредитної діяльності банку визначається дохідністю кредитного портфеля та прийнятим банком кредитним ризиком, рівень якого суттєво може збільшитись у періоди економічних криз [21].

Існують традиційний та нетрадиційний підходи до управління кредитним портфелем банку. Традиційний підхід визначено як підхід, що ґрунтується на неформалізованих філософських методах пізнання (наукової уяви, інтуїції), використовує в розрахунках коефіцієнтний аналіз, функціонує у будь-якому середовищі, є простим, швидким та дешевим у застосуванні. Нетрадиційний підхід – це підхід, що ґрунтується на загальнонаукових методах пізнання, використовує в розрахунках теорію ймовірності, статистику, економетрію, функціонує у стабільному ринковому ("ідеальному") середовищі, є складнішим, повільнішим та дорожчим у застосуванні порівняно з традиційним [22]. В прийнятті управлінських рішень щодо формування кредитного портфеля переважає традиційний підхід за рахунок того, що він діє в будь-якому середовищі, є простішим, швидшим та дешевшим. Практика демонструє, що успішність управління ефективністю банківських вкладень та формування ефективної структури кредитного портфеля банку багато в чому залежить від можливостей менеджменту банківських установ, який здійснює оптимальне формування та управління кредитним портфелем.

Ефективність управління кредитним портфелем обчислюється за співвідношенням таких параметрів кредитного портфеля як рівень його дохідності та величина кредитного ризику за даною формулою [23]: :

$$kC = \frac{d - r_0}{IR} \quad (1.1)$$

де kC - коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем;

d - дохідність портфеля; r_0 — ставка без ризику;

IR — показник ризику кредитного портфеля.

За економічним змістом, запропонований коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем показує величину додаткових доходів, які

одержить банк понад рівень облікової ставки НБУ, у розрахунку на одиницю взятого ним кредитного ризику. Отже, вище його значення означатиме ефективніше управління кредитним портфелем комерційного банку і розцінюється як привабливіше.

У вітчизняній банківській практиці уніфікація здійснюється через методику формування резерву під кредитні ризики, розроблену Національним банком України. Дійсно, методикою формування резерву передбачено з'ясування величини можливих втрат за кожною окремою позицією, а сума знайдених у такий спосіб величин (імовірних втрат за всіма кредитними операціями банку) формує резерв, відтак стає очевидним, що за економічним змістом величина резерву є індикатором сукупного ризику кредитного портфеля банку [19]. Таким чином, сформований банком резерв дає змогу визначити ризик кредитного портфеля (РКП), який розраховується як відношення розрахункового значення резерву за кредитними операціями банку до суми кредитного портфеля

Для моніторингу ефективності управління кредитним портфелем, банкам необхідно встановити внутрішнє граничне значення коефіцієнта ефективності управління кредитним портфелем, нижче за яке видача кредиту визнаватиметься недоцільною, що дозволить банкам формувати оптимальний з погляду співвідношення доходу та ризику кредитний портфель. Так як одним із факторів ефективної кредитної діяльності банків є оптимальне формування й управління кредитним портфелем при мінімально можливому рівні ризику, то аналіз кредитного портфеля стає інформаційною базою оцінки ефективності управління кредитною діяльністю банків.

Ефективність управління кредитною діяльністю банку визначає фінансовий результат діяльності, а він обумовлюється двома умовами – зростанням прибутковості за підвищеного рівня ризикованості чи зниження ризику на фоні зменшення прибутку [27]. Вважаємо, що саме від напряму обраних методів управління кредитним ризиком залежить їх дієвість.

Таблиця 1.1

Показники доходності кредитного портфеля

Показник	Формула для розрахунку
Коефіцієнт доходності кредитних операцій (Кд)	Процентний дохід/Кредитний портфель
Частка процентних доходів (Кпд)	Процентний дохід/Доходи
Маржа процентного прибутку (ЧМпр)	(Процентний дохід – Процентні витрати /Активні доходи
Коефіцієнт покриття кредитного портфеля власним капіталом (Квк)	Власний капітал /Кредитний портфель
Коефіцієнт використання залучених коштів в кредитному портфелі (Кзк)	Власний капітал / Зобов'язання
Коефіцієнт якості кредитного портфеля (Кя)	Сформований резерв /Кредитний портфель
Коефіцієнт активності використання коштів клієнтів в кредитному портфелі (Ккк)	Кредитний портфель /Кошти клієнтів
Коефіцієнт кредитної активності (Ка)	Кредитний портфель / Активи

Дослідження особливостей кредитної діяльності має велике значення для сучасної банківської системи України, оскільки є складною і багатоаспектною проблемою, пріоритетним підходом, до розв'язання якої слід віднести створення альтернативної методики оцінювання ефективності управління кредитною діяльністю банків, спрямованої на врахування не лише прибутковості, але й реального рівня ризику кредитних операцій [28].

В науковій літературі виділяють систему коефіцієнтів, які запропоновані для аналізу та оцінки ефективності кредитної політики банку. Показники розділені на дві групи: показники доходності кредитного портфеля та показники ризику кредитного портфеля. На думку Бикової О.В., Марченко О.В., показники доходності кредитного портфеля характеризують залежність загальних доходів банку від кредитних операцій, що дозволяють визначити вартість наданих кредитів та отримати показник прибутковості саме кредитних операцій [29].

Група показників ризику кредитного портфеля (табл. 1.1) надає інформацію щодо забезпеченості кредитного портфеля власним капіталом,

частки залучених коштів у формуванні кредитного портфеля банку та рівнем сформованого резерву під кредитні операції, який характеризує якість кредитного портфеля.

Особливо актуально під час проведення кредитних операцій банківськими установами є створення резервів за кредитними операціями, адже погіршення якості активів банку або підвищення ризикованості кредитних операцій прямо впливає на якість кредитного портфеля банку. Для цього здійснюється оцінка кредитних ризиків за всіма кредитами, що видані банком, та коштами, які розміщені на кореспондентських рахунках, які відкриті в інших банках (як в національній, так і в іноземній валютах). Аналіз та оцінювання величини ризиків у банку має здійснюватися або підтверджуватися незалежною службою - підрозділом з ризик-менеджменту банківської установи, який має ресурси, повноваження та досвід, достатній для оцінювання ризиків, тестування ефективності заходів з управління ними та надання рекомендацій щодо здійснення відповідних коригуючих дій [23, 24].

Основними критеріями оцінювання кредитного ризику є його якісний та кількісний аналізи. Якісний аналіз кредитного ризику (ідентифікація ризику) полягає у виявленні причин та сфер його виникнення. При цьому слід давати чітку класифікацію та характеристику кожного з кредитних ризиків, а також приймати рішення щодо наслідків дії їхніх конкретних проявів. Кількісний аналіз полягає у визначенні рівня кредитних ризиків банку. Серед підходів до визначення кредитних ризиків можна виділити визначення як абсолютними (сума збитків від наданого та неповерненого кредиту), так і відносними величинами (відношення суми збитків за неповерненими кредитами до загального обсягу кредитного портфеля, до валюти балансу тощо).

Найбільш поширені методи кількісного аналізу кредитного ризику:

- статистичний метод, який використовується для обчислення очікуваної тривалості кожної роботи і проекту в цілому та полягає у тому, що для розрахунку ймовірностей виникнення збитків аналізуються всі статистичні дані, що стосуються результативності здійснення банком розглянутих операцій;

- метод аналізу доцільності витрат, який ґрунтується на тому, що у процесі банківської діяльності витрати за кожним конкретним напрямом та окремим елементом мають неоднаковий ступінь ризику. Даний метод орієнтовано на ідентифікацію потенційних зон ризику;

- метод експертних оцінок, який має суб'єктивний характер і полягає в оцінюванні експертами ризику, поданні ними оцінок минулої ситуації та перспектив розвитку в майбутньому. Цей метод, як правило, застосовується при недостатній кількості інформації або при визначенні рівня ризику напряму діяльності банку, який не має аналогів. При використанні цього методу банк може виділяти певну групу ризиків та розглядати їхній вплив на діяльність банківської установи, надавати бальні оцінки ймовірності виникнення того чи іншого виду ризику та ступеня впливу кожного з них на банківську діяльність, а також наслідків досліджуваних ризиків;

- аналітичний метод, який полягає в проведенні аналізів (визначення точки беззбитковості, аналіз чутливості проекту тощо), результати яких дають змогу визначити ключові показники, що найбільше впливають на оцінку кредитної операції. Даний метод може застосовуватися зіставленням графічного матеріалу (діаграм, ліній тренду тощо).

- метод аналогії, який полягає у тому, що при аналізі ступеня ризику визначеного напряму діяльності доцільно використовувати інформацію про розвиток аналогічних напрямів у минулому. Отримані дані з різних джерел обробляються з метою виявлення залежностей між плановими результатами діяльності та потенційними ризиками.

Розрахунок рівня кредитного ризику в абсолютному вираженні як на рівні окремої кредитної угоди, так і на рівні кредитного портфеля може здійснюватися за формулами [24]. :

а) кредитний ризик щодо окремої кредитної угоди полягає у визначенні ймовірності виникнення несприятливих подій за цією угодою:

$$W=p(c)*S \quad (1.2)$$

де, W - величина ризику;

$p(c)$ - ймовірність виникнення збитків за кредитною угодою;

S -сума кредиту;

б) кредитний ризик на рівні кредитного портфеля розраховується з використанням таких показників:

Можлива сподівана величина збитків за кредитним портфелем:

$$S_p = \sum_{i=1}^n S_i * p_i(c) \quad (1.3)$$

де S_p - можлива величина збитків за кредитним портфелем;

S_i - сума i -ої кредитної угоди;

$p(c)$ - ймовірність виникнення збитків щодо i -ої кредитної угоди;

Середньозважений портфельний кредитний ризик (L):

$$L = S_p = \sum_{i=1}^n S_i \quad (1.4)$$

Чим більші значення цих показників, тим більш диверсифікованим, з точки зору ризику, є кредитний портфель банку.

Особливо актуально під час проведення кредитних операцій банківськими установами є створення резервів за кредитними операціями, адже погіршення якості активів банку або підвищення ризикованості кредитних операцій прямо впливає на якість кредитного портфеля банку.

Для цього здійснюється оцінка кредитних ризиків за всіма кредитами, що видані банком, та коштами, які розміщені на кореспондентських рахунках, які відкриті в інших банках (як в національній, так і в іноземній валютах).

У такому розумінні, коли йдеться про організацію кредитного процесу банку загалом, результатом чого є формування банківського кредитного портфеля, що охоплює всю сукупність виданих банком позичок, то в такому аспекті доцільніше вести мову про механізм формування кредитного портфеля

Отже, основою процесу формування кредитного портфеля є оцінка граничного рівня ризику, який є прийнятним для банку в процесі реалізації кредитних операцій, що визначається відповідними лімітами кредитування та

максимальним розміром кредиту, наданого одному контрагенту. Формування структури кредитного портфеля відповідно до обраних пріоритетів передбачає дотримання усіх необхідних технологічних схем кредитування у взаєминах банку із індивідуальними позичальниками, що визначає реалізацію стратегічних цілей банківської діяльності та у кінцевому підсумку забезпечує утворення відповідної сукупності банківських позичок у вигляді якісного кредитного портфеля. Проте цей процес потребує постійного моніторингу, що передбачає оцінку ефективності сформованого кредитного портфеля на основі системи показників, які визначають ефективність кредитних операцій, а відтак і структуру кредитного портфеля – в плані її оптимальності. При цьому оптимальність сформованого банком кредитного портфеля можуть відображати показники, що характеризують його дохідність і надійність (наприклад, рентабельність кредитних операцій, частка сумнівної заборгованості і прострочених позичок у загальному обсязі кредитів, середня дохідність кредитного портфеля, частка позичок, погашених із порушенням встановлених строків тощо). Очевидно, що такий аналіз дозволяє забезпечувати реалізацію адекватних заходів щодо коригування структури кредитного портфеля відповідно до умов управління ризиками. Безпосереднє ж управління кредитним ризиком портфеля банківських позичок може здійснюватися різними методами, що включають лімітування, диверсифікацію, резервування, сек'юритизацію, використання кредитних деривативів. Їх головною метою є дотримання встановленої структури кредитного портфеля і відповідності цієї структури завданням щодо зниження ризиків, забезпечення дохідності та уникнення критичних для збереження ліквідності втрат. Дані рішення очевидно мають розглядатися у якості важливої складової частини більш загального процесу фінансового менеджменту банку, що має охоплювати цілий комплекс заходів, послідовна реалізація яких дозволяє досягти тих цілей, що стоять перед комерційним банком в плані дотримання певного оптимального співвідношення між дохідністю і ліквідністю його операцій. Досягнення цього співвідношення має ґрунтуватися на сукупності певних принципів, які у кінцевому підсумку

визначають власне самі основи управління кредитним портфелем банку. Вони по суті мають утворювати вихідні положення, основу побудови усього кредитного процесу будь-якої банківської установи (від лат. *princĭpium* – основа, засада).

До числа основних принципів управління кредитним портфелем банку слід віднести [29]. :

- використання системного підходу при управлінні кредитним портфелем, що передбачає розгляд сукупності наданих банком позичок у їх взаємозв'язку та взаємозалежності як єдиної системи, що зазнає впливу визначених внутрішніх та зовнішніх факторів;

- планованість управління кредитним портфелем, що передбачає наявність у банку чіткої стратегії дій з організації кредитних операцій як на рівні взаємовідносин із кожним окремим позичальником, так і на рівні усього портфеля банківських позичок, що передбачає наявність чітко визначеної системи заходів із формування його структури;

- комплексність управління, що передбачає охоплення усіх структурних підрозділів банку, діяльність яких може тією чи іншою мірою вплинути на кінцеву величину зобов'язань клієнтів за наданими позичками;

- об'єктивність управління, що визначає наявність достовірної і точної інформації для прийняття адекватних рішень щодо обсягів і структури кредитного портфеля, а також його поточного коригування відповідно до стратегічних завдань банківської кредитної політики;

- оперативність управління, що передбачає швидке реагування управлінського персоналу банку на зміни ринкової кон'юнктури і дії тих чи інших факторів впливу на кредитну діяльність з метою адекватної оцінки ситуації та прийняття необхідних рішень щодо зміни структури кредитного портфеля;

- ефективність управління є ключовим принципом який визначає зміст банківського менеджменту щодо формування кредитного портфеля у спосіб, котрий надає максимальні можливості із реалізації стратегічних цілей банку в

плані забезпечення дохідності його кредитної діяльності при мінімальному рівні ризику.

Таким чином, дотримання указаних принципів може стати вагомим фактором забезпечення дієвості усього організаційно-економічного механізму формування кредитного портфеля комерційного банку. Це пов'язано із тим, що вони слугують вихідними умовами банківської діяльності, спрямованими на реалізацію тих завдань, які визначені стратегією кредитної політики, а відтак виступають основою самої технології управління кредитним портфелем.

Практичне використання цього механізму управління кредитним портфелем комерційного банку може надати можливості суттєво підвищити ефективність функціонування банківських установ та активізувати кредитний процес, спрямований на збільшення вкладень у реальний сектор економіки.

1.3. Методичні підходи до оцінювання кредитного ризику діяльності банків

Банківська діяльність характеризується підвищеними ризиками порівняно з іншими видами комерційної діяльності. Тому у вітчизняній та зарубіжній банківській практиці процес управління ризиками розглядається як ключовий напрям банківського менеджменту. Значна увага приділяється вивченню ризикових сфер і основних видів ризиків, пошуку ефективних методів моніторингу, оцінки, аналізу та контролю банківських ризиків, а також створенню відповідних систем управління [32].

У широкому розумінні ризик - це невизначеність щодо настання тієї або іншої події в майбутньому. Ризик вимірюється ймовірністю того, що очікувана подія не відбудеться (чи відбудеться) і це призведе до небажаних наслідків. Сутність ризику полягає в можливості відхилення отриманого результату від запланованого як у позитивний, так і в негативний бік. Крім того, необхідно враховувати, що ризик може виявлятися у вигляді упущеної можливої вигоди,

тобто ризику непрямого (побічного) фінансового збитку від недоотримання прибутку.

Банківські ризики, як і ризики в інших видах комерційної діяльності, перш за все пов'язують з фінансовими втратами, що виникають у випадку їх реалізації. Провідним принципом у роботі банків є прагнення до одержання якомога більшого прибутку, що обмежується ймовірністю зазнати збитків: чим більший ризик, тим більше шансів отримати прибутки (або зазнати збитків). Іншими словами, ризик - це вартісне вираження ймовірної події, що веде до отримання додаткових прибутків або несення незапланованих втрат.

Банк здійснює значну кількість банківських операцій, кожна з яких супроводжується можливістю реалізації декількох видів ризиків, тому ефективність управління ризиками (ризик-менеджменту) багато в чому залежить від правильності ідентифікації та оцінки певного виду ризику.

Національний банк серед основних банківських ризиків виокремлює такі, як кредитний ризик, ризик ліквідності, ризик зміни відсоткової ставки, ринковий ризик, валютний ризик, юридичний ризик, операційно-технологічний ризик, ризик репутації та стратегічний ризик.

В економічній літературі виокремлюють значно більше видів ризиків, притаманних банківській системі, і критеріїв їх оцінки. Так, з погляду сфер виникнення та можливостей управління банківські ризики поділяють на зовнішні та внутрішні [15].

До зовнішніх належать ризики, виникнення яких зумовлене змінами у зовнішньому щодо банку середовищі й безпосередньо не пов'язані з його діяльністю. Серед зовнішніх ризиків особливе місце посідають політичні, правові, соціальні та економічні ризики, виникнення яких зумовлене загостренням економічної кризи в країні, політичною нестабільністю, заборонаю або обмеженнями на перерахування коштів за кордон, консолідацією боргів, уведенням ембарго, скасуванням імпорتنих ліцензій, війнами, змінами у законодавстві тощо.

Зовнішні ризики не піддаються кількісній оцінці, але банки зобов'язані враховувати їх під час формування стратегії та політики банківської діяльності, а також під час складання бюджету.

До внутрішніх належать ризики, що виникають безпосередньо в процесі діяльності банку й зумовлені кількістю його клієнтів, партнерів, зв'язків, спектром банківських операцій і послуг. Внутрішні ризики порівняно із зовнішніми краще піддаються ідентифікації та оцінці.

Фінансові ризики визначаються ймовірністю фінансових втрат і пов'язуються з непередбаченими змінами обсягів, структури, дохідності та вартості активів і пасивів банку. До фінансових належать такі ризики, як кредитний, ризик ліквідності, валютний і ринковий ризики, відсотковий ризик, ризик зміни ресурсної бази та ін. (табл.1.2).

Таблиця 1.2

Різновиди фінансових ризиків банку

Тип ризику	Підтип ризику
Кредитний	Індивідуальний
	Портфельний
	Ризик країни
	Трансфертний
Ризик ліквідності	Ризик ліквідності ринку
	Ризик ліквідності фінансування
Процентний ризик	Ризик зміни вартості ресурсів
	Ризик зміни кривої дохідності
	Базисний ризик
	Ризик вибору
	З іноземною валютою та металами

Ринковий ризик	З процентними інструментами
	З пайовими цінними паперами
	З товарними контрактами
	З похідними інструментами
Валютний ризик	Ризик трансакції
	Ризик трансляції
	Економічний ризик

Наведена класифікація не є вичерпною і може бути доповнена додатковими категоріями ризиків. У цьому випадку керівництво банку має розробити власну нормативну базу щодо управління додатково визначеними категоріями ризиків з урахуванням положень Базельського комітету з банківського нагляду та Стандартів корпоративного управління [30]. .

Кредитний ризик - це наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу, який виникає у зв'язку з неспроможністю сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови будь-якої фінансової угоди з банком (його підрозділом) або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання. Цей ризик супроводжує всі види банківської діяльності, де результат залежить від діяльності контрагента, емітента або позичальника. Він виникає кожного разу, коли банк надає кошти, бере зобов'язання про їх надання, інвестує кошти або іншим чином ризикує ними відповідно до реальних умов чи умовних угод незалежно від того, де відображається операція - на балансі чи поза балансом.

Особливо важливо враховувати ринковий ризик при прийнятті забезпечення за кредитними операціями, оскільки зміни ринкової вартості цінних паперів чи зниження цін на нерухомість може призвести до втрат банку під час реалізації заставленого майна випадку неплатоспроможності позичальника. Розмір цих втрат визначається сумою перевищення заставної вартості майна над ринковою.

Успішна діяльність банку в цілому великою мірою залежить від обраної стратегії управління ризиками. Мета процесу управління банківськими ризиками

по- лягає в їх обмеженні або мінімізації, оскільки повністю уникнути ризиків неможливо. Управління банківськими ризиками, як правило, спрямоване на забезпечення отримання банком відповідної винагороди за прийняття ризиків. Виняток становлять нецінові ризики, щодо яких не існує кореляції між їх рівнем та величиною винагороди банку (рис.1.1) [31].

Сучасні методи управління банківськими ризиками, застосовуємі вітчизняними банками, в основному, директивно встановлені Національним банком України та розподіляються на [18,19]:

- непряме регулювання ризиків нормативним регулюванням співвідношення власного капіталу та окремих агрегатів активних та пасивних операцій банку, при якому власний капітал банку вважається основним страховим резервом для відшкодування можливих втрат залучених коштів клієнтів банку та інших банків;

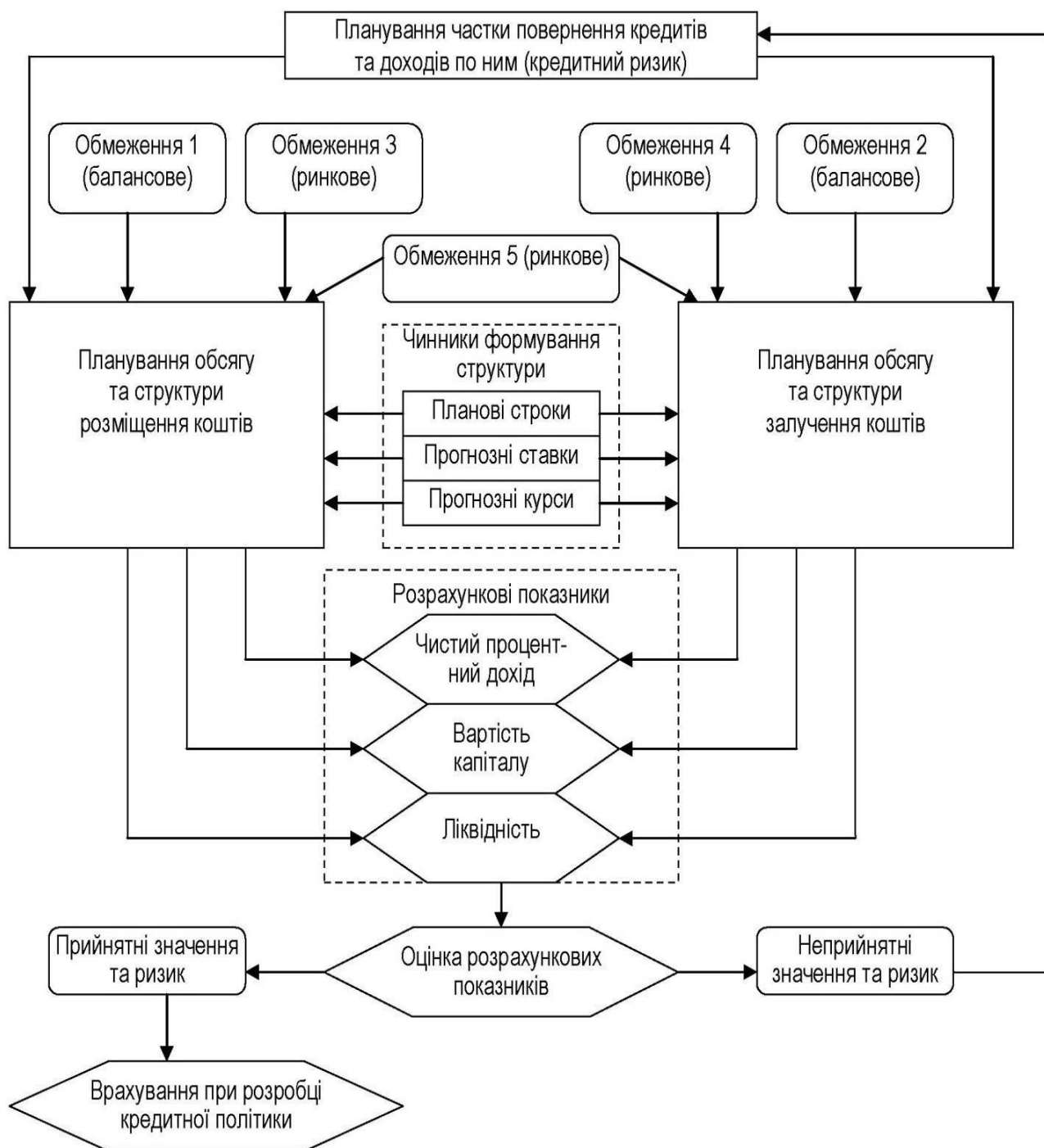

Рис.1.1. Комплексний методичний підхід до управління кредитними ризиками комерційного банку

- заставне забезпечення за рахунок активів позичальників сум виданих кредитів;
- створення за рахунок прибутку банку спеціальних резервів на відшкодування можливих втрат від активних операцій – кредитних операцій,

операцій з цінними паперами, дебіторської заборгованості за операціями, ненадходження нарахованих доходів банку;

- створення обов'язкових резервів забезпечення поточної платоспроможності банку за рахунок резервування безготівкових коштів на кореспондентському рахунку в Національному банку та готівкових коштів в касі банку;

- страхування активів, які не мають заставного забезпечення та, в основному, вкладених в операції з комерційними цінними паперами.

Нормативні показники регулювання діяльності комерційних банків, застосовуємі всіма банками України згідно “Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні” [26], наведені основні алгоритми методик розрахунку показників ризику (нормативів), які визначають змістовні характеристики, закладені в кожний вид показника (табл.1.3).

Базою для розрахунку економічних нормативів Н7, Н8 є регулятивний капітал банку. Базою для розрахунку економічних нормативів Н9, Н10 є статутний капітал банку. Згідно з „Положенням про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків” [5,19] з метою підвищення надійності та стабільності банківської системи, захисту інтересів кредиторів і вкладників банків Національним банком України встановлено порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків.

Створення резерву під кредитні ризики це визнання витрат для відображення реального результату діяльності банку з урахуванням погіршення якості його активів або підвищення ризиковості кредитних операцій.

З метою розрахунку резерву під кредитні ризики банки мають здійснювати класифікацію кредитного портфеля за кожною кредитною операцією залежно від фінансового стану позичальника, стану обслуговування позичальником кредитної заборгованості та з урахуванням рівня забезпечення кредитної операції. За результатами класифікації кредитного портфеля визначається

категорія кожної кредитної операції: "стандартна", "під контролем", "субстандартна", "сумнівна" чи "безнадійна".

Таблиця 1.3

Коефіцієнти для аналізу та обмеження кредитного ризику банку [26]

№	Коефіцієнт	Методика розрахунку	Нормативне значення
1	2	3	4
1 Но	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7),	Показник розміру кредитного ризику на одного контрагента визначається як співвідношення суми всіх вимог банку до цього контрагента та всіх позабалансових зобов'язань, виданих банком щодо цього контрагента, до капіталу банку.	Не більше 25%
2 Но	Норматив великих кредитних ризиків (Н8)	Норматив великих кредитних ризиків визначається як співвідношення суми всіх великих кредитних ризиків, наданих банком щодо всіх контрагентів або груп пов'язаних контрагентів, з урахуванням усіх позабалансових зобов'язань, виданих банком щодо цього контрагента або групи пов'язаних контрагентів, до регулятивного капіталу банку.	не має перевищувати 8кратний розмір регулятивного капіталу банку
3 Но	Норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9)	Норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру, визначається як співвідношення суми всіх зобов'язань цього інсайдера перед банком і всіх позабалансових зобов'язань, виданих банком щодо цього інсайдера, та статутного капіталу банку.	Не більше 5%
4 Но	Норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам (Н10);	Норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам, визначається як співвідношення сукупної заборгованості зобов'язань усіх інсайдерів перед банком і 100 відсотків суми позабалансових зобов'язань, виданих банком щодо всіх інсайдерів, та статутного капіталу банку.	Не більше 30%

Банки зобов'язані створювати та формувати резерви для відшкодування можливих втрат на повний розмір чистого кредитного ризику за основним

боргом, зважаючи на відповідний коефіцієнт резервування, за всіма видами кредитних операцій у національній та іноземних валютах.

Відповідно до перелічених критеріїв здійснюється класифікація кредитного портфеля за ступенем ризику та визначається категорія кредитної операції. У процесі мінімізації кредитного ризику банк може вдаватися до таких методів: аналіз кредитоспроможності позичальника або емітента цінних паперів; диверсифікація; встановлення лімітів; вимоги забезпечення кредиту та ін. Вибір методу або групи методів управління кредитним ризиком залежить від стратегії конкретного банку, ставлення керівництва до проблеми ризику, рівня підготовки працівників, кола клієнтів та особливостей того сегмента ринку, який обслуговує банк.

З погляду можливості застосування окремих методів управління доцільно вирізнити кілька груп фінансових ризиків, об'єднавши їх за ознакою можливості застосування тих чи інших методів мінімізації. Це групи ризиків, які можуть бути:

- диверсифіковані;
- застраховані;
- прохеджовані;
- знижені за допомогою інтегрованого управління активами і пасивами банку.

Якщо рівень ризику з якоїсь причини не вдається мінімізувати, керівництво банку може прийняти рішення про його обмеження. Обмеження ризику або його зниження до допустимого рівня досягається обмеженням обсягів операцій, у зв'язку з якими виникає ризик, і (або) скороченням періоду часу, упродовж якого банк наражається на відповідний ризик. Обмеження обсягів операцій забезпечує зменшення розмірів можливих втрат, а скорочення ризикового періоду дає змогу знизити ймовірність настання негативної події.

Розробка стратегії мінімізації банківського ризику проходить ряд етапів [15]:

- виявлення факторів, що збільшують і зменшують конкретний вид ризику при здійсненні визначених банківських операцій.
- аналіз виявлених факторів з погляду сили впливу на ризик.
- оцінка конкретного виду ризику.
- встановлення оптимального виду ризику.
- аналіз окремих операцій з погляду відповідності прийнятному рівню ризику.
- розробка заходів щодо зниження ризику.

Для зниження рівня процентного ризику банк може застосувати наступні інструменти [28]:

1. Видача кредитів із процентною ставкою, що плаває. Такі міри дозволяють банку вносити відповідні зміни в розмір процентної ставки по виданому кредиті відповідно до коливань ринкових процентних ставок. У результаті банк одержує можливість уникнути ймовірних втрат у випадку підвищення ринкової норми позичкового відсотка.

2. Узгодження активів і пасивів по термінах їхнього повернення. Узгодження активів і пасивів по термінах їхнього повернення можливо по всьому балансі банку (макрохеджування) чи по конкретному активу і конкретному пасиву (мікрохеджування). Для максимального хеджування процентного ризику терміни повернення по активу і пасиву повинні цілком збігатися, що, однак, значним образом обмежує маневреність у діяльності банку.

3. Процентні ф'ючерсні контракти. Вони являють собою термінові контракти, що використовуються для гри на процентних ставках.

4. Процентні опціони. Процентний опціон це угода, що надає власнику опціону право (а на зобов'язання) купити чи продати деякий фінансовий інструмент (коротко-строкову позичку чи депозит) за фіксованою ціною до чи по настанні визначеної дати в майбутньому.

5. Процентні свопи. Одним зі способів зниження процентного ризику є операції "своп" з відсотками, тобто коли дві сторони укладають між собою угоду,

за умовами якої зобов'язуються сплатити відсотки один одному по визначених зобов'язаннях в заздалегідь обумовлені терміни.

6. Термінові угоди. Цей метод захисту від процентного ризику зв'язаний з заключенням між банком і клієнтом спеціальної форвардної угоди про надання в обговорений день позички з визначеному розмірі і під установлений відсоток.

7. Страхування процентного ризику. Воно припускає повну передачу відповідного ризику страхової організації.

Процентний ризик містить у собі інфляційний ризик ризик збитків у результаті знецінення сум відсотків, що сплачуються позичальником. Методом його страхування є індексація, при якій у кредитному договорі обмовляється, що сума платежу залежить від зміни визначеного індексу, наприклад, цін, а також заключення поновлюваних (револьверних) позик на короткий термін із правом їхнього поновлення і перегляду рівня ставки.

Висновки до розділу 1

Результати дослідження теоретичних засад організації кредитної діяльності комерційних банків з клієнтами як основи формування банківської діяльності дозволили сформулювати такі основні висновки.

1. Головною інституційною основою організації кредитних відносин в економіці є комерційні банки. Функція організації кредитних відносин полягає у консолідації комерційними банками відтворювального потенціалу кредиту і подоланні інформаційної, просторової і часової асиметрії в процесі перерозподілу тимчасово вільних коштів в економіці на засадах повернення і платності.

2. Формулювання поняття кредитного портфеля має спиратися на основні принципи діяльності комерційного банку, що відображають конкретні умови його функціонування на ринку, а також стратегічні цілі банку. Поняття кредитного портфеля визначено як сукупність наданих банком позичок,

сформовану з метою отримання прийняттого рівня доходу та забезпечення платоспроможності банку при мінімальному рівні кредитного ризику. У даному визначенні відтворені три ключові взаємопов'язані між собою аспекти банківської діяльності – дохідність, ліквідність і ризик.

3. До числа основних принципів управління кредитним портфелем банку слід віднести: використання системного підходу, плановірність, комплексність, об'єктивність, оперативність та ефективність управління. Вони слугують вихідними умовами банківської діяльності, спрямованими на реалізацію тих завдань, які визначені стратегією кредитної політики.

5. В банківській діяльності обсяг кредитного портфеля оцінюється балансовою вартістю всіх кредитів банку, в т.ч. прострочених, пролонгованих і сумнівних. На конкурентноспроможність кредитного портфеля банку впливають такі чинники: ризиковість, ліквідність, дохідність, швидкість відновлення та ступінь оновлення кредитного портфеля.

6. Науковцями в сучасних умовах виділяють систему коефіцієнтів, які запропоновані для аналізу та оцінки ефективності кредитної політики банку. Одним із способів мінімізації кредитного ризику є створення резервів за кредитними операціями, вимоги, які встановлюються НБУ. Необхідним є узгодження активів і пасивів за термінами їхнього повернення, яке можливо по всьому балансу банку (макрохеджування) чи по конкретному активу і конкретному пасиву (мікрохеджування). Для максимального хеджування процентного ризику терміни повернення по активу і пасиву повинні цілком збігатися, що, однак, значним образом обмежує маневреність у діяльності банку.

ЕФЕКТИВНІСТЬ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

2.1. Стан і тенденції розвитку банківської системи в Україні

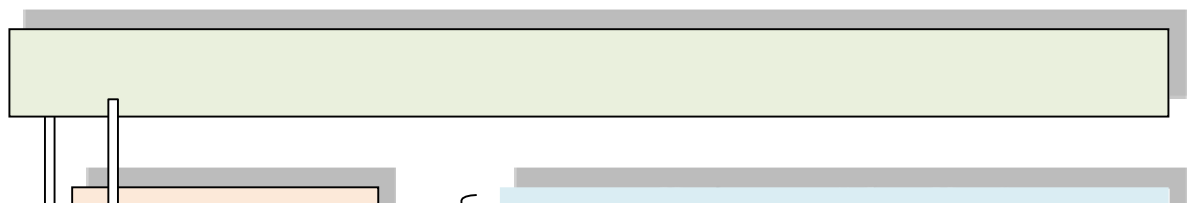
Сьогодні банківський сектор перебуває у кризі через негативні наслідки війни в Україні, які почалися 24 лютого 2022 року і тривають донині.

В Україні на законодавчому рівні закріплено існування дворівневої банківської системи, тому її побудова подібна до європейської моделі. Банківська система України складається з НБУ та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на території України відповідно до законів України. Перший рівень вітчизняної банківської системи займає НБУ, який в межах визначених законодавством повноважень сприяє стабільності банківської системи, встановлює для банків правила проведення банківських операцій, бухгалтерського обліку та звітності, захисту інформації, коштів та майна, здійснює банківське регулювання та нагляд, погодження статутів банків та змін до них, ліцензування банківської діяльності, а також виконує інші функції щодо регулювання діяльності банків [30].

Другий рівень вітчизняної банківської системи займають комерційні банки, діяльність яких направлена на отримання прибутків. Учасники банківської системи взаємодіють між собою вертикально та горизонтально: вертикальні зв'язки характерні для взаємодії НБУ з комерційними банками, а горизонтальні зв'язки - для комерційних банків.

Із урахуванням розподілу банків за групами, які використовує НБУ для представлення результатів діяльності банківської системи [31], структура банківської системи України може бути зображена наступним чином (рис.2.1):

Слід звернути увагу на наявність у банківській системі України такої категорії учасників як – «системно важливі банки», діяльність та критерії ідентифікації яких визначені НБУ [32].

Банківська система України

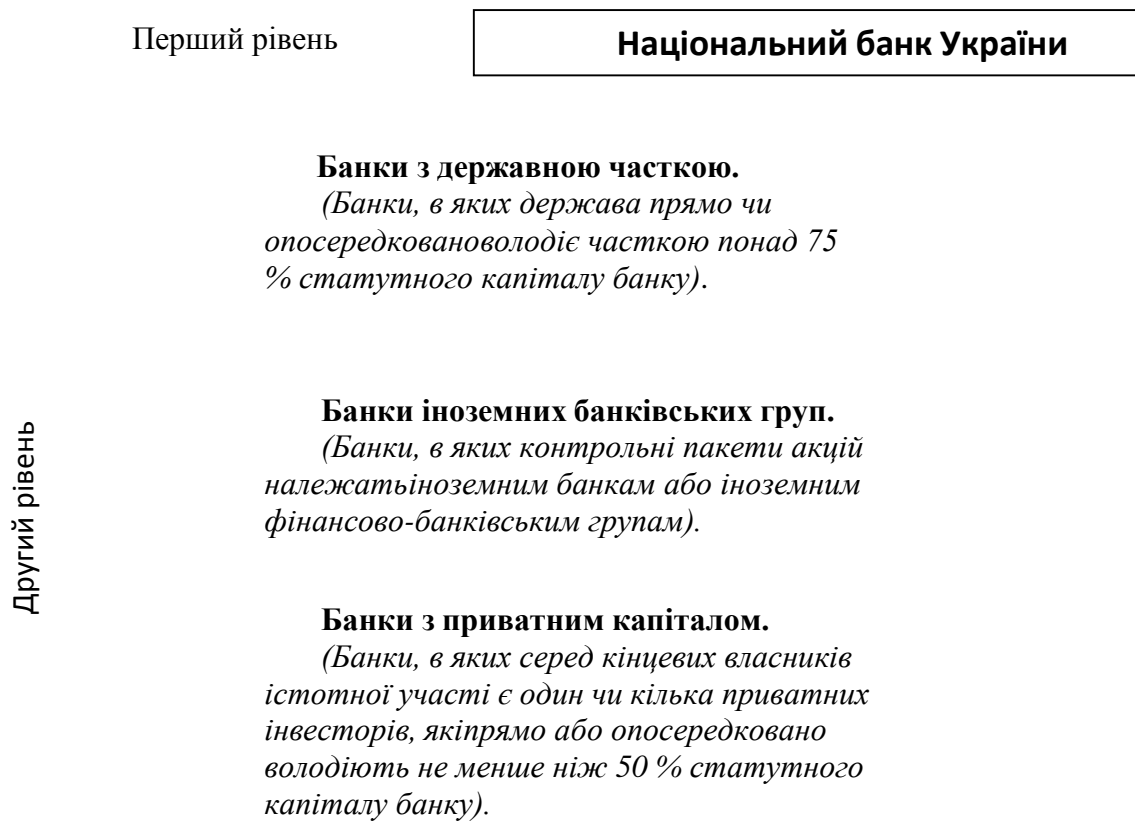

Рис. 2.1. Структура банківської системи України за рівнями

Джерело: складено автором за [1,31]

МВФ відповідно до власної методики до категорії системно важливих банків відносить банк, діяльність якого може спровокувати ризик порушення процесу надання фінансових послуг, що призводить до погіршення функціонування фінансової системи або її частини, та становить загрозу негативних наслідків для реального сектору економіки [33]. Вітчизняне ж законодавство дає більш лаконічне визначення, відповідно до якого до «системно важливих банків» належить банк, «неможливість функціонування якого спричиняє значний вплив на функціонування банківської системи в цілому» [30]. Системно важливі банки відіграють фундаментальну роль на ринку банківських послуг, їх функціонування забезпечує стійкість та

фінансову міцність банківської системи, а тому НБУ до цих банків застосовує підвищені вимоги та більш жорсткі норми. Зокрема, такі вимоги стосуються мінімального розміру регулятивного капіталу, нормативів короткострокової ліквідності та максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента.

В 2020 р. НБУ до системно важливими банків відніс: А-Банк, Альфа-банк, Банк Аваль Кредобанк, ОТП банк, Ощадбанк, Південний, Приватбанк, ПУМБ, Райффайзен, Таскомбанк, Укргазбанк, Укрексімбанк, Укрсиббанк та Універсал банк. Перелік системно важливих банків НБУ постійно переглядає відповідно до визначеної методики [35, 40].

Дослідженню проблем, пов'язаних з розвитком кредитної діяльності банків, та розгляду банківського кредиту присвячені праці таких вчених, як О. Барановський, О. Васюренко, В. Міщенко, А. Мороз, А. Ковальчук, С. Реверчук, М. Савлук, Т. Смовженко, В. Швець, Ф. Бутинець, Н. Ткаченко, Н. Чебанова, В. Бабіч, О. Васюта-Беркут, Н. Грабова, О. Кудря-Висоцька, О. Лишиленко, М. Пушкар, О. Скирпан, В. Сопко, Н. Стражева.

Незважаючи на те, що це питання досліджували багато науковців, існує необхідність його подальшого вивчення. Це зумовлене недостатнім рівнем розроблення деяких аспектів, тому що стан банківського кредитування з року в рік змінюється. Виникають нові проблеми, які потребують розгляду [41].

Вітчизняна банківська система в різні часи формувалася під впливом соціально-економічних та політичних чинників, відтворюючи загальні тенденції в економіці країни. Її розвиток відбувається безпосередньо із розвитком національної економіки та слугує в якості своєрідного індикатору стану національної економіки, а ситуація у банківській сфері віддзеркалює загальний фінансовий та економічний рівень країни. Підтвердженням позитивної динаміки господарських процесів в галузях економіки можуть свідчити, наприклад, збільшення обсягів залучення грошових коштів на депозити, зростання обсягів кредитування банками реального сектору економіки, зменшення розмірів проблемної заборгованості за кредитними

операціями та таке інше. Навпаки, відтік фінансів із банківської системи, зростання заборгованості позичальників перед банками та зниження обсягів банківських операцій говорять про негативні явища в економіці країни.

Тенденції розвитку банківської системи країни формуються під впливом стану національної економіки, про що свідчать основні показники, які характеризують її стан (рис. 2.2).

Отже, ми бачимо вплив різноспрямованих чинників на вітчизняну банківську систему.

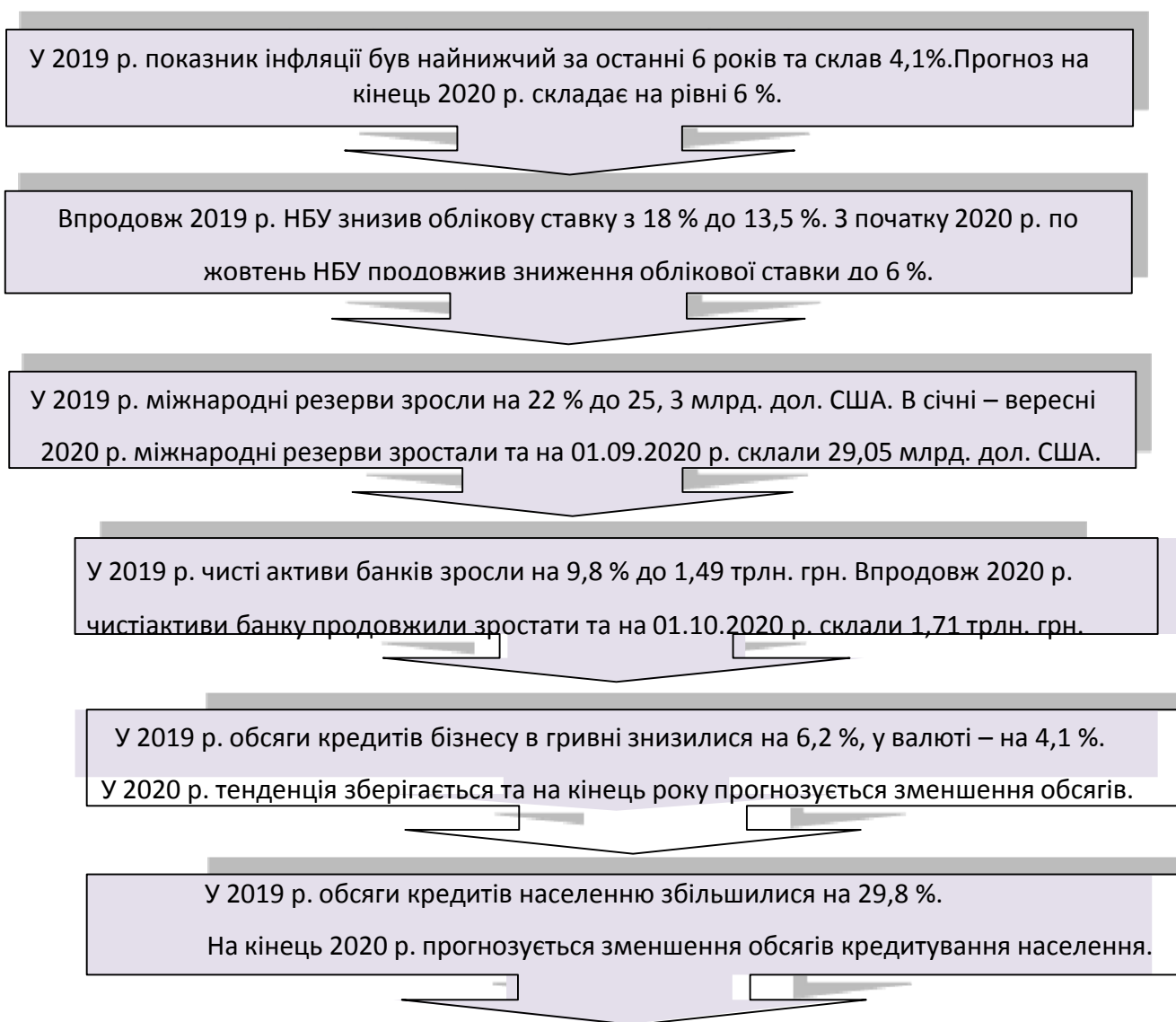

Рис. 2.2. Основні показники стану банківської системи України за 2020 р.

Так, зростання міжнародних резервів НБУ, активів банків й депозитів населення; зниження облікової ставки є позитивним сигналом. Прогнозоване збільшення показника інфляції, зменшення обсягів кредитування бізнесу та прибутків банків є результатом процесів негативного характеру [35, 37]. Кількість працюючих банків на ринку банківських послуг за період з 2015р. по жовтень 2020р. представлено на рис. 2.3. Основною причиною скорочення кількості банків, які мають банківську ліцензію, є запровадження тимчасової адміністрації з подальшим відкликанням банківської ліцензії та ліквідацією банків Фондом гарантування вкладів фізичних осіб. Він діє на засадах, встановлених Законом України від 23 лютого 2012 р. № 4452–VI «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб».

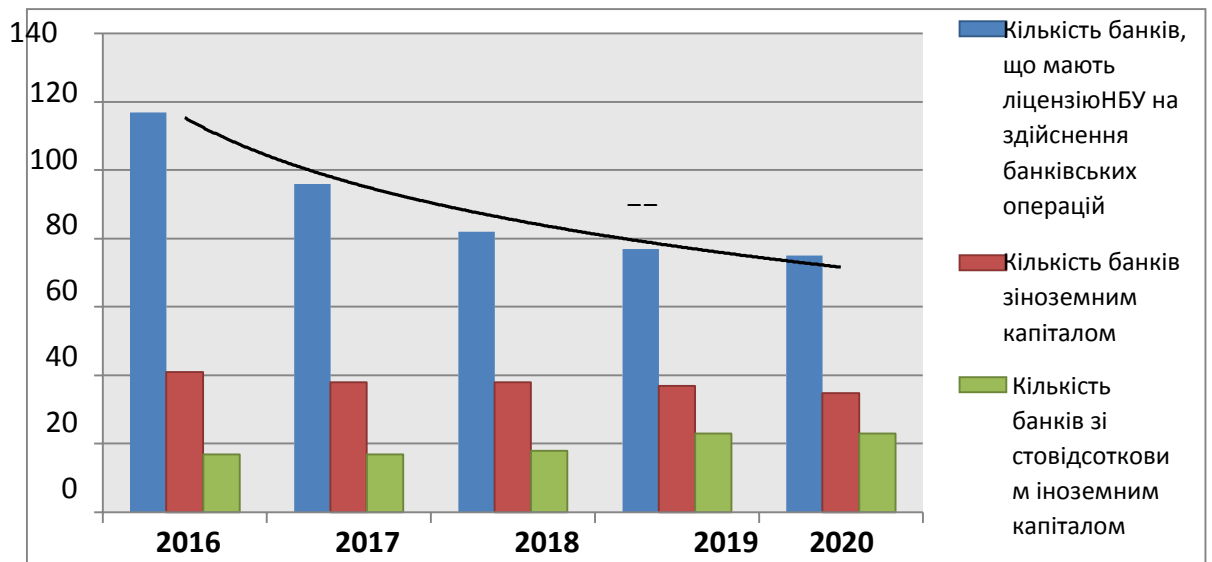

Рис. 2.3. Динаміки кількості банків в Україні станом за 2016–2020 рр. [35]

Протягом останніх років у банківському секторі України спостерігалася тенденція до зменшення кількості банків з іноземним капіталом: якщо станом на 01.01.2016 р. їх кількість становила 41, то у 2019 р. – лише 35 [8]. Із введенням Нацбанком санкцій, щодо українських банків з російським державним капіталом, заборонено здійснювати будь-які фінансові операції підсанкційних банків на користь осіб, які пов'язані з ними, в тому числі, материнських структур, зокрема вводиться заборона на: пряме та/або опосередковане здійснення будь-яких активних операцій;

виплату дивідендів, процентів, повернення кредитів, депозитів, коштів із кореспондентських рахунків, субординованого боргу; розподіл прибутку та капіталу.

Важливим показником, який характеризує ступінь розвитку банківської системи, є активи банків, які складають значну частину банківських операцій і в діяльності банків формують їх доходи. Незважаючи на значне скорочення діючих банків у 2015-2019 роках, активи банків лише незначно зменшилися у 2015 році, а потім знову продемонстрували зростання (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Активи банківського сектору України за .2016-2020 рр. [35]

Показник	Станом на 01.01					Відхилення 2020 р. від	
	2016	2017.	2018	2019	2020	2016 р	2019 р.
Активи банківського сектору, млрд. грн	1254,4	1256,3	1338,3	1359,7	1493,3	238,9	133,6
Банки з державною часткою, млрд. грн	342,8	644,4	734,3	744,8	856,6	513,8	111,8
Частка активів банків з державною часткою у активах банківського сектору, %	27,3	51,3	54,9	54,8	57,3	-27,3	-54,8
Банки іноземних банківських груп, млрд. грн	435,3	432,4	485,1	413,4	447,8	12,5	34,4
Частка активів банків іноземних банківських груп у активах банківського сектору,%	34,7	34,4	36,2	30,4	29,9	-34,7	-30,4
Банки з приватним капіталом, млрд. грн	476,28	179,5	118,9	201,6	228,2	- 248,08	26,6
Частка активів банків з приватним капіталом у активах банківського сектору, %	37,9	14,3	8,8	14,8	12,8	-37,9	-14,8

Аналіз банківської діяльності в Україні показав, що за підсумками 2019 року обсяг загальних активів банків збільшився на 133,6 млрд. грн. Однією із складових загального приросту активів стало збільшення обсягу портфеля ОВДП та похідних фінансових інструментів ПриватБанку внаслідок переходу його до

державної власності. Крім того, не менш важливими причинами коливання величини активів банківських установ у досліджуваному періоді було виведення деяких комерційних банків із ринку, зниження обсягу кредитних портфелів банківських установ та відповідно зміна курсу національної валюти.

Згідно з даними таблиці 2.1 можна стверджувати, що активи банків з державною часткою мають стрімку тенденцію до зростання. Так, упродовж 2015-2019 рр. їх обсяг збільшився на 513,8 млрд. грн. і станом на 01.01.2020 р. склали 856,6 млрд. грн., що становить 57,3% усіх активів банківської системи України. Активи банків іноземних банківських груп за аналізований період збільшились лише на 12,5 млрд. грн. і станом на 01.01.2020 р. склали 447,8 млрд. грн., що становить 29,9% усіх активів банківської системи України. Банки з приватним капіталом за 20015-2019 рр. зменшили обсяг своїх активів на 248,09 млрд. грн.

Графічно частки активів банківського сектору України в розрізі груп банків у 2015-2020 рр. відображено на рис. 2.4.

Рис. 2.4. Активи банківського сектору України в розрізі груп банків за .2016-2020 рр., % [35]

Загалом, поточна ситуація банківської діяльності надалі характеризується невисокою активністю кредитних операцій. Оскільки кредитування є основною специфікою банківського сектора, то кредити надані клієнтам займають найбільшу частку у активах банків, частка яких станом на 01.01.2020 р. займала 79,9%.

Кредитний портфель банківського сектору України за період 2016- 2020 років проаналізовано у таблиці 2.2. Протягом 2019 року обсяг кредитного портфеля банківського сектору України порівняно з 2015 роком збільшився на 68,3 млрд. грн., що в основному зумовлено конвертацією валютних кредитів у гривневі.

Таблиця 2.2

Кредитний портфель банківського сектору України за .2016-2020 рр. [35]

Показники	На кінець року					Відхилення(+;-) 2020р. від 2016
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	
Активи	1254,4	1256,3	1338,3	1359,7	1493,3	238,9
Кредити надані Клієнтам, млн..грн.	965,10	1005,92	1036,75	1118,86	1033,4	68,3
Частка кредитів у активах, %	73,3	80,1	77,5	82,3	69,2	- 4,1
Кредити, надані суб'єктам господарювання	785,9	847,1	865,95	921,96	826,7	40,8
Частка кредитів, наданих суб'єктам господарювання, %	81,4	84,2	83,5	82,4	79,9	-1,5
Кредити, що надані фізичним особам, млн..грн.	152,4	157,4	170,8	196,9	206,7	54,3
Частка кредитів, наданих фізичним особам, %	18,6	15,8	16,5	17,6	20,1	1,5

Обсяг суми кредитів, наданих фізичним особам, протягом досліджуваного періоду збільшився на 54,3 млрд. грн. і становив 206,7 млрд. грн., а кредити, надані суб'єктам господарювання, за підсумком 2019 року збільшилися на 40,8 млрд. грн. і на початок 2020 року досягли значення у розмірі 826,7 млрд. грн. На рис. 2.5 графічно відображено динаміку кредитного портфеля банківського сектору України за 2016-2020 рр.

Рис.2.5. Кредитний портфель банківського сектору України за 2016 - 2020 рр. [35]

Дослідження структури пасивів банківської системи України показують, втрати близько третини депозитів фізичних осіб під час кризи. Лише за 11 місяців 2019 року строкові кошти суб'єктів господарської діяльності зменшилися на 13,33 %, депозити фізичних осіб на 12,49%, строкові вклади фізичних осіб – на 15,11% (табл. 2.3) [5].

Таблиця 2.3

Пасиви банківського сектору України станом на 01.01.2016-2020 рр. [35]

Показники	На кінець року					Відхилення 2020 р. від 2016 р.	
	2016	2017	2018	2019	2020	Абсолют.	Віднос.,%
Усього пасиви, млн. грн.	1254385	1256299	1336358	1360764	1494460	+240075	+19,14
Влас. капітал, млн. грн.	103713	123784	163597	155650	200854	+97141	+93,66
Частка капіталу в пасивах, %	8,27	9,85	12,24	11,44	13,44	+5,17	+62,55
Зобов'язання банків, млн. грн.	1150672	1132515	1172761	1205114	1293606	+142934	+12,42
Частка зобов'язань в пасивах, %	91,73	90,15	87,76	88,56	86,56	-5,17	-5,64

З таблиці 2.3 видно, що пасиви банків впродовж останніх 5 років мали тенденцію до зростання. Так, станом на 01.01.2021 р. обсяг пасивів банків України становив 1494460 млн. грн., що на 240074 млн. грн. або на 19,14% більше, ніж у 2016 році. Те саме відбулося і з обсягом власного капіталу, який збільшився на 97141 млн. грн., тобто на 93,66% порівняно з тим же періодом 2016 роком, і становив станом на 01.01.2020 році 200854 млн. грн.. Частка в пасивах станом на 01.01.2021 р. становить 13,44%, що на 5,17% більше, ніж станом на той же період у 2016 р., тобто протягом 5 років частка власного капіталу невпинно зростає, спостерігається тенденція до збільшення даного показника. Як видно, головним джерелом фінансових ресурсів банків є залучені та запозичені кошти, частка яких станом на 01.01.2021 р. становила 86,56% від загального обсягу ресурсів, проте впродовж аналізованого періоду спостерігається тенденція до зменшення зобов'язань у структурі пасивів, у 2016 році їх частка становила 91,73%.

На рис. 2.6 графічно зображено структуру пасивів банків України за останні 5 років.

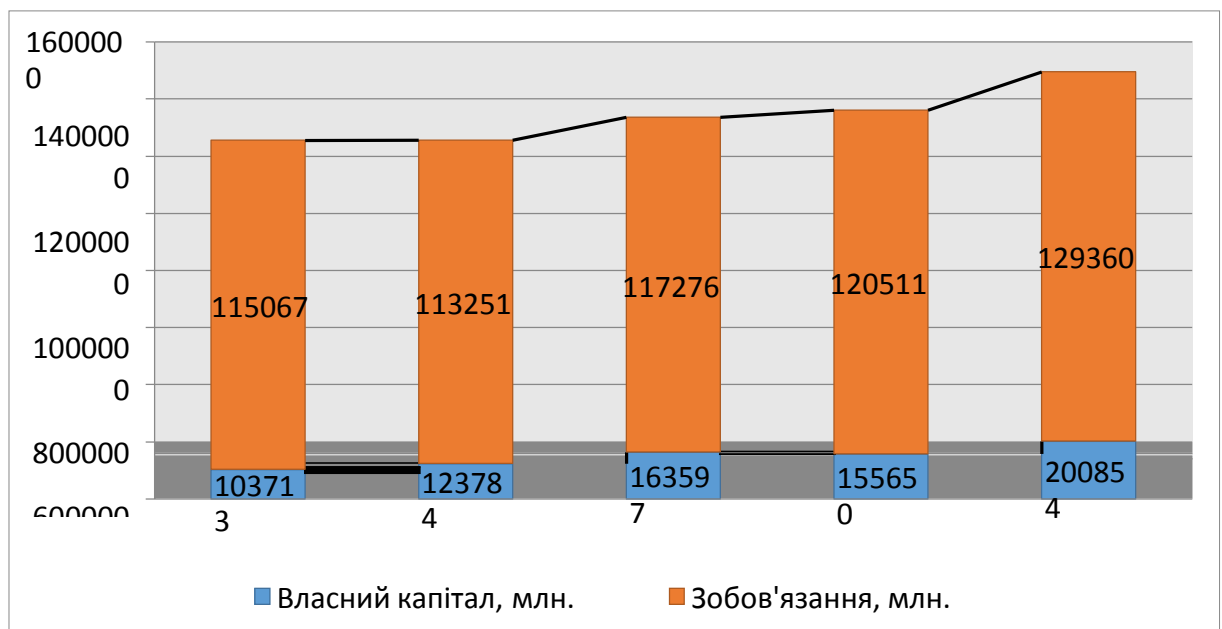

Рис. 2.6. Пасиви банківського сектору України станом за 2016–2020 рр. [35]

Серед показників діяльності банків України, які характеризують стан розвитку банківського сектору, слід відзначити розмір капіталу.

Капітал банку – це сукупність власних, залучених і запозичених коштів банку, що перебувають у його розпорядженні та використовуються для формування матеріальних, нематеріальних і фінансових ресурсів у грошовій формі та для здійснення своєї діяльності у вигляді отримання прибутку. Власний капітал комерційного банку є фундаментом його діяльності, важливим джерелом фінансових ресурсів, а також служить необхідною умовою підтримки довіри клієнтів до банку, запорукою фінансової стійкості та здатності виконувати свої зобов'язання.

Розмір капіталу у 2019р. значно зростає. Порівняно з 2018р. він збільшився на 47 962 млн грн, або на 32,1%, що є позитивним фактом. Темп зростання статутного капіталу теж має розрив з попереднім роком, він зріс на 5 458 млн грн, або на 1,17% (рис. 2.7).

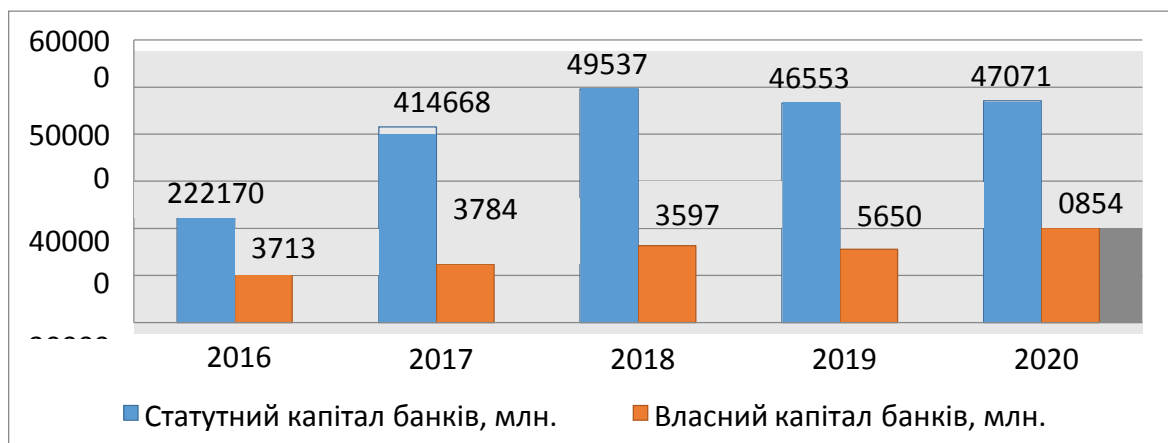

Рис. 2.7. Динаміка статутного та власного капіталу банків України за 2016 - 2020 рр. [35]

Незважаючи на те, що і статутний, і власний капітал банків зростають швидкими темпами, величина власного капіталу банківської системи все ще знаходиться на не достатньому рівні, а стрес-тестування, яке проводить НБУ, показує, що ряд банків є недокапіталізованими. Основною причиною недокапіталізації деяких банків є збиткова їх діяльності, а також небажання акціонерів нарощувати статутний капітал. Так, збитки українських банків у 2016 р. призвели до ситуації, коли розмір власного капіталу банків був меншим за його статутний капітал, то вже у 2018 р. банки докапіталізували на суму 69926,2 млн. грн. (74,7 %). Протягом 2020 р. ситуація суттєво покращилась і, банківська

система наростила прибутки. Проте окремі банківські установи надалі залишаються збитковими [35].

Крім того, у забезпеченні стабільного розвитку банківського сектору України домінуючу роль відіграє капітал. Залежно від рівня його достатності визначається спроможність банків покривати ризики від проведення банківських операцій та їх капітальна стійкість. Тому, достатність капіталу банків оцінюють через його спроможність виконувати властиві для нього функції. Достатність (адекватність) капіталу є мірою здатності банку витримати фінансові загрози втрат ресурсів, оскільки це стосується того, наскільки активи банку можуть перевищувати таким чином його зобов'язання.

З метою оцінки наявного рівня капіталізації банків, відповідно до вимог Національного банку України, встановлено такі нормативи капіталу: норматив мінімального розміру регулятивного капіталу (Н1), норматив адекватності регулятивного капіталу (Н2), норматив достатності основного капіталу (Н3) тощо (табл. 2.4). Ураховуючи нормативні значення проаналізованих коефіцієнтів, можна стверджувати, що в цілому протягом 2016–2021 рр. по банківській системі України виконувалися всі вимоги.

Банківська система в цілому перебувала до 2022р. (стану війни) у нормальному фінансовому стану, зберігаючи значний запас капіталу понад мінімальні вимоги. Минулорічне стрес-тестування показало, що банки загалом готові до гіпотетичної кризи, а ризики для капіталу банків знизилися впродовж двох років, чи не найпомітніше – кредитний. Навіть за несприятливим сценарієм з урахуванням затверджених програм реструктуризації/ докапіталізації майже всі банки мають нормативи достатності регулятивного капіталу вищі за встановлені необхідні рівні станом на 1 січня 2022 року. Також банки мають гарні показники ліквідності, зокрема, всі банки виконують норматив короткострокової ліквідності LCR, що передбачає покриття кризових відпливів коштів.

Значення економічних нормативів по системі банків України станом на
01.01.2015 – 2020 рр. [35]

Норматив		За станом на кінець року					
		2016	2017	2018	2019	2020	2021
Н1	Регулятивний капітал (млн грн)	138526	112154,5	126 116,7	147 073,2	211 742,3	218 993,9
Н2	Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (не менше 10 %)	13,34	15,35	16,18	18,72	18,01	17,99
Н3	Норматив достатності основного капіталу (не менше 7%)	-	-	-	13,28	11,99	11,65
Н6	Норматив короткострокової ліквідності (не менше 60 %)	91,01	96,52	98,37	94,40	89,13	88,23
Н7	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (не більше 25 %)	21,37	20,61	20,29	17,32	18,60	18,92
Н8	Норматив великих кредитних ризиків (не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу)	321,28	232,12	208,31	120,5400	72,35	70,35
Н9	Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (не більше 25 %)	28,8	20,05	17,89	7,23	3,71	4,25
Н11	Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (не більше 15 %)	0,001	0,000005	0,0001	0,0002	0,0005	0,0002

У розрізі прибутковості кількість працюючих банків за період з 2016 – 2020 рр. та за даними на початок кожного року наведено в таблиці 2.5. Кількість банків, які працювали прибутково, залишається на стабільному рівні, а кількість збиткових банків постійно зменшується. В основному така тенденція пояснюється тим, як зазначалось вище, що за останні роки припинила своє існування велика кількість проблемних банків.

Кількість прибуткових та збиткових серед працюючих банків в Україні за
2016 – 2020 рр.

Показники	2016	2017	2018	2019	2020
Кількість банків, що працювали прибутково	68	64	63	63	69
Кількість банків, що працювали збитково	45	36	21	15	6
Загальна кількість працюючих банків	113	100	84	78	75

Джерело: складено автором за [35]

Підтвердженням тому є загальне зменшення кількості учасників ринку банківських послуг. Отже, за результатами 2019 р. вітчизняні банки отримали чистий прибуток 59,633 млрд грн., який став найбільшим за останні 10 років, при цьому прибуток лише одного Приватбанку склав 32,6 млрд. грн. Загальне зростання прибутків банківської системи стало наслідком суттєвого зменшення кількості банків, що працювали збитково, та наявності умов для збільшення прибутків для решти працюючих банків. Результати роботи банків на ринку банківських послуг за період з 2016 – 2020 рр. за даними на кінець кожного року наведено в таблиці 2.6.

У 2021 році платоспроможні банки отримали історично рекордні 77,5 млрд грн чистого прибутку*, що майже вдвічі більше, ніж у 2020 році (39,7 млрд грн), та на 33% більше, ніж у докризовому 2019 році (58,4 млрд грн). Рентабельність капіталу сектору зросла до 35,2% порівняно з 19,2% у 2020 році. У IV кварталі 2021 року чистий прибуток банків був найбільшим, коли додатково до рекордних темпів зростання процентного доходу банки розформували резерви – 26,1 млрд грн, що в 12,6 раза більше порівняно з IV кварталом 2020 року. Впродовж 2020 р. зазначені вище показники почали знижуватися та станом на 01.10.2020 р. рентабельність активів склала 3,17 %, а рентабельність капіталу 24,45 % [42]. Зниження цих показників свідчить про погіршення фінансового стану банківської системи.

Таблиця 2.6

Сукупні розміри прибутків та збитків працюючих банківв Україні
за 2019 – 2020 рр.

Показники	2016	2017	2018	2019	2020
Сукупні розміри прибутків, які отримали банки, що працювали прибутково, млрд. грн.	4,928	10,824	15,700	35,407	59,823
Сукупні розміри збитків, які отримали банки, що працювали збитково, млрд. грн.	-82,863	-170,967	-43,803	-18,327	-0,190
Сукупний результат по банківській системі, млрд. грн.	-77,935	-160,143	-28,103	17,080	59,633

Фінансовий результат роботи банків за 2020р. сприяв підвищенню показників рентабельності активів та капіталу, які характеризують здатність менеджменту ефективно управляти активами банку та використовувати власний капітал.

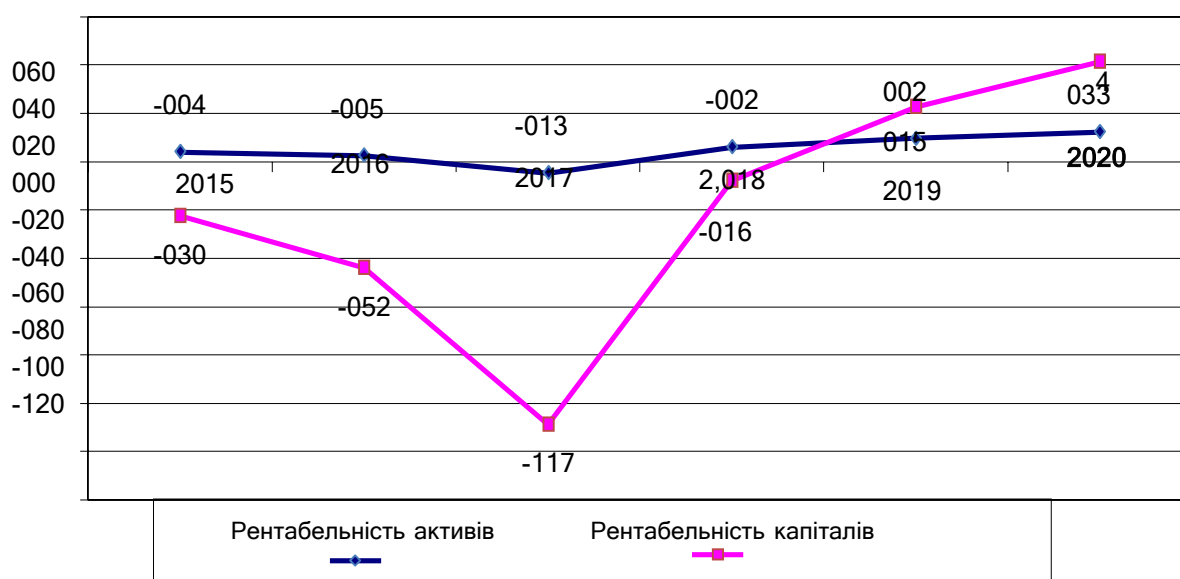

Рис. 2.8. Рентабельність активів та капіталів банків в Україні
за 2015 – 2020 рр.

Джерело: складено за [35]

За даними НБУ темпи зростання прибутковості банків на кінець 2020 р. в порівнянні з 2019 р. суттєво зменшаться. У січні – вересні 2020 р. банки отримали лише 37,6 млрд. грн. чистого прибутку, що на 22% менше аналогічного періоду минулого року, коли банківський сектор заробив понад 48 млрд. грн.

Головними чинниками прибутковості банківського сектору у 2021 році стали подальше зростання операційної ефективності та істотне скорочення

відрахувань до резервів. Так, річний приріст чистого процентного та комісійного доходів становив 39% та 25% відповідно. Цьому сприяло збільшення процентних доходів від кредитування, яке суттєво поживалося після кризи. Подальше зростання обсягу безготівкових операцій забезпечило збільшення комісійних доходів банків. Швидше зростання чистих процентних та комісійних доходів порівняно з операційними витратами підвищило операційну ефективність банків. Відрахування в резерви під кредити за рік скоротилися на 58%. Крім того, були розформовані раніше зарезервовані кошти, пов'язані з юридичними ризиками. Переконливий фінансовий результат 2021 року підтверджує відмінний стан банківського сектору: він стійкий, ефективний, цікавий для інвесторів та здатний підтримати економіку ресурсом. Це результат величезної системної роботи останніх років. Рекордна прибутковість та наявний запас капіталу свідчать про готовність банків до запровадження нових регуляторних вимог для підвищення стійкості перед майбутніми викликами та збереження фінансової стабільності. Станом на 01 січня 2022 року із 71 платоспроможного банку 66 були прибутковими та отримали чистий прибуток 77,9 млрд грн, що перекрыло збитки п'яти банків на загальну суму 0,4 млрд грн. Прибуток сектору концентрований: п'ять найприбутковіших банків сформували 67% усього прибутку, тому доцільно розглянути основні показники їх діяльності у поточному році, що наведені в таблиці 2.7.

Беззаперечно, що функціонування державних банків за результатами роботи в 2020 р. було доволі успішне. Але спираючись лише на ці данні може скластися хибне уявлення про загальну ефективність функціонування державних банків. Сьогодні державні банки накопичили велику кількість невирішених проблем. Крім того, як було вже зазначено раніше, 2020 р. був одним із найприбутковіших років не тільки для державних банків, а і для всієї банківської системи.

Таблиця 2.7

Основні показники діяльності державних банків станом на 01.01.2021 р. [40]

Найменування показника	АТ «Ощадбанк»	АТ «Укресімбанк»	АТ КБ «Приватбанк»	АБ «Укргазбанк»
Кількість відділень	2 764	61	2 162	250
Розмір статутного капіталу, млн. грн.	49 473	38 730	206 060	13 319
Зобов'язання, млн. грн.	231 292	131 385	259 577	110 945
Загальні активи, млн. грн.	314 296	202 922	552 058	127 564
Прибуток після оподаткування, млн. грн.	277	1 002	32 609	1 299

Як і раніше, всі чотири банки з державною часткою, які активно працюють у роздрібному бізнесі, увійшли до групи банків з надійними депозитами. Серед держбанків укотре найуспішнішим виявився ПриватБанк, який упевнено увійшов до ТОП-10 банків з надійними депозитами. За 2019 рік прибуток банку становив 32,609 млрд грн, за 2020 рік — 25,305 млрд грн, а за перше півріччя 2021 року — 11,6 млрд грн. В свою чергу, чистий процентний дохід ПриватБанку за 2019 рік становив 19,667 млрд грн, за 2020 рік — 21,602 млрд грн, а за перше півріччя 2021 року — 10,570 млрд грн. Співвідношення між чистим комісійним доходом і чистим процентним доходом банку за підсумками першого півріччя 2021 року становило 79,64%.

Непогані результати показав Укргазбанк. Станом на 01.07.2021 року частка NPL в кредитному портфелі банку становила 17,36%. Банк, за даними НБУ, завершив 2020 рік з прибутком 542,762 млн грн, а перше півріччя 2021 року — з прибутком 726,428 млн грн.

Ощадбанк, як і раніше, показав більш скромні результати, але його діяльність також була прибутковою. Частка проблемних кредитів у кредитному портфелі Ощадбанку на початок третього кварталу 2021 року становила 44,6%. Агентство нагадує, що за 2019 рік частка проблемних кредитів в Ощадбанку

знизилася на 10,44 п.п., за 2020 рік вона скоротилась ще на 5,46 процентних пункти, а за перші 6 місяців 2021 року відбулося зниження на 6,79 п.п.

Укрексімбанк завершив перше півріччя 2021 року з чистим процентним доходом на рівні 1,874 млрд грн та чистим комісійним доходом у розмірі 499,366 млн грн. Чистий прибуток банку після оподаткування, за підсумками перших шести місяців 2021 року, становив 1,123 млрд грн.

Розглянемо динаміку змін обсягів кредитування суб'єктів господарювання та населення, оскільки за результатами цього аналізу можна отримати уявлення про те, в який бік рухається ринок. А для цього необхідно повернутися до розгляду структури чистих активів банківської системи, яка за даними на початок кожного року та за період з 2015 – 2019 рр. представлена на рис.2.9. Найбільшу частину у структурі чистих активів займають кредитні послуги суб'єктам господарювання та населенню.

Кредити населенню зросли, а суб'єктам господарювання скоротилися. Відбулося скорочення загальних обсягів кредитування до 37,3 % з 56,6 % (562378 млн. грн. з 713974 млн. грн.). У 2020 р. найбільше скорочення обсягів кредитування відбулося у промислових галузях економіки, таких як: добувна (на 31 %), переробна (на 16%), у будівництві (на 18 %) та на транспорті (на 21 %). Це надзвичайно негативна ситуація, яка має тенденцію до продовження.

Зменшення обсягів кредитування має і інші негативні наслідки: вільні кошти, які банки не спрямували на кредитування виробничої сфери, вже традиційно направляються у цінні папери, в наслідок чого вкладення в облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) зросли до 24,6 % з 7 %, в депозитні сертифікати НБУ до 10,2 % з 7,1 %, збільшуючи при цьому внутрішній державний борг. В поточному році зазначена ситуація також має стійку тенденцію до продовження.

60%

40%

20%

0%

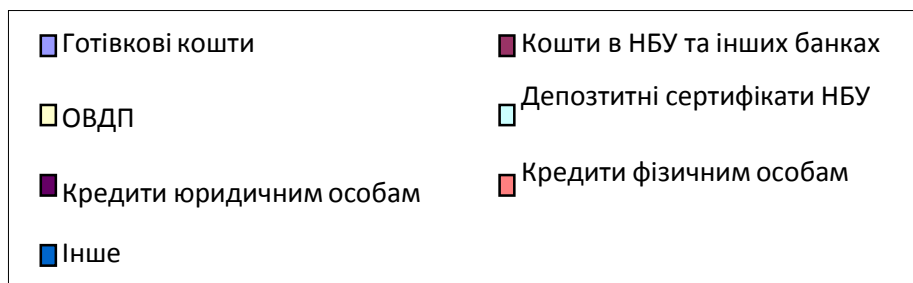

Рис. 2.9. Структура чистих активів банків в Україні
за 2016 – 2020 рр. [35]

З огляду на наведене вище, можна зробити висновок, що в період з 2016р. до 2021р. стан банківської системи в цілому суттєво покращився. Надвисокі прибутки банків за підсумками роботи в 2021р. дозволили зміцнити стійкість вітчизняної банківської системи, в якій домінують державні банки. Але розглянуті показники функціонування ринку банківських послуг не дозволяють однозначно позитивно охарактеризувати ринок, оскільки на ньому присутні також негативні тенденції щодо скорочення кредитування суб'єктів господарювання, оскільки до цієї категорії позичальників відносяться також представники реального сектору економіки, що створюють додану вартість.

2.2. Аналіз кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» та його ролі в банківській системі України

Акціонерне товариство комерційний банк «ПриватБанк» було створено відповідно до установчого договору від 07 лютого 1992 року у формі товариства з обмеженою відповідальністю під назвою Комерційний банк «ПриватБанк» та зареєстровано Національним банком України 19 березня 1992 року. Держава в особі Міністерства фінансів України набула права власності на 100% акцій Банку 21 грудня 2016 року відповідно до статті 41 Закону України «Про систему

гарантування вкладів фізичних осіб» та згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2016 року № 961 «Деякі питання забезпечення стабільності фінансової системи», прийнятої з урахуванням рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 грудня 2016 року «Про невідкладні заходи щодо забезпечення національної безпеки України в економічній сфері та захисту інтересів вкладників», введеного в дію Указом Президента України від 18 грудня 2016 року № 560, та на підставі пропозиції Національного банку України і рішення Ради з фінансової стабільності від 18 грудня 2016 року.

Банк має право здійснювати банківську діяльність на підставі банківської ліцензії шляхом надання банківських послуг. До банківських послуг належать: залучення депозитів та банківських металів від необмеженої кількості юридичних та фізичних осіб; відкриття та ведення поточних (кореспондентських) рахунків клієнтів, у тому числі в банківських металах; розміщення залучених коштів (вкладів), у тому числі на поточних рахунках, коштах та банківських металах, від свого імені, на власних умовах та на власний ризик.

Крім надання фінансових послуг Банк має право здійснювати діяльність, пов'язану з: інвестиціями; випуск власних цінних паперів; випуск, розповсюдження та проведення лотерей; зберігання цінностей або надання в лізинг (оренду) індивідуального банківського сейфа; збір коштів і перевезення валютних цінностей; надання консультаційних та інформаційних послуг щодо банківських та інших фінансових послуг.

З точки зору звітності, Банк публікує аудиторські звіти, перевірену річну фінансову звітність та річну консолідовану фінансову звітність, у тому числі: звіт про фінансовий стан; Рахунок прибутків і збитків; Звіт про рух грошових коштів; звіт про власний капітал; примітки до звітів, перелік яких встановлюється Національним банком України.

Банк оприлюднює річну фінансову звітність не пізніше 30 квітня після закінчення звітного року, річну консолідовану фінансову звітність, річну

Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви	27360	45894	18534	67,7	49911	4017	8,8
Заборгованість банків	-	27118	-	-	25059	-2059	-7,6
Кредити та аванси клієнтам	50140	59544	9404	18,8	55021	-4523	-7,6
Інвестиційні цінні папери	180081	152157	-27924	-15,5	221661	69504	45,7
Інші активи	20467	25010	4543	22,2	30873	5863	23,4
Усього активів	278048	309723	31675	11,4	382525	72802	23,5

В 2019 році порівняно з 2018 спостерігається збільшення суми кредитного портфеля на 9 404 млн. грн (на 18,8 %), з тим самим зросли і активи на 31675 млн. грн (на 11,4 %).

Проаналізуємо динаміку відношення зростання кредитного портфеля до загальної суми активів (рис. 2.10).

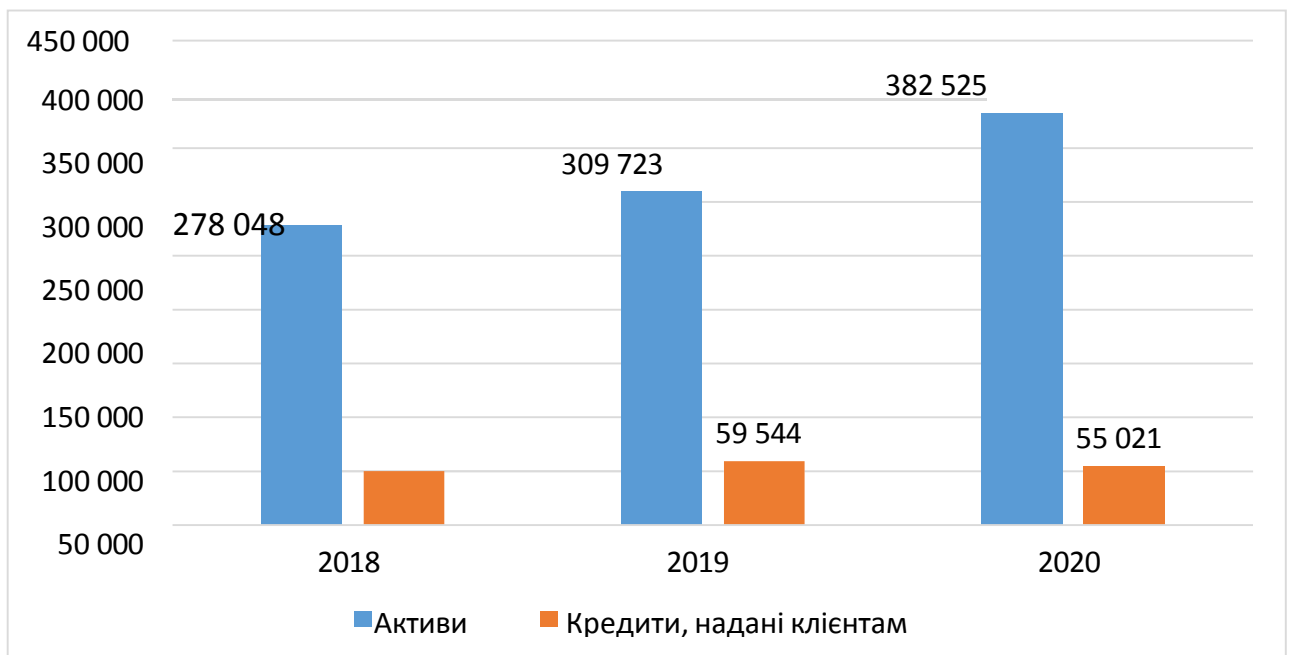

Рис. 2.10. Динаміка кредитів до загальної суми активів АТ КБ «Приват Банк»

В 2020 році ж навпаки сума кредитів, що були надані клієнтам зменшилася на 4 523 млн. грн (на 7,6%), порівняно з 2019 через кризову ситуацію в країні, яка була спричинена епідемією COVID-19. Але активи зросли на 72802 млн. грн, або на 23,5% завдяки залученню та збільшенню суми інвестиційних цінних

паперів. В середньому значенні сума виданих кредитів все-таки зросла на 4881 млн. грн за три роки.

Таким чином, видно, що сума наданих кредитів зростає повільніше ніж сума активів. Невеликий розмір кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» можна пояснити тим, що банк надає багато короткострокових споживчих кредитів і на невеликі суми.

Розглянемо яку частку займає кредитний портфель в структурі активів банку (табл. 2.8). З таблиці видно, що частка кредитного портфеля в структурі активів банку протягом трьох останніх років складала 15-20 %, в 2020 році вона впала на 4,8% порівняно з 2019 також через нестабільну економічну ситуацію в Україні, через яку спостерігається втрата кредитоспроможності населення [43]. Також, слід виділити те, що велику частку у структурі активів мають інвестиційні цінні папери, які займають 57,9 % всіх активів АТ КБ «Приват Банк» (рис 2.9).

Таблиця 2.9

Кредити в структурі активів АТ КБ «Приват Банк», %

Активи	2018	2019	Відхилення	2020	Відхилення
Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви	9,8	14,8	5,0 0	13,0	-1,8
Заборгованість банків	-	8,8	-	6,6	-2,2
Кредити та аванси клієнтам	18,0	19,2	1,2	14,4	-4,8
Інвестиційні цінні папери	64,8	49,1	-15,7	57,9	8,8
Інші активи	7,4	8,1	0,7	8,1	0
Усього активів	100,0	100,00	0,0	100,0	0,0

Проаналізувавши структуру активів АТ КБ «ПриватБанк», можна сказати, що вона є не зовсім стандартною, бо інвестиційна діяльність зазвичай не займає таку велику частку, бо в українському банківському секторі вона не є досить розвинутою.

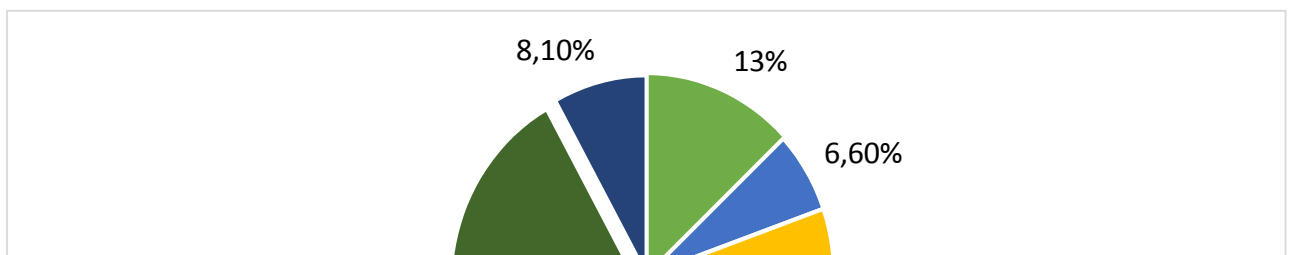

Рис 2.11. Структура активів АТ КБ «ПриватБанк» за 2020 рік

В інших банках велику частку займає саме кредитний портфель. Це можна пояснити тим, що під час націоналізації банківська установа отримала облігації внутрішньої державної позики, з яких тепер складається інвестиційний портфель. Щодо заборгованості банків, яка у 2020 році склала досить значну частку – 6,6%, то вона складалася з залучених депозитних сертифікатів Національного банку України за ставкою від 5 до 6 %, тому цю суму до кредитного портфеля віднести неможливо.

Після аналізу структури активів банку було виявлено, що кредитний портфель становить приблизно 1/5 загальної суми активів. З рис. 2.12. видно, що кредити фізичним особам становили 81% кредитного портфеля банку у 2020 році, 19 %, які залишилися зайняли сектори малого та середнього бізнесу та сектор юридичних осіб. Проаналізувавши показники таблиці 2.9, було визначено, що кредитний портфель збільшився в період 2018-2019 рр на 18,5% - з 38055 млн. грн до 45049 млн .грн. Структура кредитного портфеля за кредитними продуктами АТ КБ «ПриватБанк» для фізичних осіб представлена у табл. 2.10.

Основним сегментом орієнтованості банку є населення, через те в його кредитному портфелі займають велику частку саме кредити фізичним особам (рис. 2.12. та табл. 2.10).

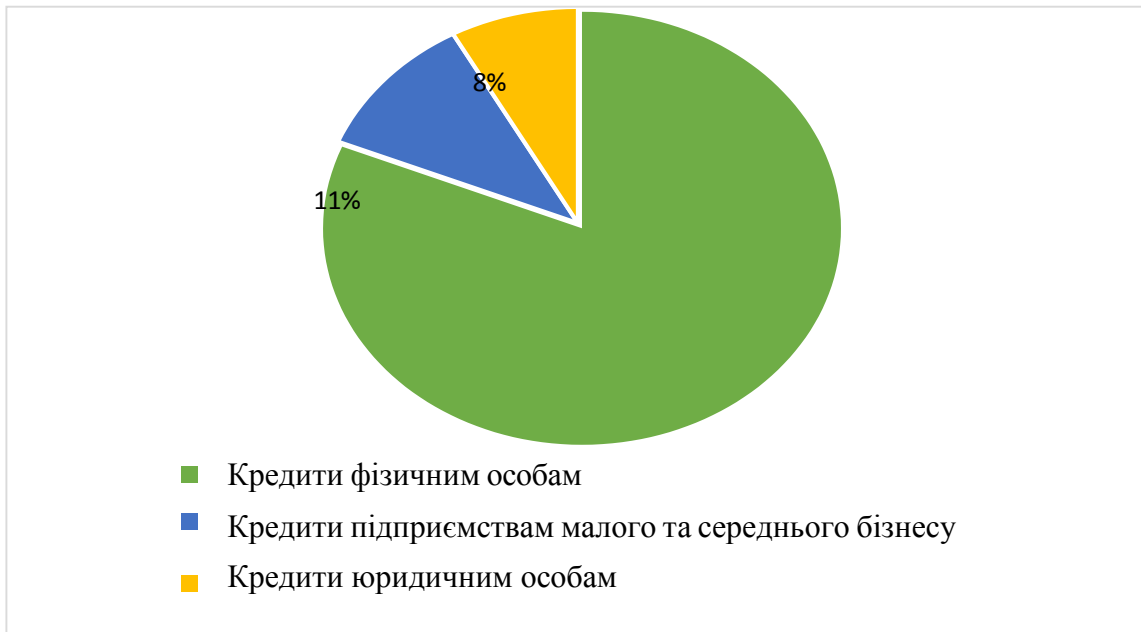

Рис 2.12. Структура кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» у 2020 році, %

Таблиця 2.10

Структура кредитного портфеля АТ КБ «Приват Банк» за позичальниками

Вид кредиту	2018	2019	Відхилення		2020	Відхилення	
			абсол.	%		абсол.	%
Кредити фізичним особам, млн..грн.	38 005	45 049	7 044	18,5	41 270	- 3 779	- 8,4
Кредити МСП, млн..грн	3 923	5 131	1 208	30,8	5 506	375	7,3
Кредити юридичним особам, млн..грн	3 451	4 567	1 116	32,3	4 079	- 488	- 10,7
Усього виданих кредитів, млн..грн.	45 379	54 747	9 368	20,6	50 855	- 3 892	-7,1

В 2020 році відбувся спад на 8,4%, що пояснюється сучасним економічним станом в країні. Протягом аналізованого періоду кредитного портфеля було з'ясовано, що саме кредитування фізичних осіб впливає на збільшення вартості кредитного портфеля. Ріст суми наданих кредитів фізичним особам у кредитному портфелі банку відбувся за рахунок зростання кредитних операцій за кредитними

картками, зокрема картою «Універсальна», хоча у 2020 році вони мали негативну тенденцію, тобто скоротились на 3 299 млн. грн., або 8,5%, тобто суттєвого зростання цей кредитний продукт мав у 2019 році. Популярність серед фізичних осіб кредитних карток пояснюється їх простотою та доступністю, та низькими доходами українців, які не дозволяють їм з власних доходів придбати необхідні, але достатньо дорогі товари.

Також зростання відбулося і за таким кредитним продуктом як іпотечні кредити на 694 млн. грн (табл.2.11).

Таблиця 2.11

Структура кредитного портфеля у сегменті кредитів, наданих фізичним особам

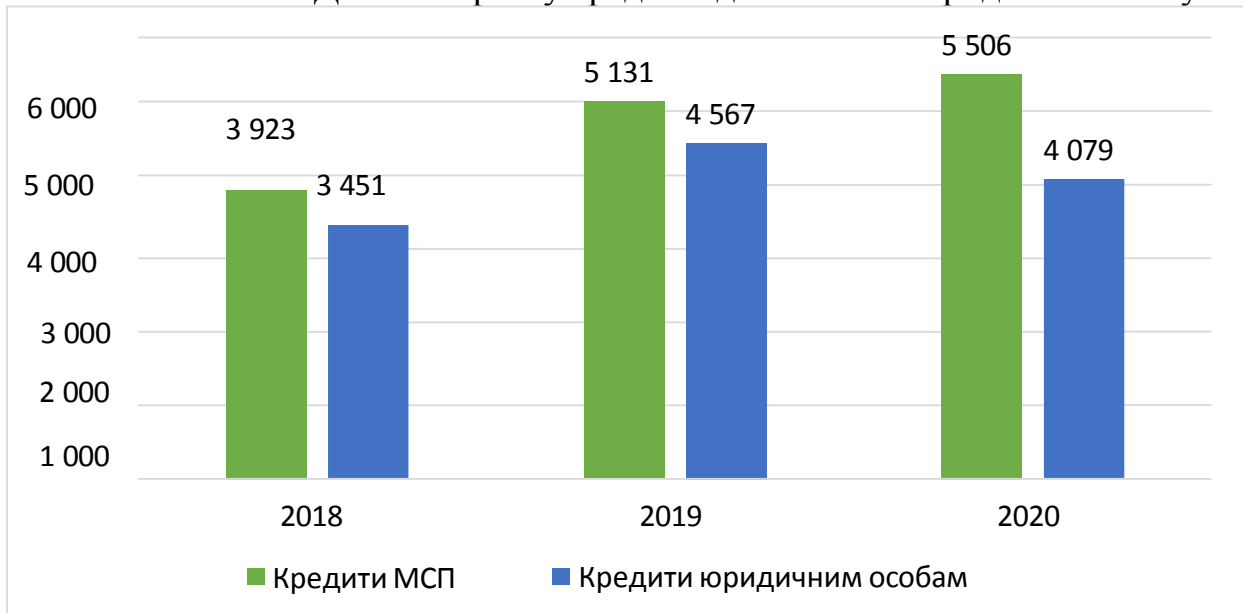
Вид кредиту	2018	2019	Відхилення		2020	Відхилення	
			абсол.	%		абсол.	%
Кредитні картки	32 431	38 822	6 391	19,7	35 523	-3 299	-8,5
Іпотечні кредити	1 619	2 297	678	41,9	2 313	16	0,7
Споживчі кредити	3 908	3 892	- 16	- 0,4	3 416	- 476	- 12,2
Автокредити	2	1	- 1	- 50	0	- 1	- 100
Інші кредити	45	37	- 8	- 17,8	18	- 19	- 51,4
Усього (за виключенням резервів)	38 005	45 049	7 044	18,5	41 270	- 3 779	- 8,4

Як видно з даних табл. 2.11, за 2018-2020рр. суттєво продуктова структура даного сегменту майже не змінилась, найбільша частка належить кредитним карткам – в середньому їх частка становить 85%, відповідно на споживчі кредити та іпотечні кредити приходиться біля 14%. Відповідно 1%, що залишився приходиться на інші кредитні продукти, зокрема кредити на придбання авто.

Щодо корпоративного сектору, то він у кредитному портфелі банку поділений на дві частини – це кредити малому й середньому бізнесу та юридичним особам. Особлива увага у кредитній діяльності надається саме сегменту МСП, про що свідчить постійне зростання вартості цього сегменту у кредитному портфелі банку, яка за три роки збільшилась з 3 923 млн. грн. до 5 506 млн. грн., тобто в тобто в цілому на 1 583 млн. грн.

Динаміка росту кредитів для юридичних осіб майже така ж сама (рис. 2.13) – за 2018-2020рр. Їх сума збільшилась на 1 116 млн. грн. або на 32,3%.

Рис 2.13. Динаміка росту кредитів для МСП та юридичних осіб у

кредитному портфелі

У 2020 році відбувся спад кредитів, наданих юридичним особам на 10,7%. Бізнес-сектор для банку є дуже перспективним, оскільки лише при активному розвитку сектору малого та середнього бізнесу може бути можливим і розвиток національної економіки. Слід зазначити, що великі українські комерційні банки дуже обережно ставляться до кредитування цього сегмента ринку, оскільки він найбільш вразливий до несприятливих зовнішніх факторів. І, на жаль, сьогодні економічна та політична ситуація в країні не є стабільною.

Концентрація клієнтського кредитного портфеля за галузями економіки та напрямками комерційної діяльності корпоративного сегменту представлено в табл. 2.12.

Таблиця 2.12

Структура кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» корпоративного сегменту за галузями економіки

Вид кредиту	2018	2019	Відхилення		2020	Відхилення	
			абсол	%		%	
Кредити юридичним особам	6 358	6 992	634	10,0	6 097	- 895	- 12,8

АПК та харчова промисловість	2 298	1 942	- 356	-15,5	1 690	- 252	- 13,0
Товари народного споживання	771	1 192	421	54,6	1 085	- 107	- 9,0
Інше	3 289	3 858	569	17,3	3 322	- 536	- 13,9
Кредити МСП	8 499	8 973	474	5,6	7 376	- 1 597	- 17,8
Надання побутових, послуг	2 664	2 440	- 224	- 8,4	1 337	- 1 103	- 45,2
АПК та харчова промисловість	1 934	2 316	382	19,8	2 344	28	1,2
Товари народного споживання	1 240	1 651	411	33,1	1 419	- 232	- 14,1
Інфраструктура	556	599	43	7,7	450	- 149	- 24,9
Інше	2 105	1 967	- 138	- 6,6	1 826	- 141	- 7,2
Всього кредити та аванси	14 857	15 965	1 108	7,5	13 473	- 2 492	- 15,6

Зростання вартості кредитного портфеля МСП, в свою чергу, забезпечило зростання обсягів кредитування галузей АПК та харчової промисловості, які за два роки збільшились на 382 млн. грн. Також суттєво зросло кредитування галузі з виробництва товарів народного споживання – з 1240 млн. грн. до 1651 млн. грн., тобто на 411 млн. грн. [43]. Скоротились обсяги кредитування інфраструктури – з 556 млн. грн. до 599 млн. грн, тобто на 43 млн. грн. або 7,7%. В 2020 році спостерігається тенденція спаду всіх показників, що в сумі дало зменшення наданих кредитів МСП на 1597 млн. грн. Щодо кредитів юридичним особам, то їх обсяги кредитування збільшились в 2018-2019рр на 634 млн. грн. або на 10%. Таке зростання обсягів кредитування відбулося за рахунок інших галузей економіки, які за ці роки збільшились на 569 млн. грн або на 17,3%, обсяги кредитування галузі з виробництва товарів народного споживання зросли на 54,6% або на 421 млн. грн. Обсяги кредитування АПК та харчової промисловості зменшились на 15,5% або на 356 млн. грн. В 2020 році спостерігається тенденція спаду всіх показників, що в сумі дало зменшення наданих кредитів юридичним особам на 895 млн.грн.

Структура кредитного портфеля корпоративного сегменту за галузями економіки представлена у табл. 2.13. Як видно з табл. 2.10 за 2018-2019рр

найбільше зростання суми кредитного портфеля бізнес сегменту забезпечило зростання суми кредитного портфеля МСП, яка за ці роки зросла на 474 млн. грн.

Таблиця 2.13

Структура кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» корпоративного сегменту за галузями економіки, %

Вид кредиту	2018	2019	Відхил 20	2020	Відхил
Кредити юридичним особам	42,8	43,8	1	45,3	1,5
АПК та харчова промисловість	15,5	12,2	- 3,3	12,5	0,3
Товари народного споживання	5,2	7,4	2,2	8,1	0,7
Інше	22,1	24,2	1,8	24,7	0,5
МСП	57,2	56,2	- 1	54,7	- 1,5
Надання побутових, індивідуальних та професійних послуг	17,9	15,3	- 2,6	9,9	- 5,4
АПК та харчова промисловість	13,0	14,5	1,5	17,4	2,9
Товари народного споживання	8,3	10,3	2	10,5	0,2
Інфраструктура	3,8	3,8	0	3,3	- 0,5
Інше	14,2	12,3	- 1,9	13,6	1,3
Всього кредити та аванси	100,0	100,0	0,0	100,00	0,0

Як видно з табл. 2.13 – найбільша частка в обох випадках належить галузям АПК та харчової промисловості, і якщо у сегменті МСП вона мала стабільну тенденцію до зростання відповідно з 13 % до 14,5% та до 17,4%, то у сегменті юридичних осіб, навпаки, мала стабільну тенденцію до скорочення з 15,5% до 12,2% в 2019 році та трохи зросла у 2020 році до 12,5 %. В обох випадках зросла і частка виробників споживчих товарів – відповідно з 5,2% до 8,1% та з 8,3% до 10,5%.

Отже, можна помітити, що за 2018-2020 роках структура кредитного портфеля корпоративного значно не змінилася. Найбільшу частку займають кредити в галузі АПК та харчової промисловості, в середньому до 30%. З цього можна зробити висновок, що на сьогодні перевагу має саме розвиток АПК та

виробників харчової промисловості. Станом на 31 грудня 2020 року загальна сума кредитів найбільшим 10 клієнтам Банку, складала 2 264 мільйона гривень (31 грудня 2019 року: 2 191 мільйон гривень) або 3% від загальної суми кредитів за вирахуванням тих, що управляються як окремий портфель (31 грудня 2019 року: 3%). Резерв під очікувані кредитні збитки, пов'язаний з цими позичальниками становив 986 мільйонів гривень (на 31 грудня 2019 року: 663 мільйонів гривень). Що стосується структури кредитного портфеля за строками, то вона представлена у табл. 2.14.

Таблиця 2.14

Структура кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» за строками, млн.грн.

Вид кредиту	2018	2019	Відхилення		2020	Відхилення	
			абсол.	%		абсол.	%
Менше ніж 12 місяців	44 494	50 435	5 941	13,4	45 986	- 4 449	- 8,8
Понад 1 рік	5 646	9 109	3 463	61,3	9 035	- 74	- 0,8
Всього кредити та аванси клієнтів	50 140	59 544	9 404	18,8	55 021	- 4523	- 7,6

З даних таблиці 2.14 за 2018-2019рр. зростання обсягів кредитування в період 2018-2019рр. відбувалося за рахунок збільшення, в першу чергу, кредитних продуктів строком до 12 місяців – за ці роки їх вартість збільшилась на 5 941 млн. грн, тобто темпи зростання становили 13,4%, даний кредитний продукт у 2020 році почав мати тенденцію спаду, що може вказувати про поступове насичення ринку подібними продуктами, зокрема картковими кредитними продуктами. Примітним є те, що протягом останніх трьох років сама структура кредитного портфеля за строками майже не змінилась.

2.3. Аналіз ефективності кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк»

Важливим елементом аналізу є оцінка ефективності діяльності АТ КБ «Приватбанк». Аналіз банківської діяльності кожного банку оцінюється насамперед отриманим фінансовим результатом за рік. Слід зауважити, що серед

держбанків укотре найуспішнішим виявився ПриватБанк, який упевнено увійшов до ТОП-10 банків з надійними депозитами. За 2019 рік прибуток банку становив 32,609 млрд грн, за 2020 рік — 25,305 млрд. грн, а за перше півріччя 2021 року — 11,6 млрд грн. Основним джерелом прибутку є доходи банку, тому проаналізуємо динаміку та структуру доходів банку (табл. 2.15).

Таблиця 2.15

Динаміка та структура доходу кредитно-інвестиційного портфеля
АТ КБ «ПриватБанк»

Показники доходу	2018	2019	Відхил	2020	Відхил
Кредити та аванси фізичним особам, млн. грн.	15 934	19 014	3 080	17 896	-1 118
Питома вага, %	51,81	56,19	4,38	53,32	-2,87
Інвестиційні цінні папери за СВІСД, млн. грн	6 398	6 791	393	7 194	403
Питома вага, %	20,80	20,07	-0,74	21,43	1,37
Кредити підприємствам малого та середнього бізнесу, млн. грн	1 112	1 256	144	1 160	-96
Питома вага, %	3,62	3,71	0,10	3,46	-0,26
Кредити та аванси юридичним особам млн. грн	1 576	833	-743	630	-203
Питома вага, %	5,12	2,46	-2,66	1,88	-0,58

Чистий процентний дохід ПриватБанку за 2019 рбанік становив 19,667 млрд грн, за 2020 рік — 21,602 млрд грн, а за перше півріччя 2021 року — 10,570 млрд грн. Співвідношення між чистим комісійним доходом і чистим процентним доходом ку за підсумками першого півріччя 2021 року становило 79,64% [40, 43]. Загальна динаміка доходів від основних кредитних операцій зображена на рис. 2.14.

Рис. 2.14. Динаміка доходів кредитного портфеля АТ «ПриватБанк»

Розглядаючи процентні доходи АТ «Приватбанк», можна зазначити, що найбільшу питому вагу мають кредити та аванси фізичним особам, які надають банку більше 50% доходів. Найбільший рівень доходів припадає на 2019 рік, та складає 19 014 млн. грн., вплив коронакризи все ж призвів до зниження доходів за цією статтею в 2020 році на 1 118 млн. грн. Розглядаючи процентні доходи АТ КБ «Приватбанк», можна зазначити, що найбільшу питому вагу мають кредити та аванси фізичним особам, які надають банку більше 50% доходів (табл.2.16).

Найбільший рівень доходів припадає на 2019 рік, та складає 19 014 млн. грн., вплив коронакризи все ж призвів до зниження доходів за цією статтею в 2020 році на 1 118 млн. грн. Взагалі, саме кредитний портфель є основним джерелом банківського доходу, так як його питома вага складає більше 60%. При оцінці ефективності банківського менеджменту в першу чергу слід досліджувати рівень прибутковості банківської установи. Як видно з табл. 2.16 у період 2018-2020 рр. спостерігається позитивна тенденція до збільшення процентних доходів АТ КБ «ПриватБанк» з одночасним зниженням процентних витрат, що разом призводить до значного зростання чистого процентного доходу у 2018-2020 рр. дохід становив 28,9%.

Таблиця 2.16

Аналіз ключових статей доходів та витрат АТ КБ «ПриватБанк», млн. грн.

Показник	2018	2019	2020	Відхил 2019- 2018	Відхил 2020- 2019
Процентні доходи	30754	33841	33563	3087	-278
Процентні видатки	(14002)	(14174)	(11961)	-172	2213
Чистий процентний дохід	16752	19667	21602	2915	1935
Доходи за виплатами та комісійними	19590	24575	27649	4985	3074
Видатки за виплатами та комісійними	(4402)	(6386)	(8888)	-1984	-2502
Адміністративні та інші операційні витрати	(13988)	(14915)	(18006)	-927	-3091
Чистий прибуток (збиток) за рік	12798	32609	24302	19811	-8313

Завдяки лідируючій позиції банку в безготівкових і готівкових розрахунках АТ КБ «ПриватБанк» збільшило комісійні доходи у 2018-2020 роках на 41,1%. Комісійні складають значну частину прибутку банку і є важливим фактором стійкості бізнес-моделі: чистий комісійний дохід АТ КБ «ПриватБанк» у розмірі 165% покриває адміністративні витрати. Але слід зазначити, що стаття витрат, а саме комісійні витрати та платежі, а також адміністративні та інші витрати, мали тенденцію до зростання, що, як наслідок, призвело до зменшення річного чистого доходу АТ КБ «ПриватБанк» у 2020 році порівняно з 2019 роком. Зниження чистого прибутку у 2020 році порівняно з 2019 роком склало 8313 млн грн. (або 25,5%). Проте в порівнянні з 2018 роком у 2020 році сума чистого прибутку зросла на 89,8%.

Рис. 2.15. Динаміка процентних доходів та витрат АТ КБ «ПриватБанк»

Згідно з даними рис. 2.16 можна зробити висновок про збільшення процентних доходів за аналізований період. Чистий процентний дохід у 2019 році порівняно з 2018 роком збільшився на 2 915 млн грн; у 2020 році чистий процентний дохід збільшився на 1935 млн грн. порівняно з 2019 р. Така ситуація є позитивною і підтверджує правильність обраної стратегії.

Таблиця 2.17

Ефективність кредитно-інвестиційної діяльності АТ «ПриватБанк»

Показник	2018 рік	2019 рік	Відхилення	2020	Відхилення
Кредитний портфель, млн. грн.	50140	59544	9404	55021	-4523
Доходи за кредитними операціями, млн. грн.	18 622	21 103	2481	19 686	-1417
Доходність кредитного портфеля, %	37,14	35,44	-1,70	35,78	0,34
Інвестиційний портфель, млн. грн.	180 081	152 157	-27924	221 661	69504
Доходи за інвестиційними операціями, млн. грн.	11 363	11 780	417	11 838	58
Доходність інвестиційного портфеля, %	6,31	7,74	1,43	5,34	-2,40

Досягти таких високих результатів стало можливим завдяки продовженню роботи над підвищенням процентної маржі за банківськими продуктами. За підсумками 2018 року процентна маржа становила 4,0%. При збереженні прибутковості активних операцій АТ КБ «Приватбанк» вдалося значно знизити

вартість зобов'язань. Зі зменшенням вартості зобов'язань банку вдалося замінити валютний портфель на гривневі: гривневі депозити та кошти клієнтів за 2018 рік зросли на 23,8 млрд грн.

Таким чином, доходність кредитного портфеля банку мала найвищий рівень в 2018 році та складала 37,14%, з 2019 року її рівень складає 35%. При чому в 2019 році відбулося зростання як кредитного портфеля на 9404 млн. грн. так і доходів від нього 2481 млн. грн, що є свідченням погіршення якості кредитного портфеля. В 2020 році спостерігаємо протилежну тенденцію, коли відбулося зменшення як самого кредитного портфеля на 4523 млн. грн. так і доходів від нього на 1417 млн. грн., а рівень доходності зріс на 0,34% , що є свідченням зростання якості та відсоткових ставок за кредитами (рис. 2.16).

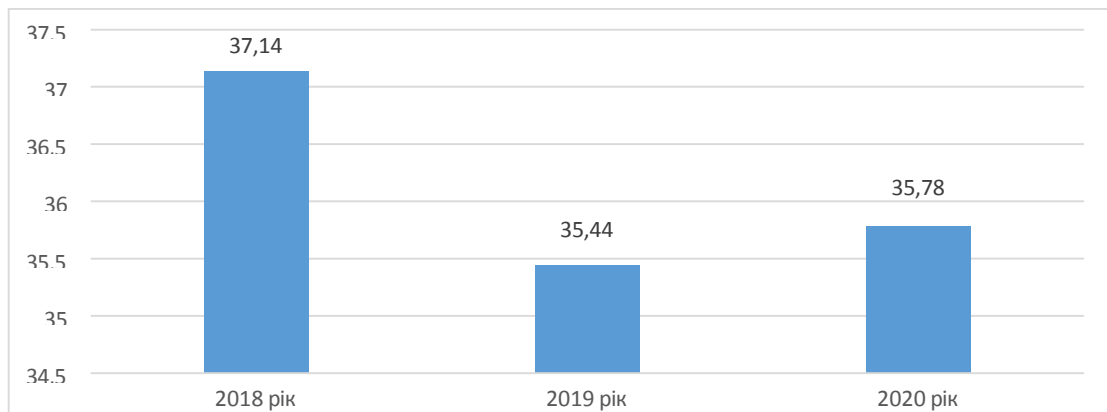

Рис. 2.16. Динаміка доходності кредитного портфеля

Всі коефіцієнти рентабельності та ефективності кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» у 2020 році зросли порівняно з 2019 роком, тобто тенденція розвитку позитивна, але значення цих коефіцієнтів все ще не досягають оптимальних значень, за винятком показника рентабельності активів, який у 2020 році зріс на 45,4% і становить 12,76%, що свідчить про підвищення ефективності використання ресурсів банку. Розрахунок цих показників для АТ КБ «ПриватБанк» наведено в табл. 2.18.

Досягти таких високих результатів стало можливим завдяки продовженню роботи над підвищенням процентної маржі за банківськими продуктами. За підсумками 2018 року процентна маржа становила 4,0%.

Таблиця 2.18

Розрахунок показників ефективності кредитної діяльності АТ КБ
«ПриватБанк»,%

Показник	2018	2019	2020
Коефіцієнт ліквідності	9,93	12,36	14,78
Чиста процентна маржа	6,02	6,35	7,37
Рентабельність активів (ROA)	4,6	10,53	12,76
Рентабельність капіталу (ROE)	40,7	59,8	68,4

При збереженні прибутковості активних операцій АТ КБ «Приватбанк» вдалося значно знизити вартість зобов'язань. Зі зменшенням вартості зобов'язань банку вдалося замінити валютний портфель на гривневі: гривневі депозити та кошти клієнтів за 2018 рік зросли на 23,8 млрд грн.

Таким чином, доходність кредитного портфеля банку мала найвищий рівень в 2018 році та складала 37,14%, з 2019 року її рівень складає 35%. Збільшення чистого спреда на 0,63 в.п. свідчить про покращення процентної політики банку за кредитно-депозитними операціями та зміну чистої процентної маржі на 0,2 в.п. зацікавленість у напрямі зростання свідчить про підвищення ефективності структури активів банку.

Коефіцієнт ліквідності за аналізований період зріс, що свідчить про достатню ліквідність та ефективне управління високоліквідними активами – Рентабельність активів (ROA) дозволяє оцінити ефективність управління банківською установою, оскільки доводить ефективне управління активами банку. Оптимальне значення норми - від 1% і вище. Така ж ситуація і з рентабельністю капіталу. Оптимальна ROE становить 5% і більше. ПриватБанк перевищив це значення в кілька разів – 68,4% у 2020 році.

Чиста процентна маржа, ще один показник фінансової стабільності, вказує на здатність банку отримувати стабільний дохід. Мінімальне значення не може бути нижче 4,5. У 2020 році Приватбанк збільшив значення цього коефіцієнта на

1,02% до 7,37%.

Одним з ключових показників діяльності будь-якої організації є чистий прибуток. Прибуток ПриватБанку за 2020 рік зменшився на 7,309 млн грн. Тим не менш, у 2020 році ПриватБанк залишався найприбутковішим банком.

Висновки до розділу 2

На підставі результатів дослідження кредитної діяльності банків в Україні та одного з провідних державних банків АТ КБ «ПриватБанк» встановлено таке.

1. Проаналізовано структуру банківської системи України. Встановлено, що в Україні на законодавчому рівні закріплено існування дворівневої структури банківської системи, побудова якої подібна до європейської моделі.

2. Проаналізовано основні фінансові та економічні показники діяльності банківської системи України за період з 2015 р. по 2020 р. Протягом останніх років у банківському секторі України спостерігалася тенденція до зменшення кількості банків з іноземним капіталом: якщо станом на 01.01.2016 р. їх кількість становила 41, то у 2019 р. – лише 35.

3. Встановлено, що в період з 2015 р. по 2019 р. відбувалось зростання основних показників ринку банківських послуг. Незважаючи на значне скорочення діючих банків у 2015-2019 роках, активи банків лише незначно зменшилися у 2015 році, а потім знову продемонстрували зростання. Активи банків з державною часткою мають стрімку тенденцію до зростання. Так, упродовж 2015-2019 рр. їх обсяг збільшився на 513,8 млрд. грн. і станом на 01.01.2020 р. склали 856,6 млрд. грн., що становить 57,3% усіх активів банківської системи України.

4. Протягом 2020 року обсяг кредитного портфеля банківського сектору України порівняно з 2015 роком збільшився на 68,3 млрд. грн., що в основному зумовлено конвертацією валютних кредитів у гривневі.

5. Пасиви банків впродовж останніх 5 років мали тенденцію до зростання. Так, станом на 01.01.2021 р. обсяг пасивів банків України становив 1494460 млн.

грн., що на 240074 млн. грн. або на 19,14% більше, ніж у 2016 році. Статутний, і власний капітал банків зростають швидкими темпами, величина власного капіталу банківської системи все ще знаходиться на не достатньому рівні, а стрес-тестування, яке проводить НБУ, показує, що ряд банків є недокапіталізованими.

6. У 2021 році платоспроможні банки отримали історично рекордні 77,5 млрд грн чистого прибутку*, що майже вдвічі більше, ніж у 2020 році (39,7 млрд грн), та на 33% більше, ніж у докризовому 2019 році (58,4 млрд грн). Рентабельність капіталу сектору зросла до 35,2% порівняно з 19,2% у 2020 році. У IV кварталі 2021 року чистий прибуток банків був найбільшим, коли додатково до рекордних темпів зростання процентного доходу банки розформували резерви – 26,1 млрд грн, що в 12,6 раза більше порівняно з IV кварталом 2020 року.

7. АТ КБ «Приватбанк» - універсальний державний банк, який спеціалізується на обслуговуванні клієнтів всіх форм власності, кредитуванні юридичних та фізичних осіб, залученні та розміщенні грошових вкладів, на операціях з валютними цінностями, випуску цінних паперів та операціях з ними; наданні всіх видів банківських послуг відповідно до отриманої ліцензії Національного банку України.

8. В 2019 році порівняно з 2018 спостерігається збільшення суми кредитного портфеля на 9 404 млн. грн (на 18,8 %), з тим самим зросли і активи на 31675 млн. грн (на 11,4 %). Але активи зросли на 72802 млн. грн, або на 23,5% завдяки залученню та збільшенню суми інвестиційних цінних паперів. В середньому значенні сума виданих кредитів все-таки зросла на 4881 млн. грн за три роки. Станом на 31 грудня 2020 року загальна сума кредитів найбільшим 10 клієнтам Банку, складала 2 264 мільйона гривень (31 грудня 2019 року: 2 191 мільйон гривень) або 3% від загальної суми кредитів за вирахуванням тих, що управляються як окремий портфель (31 грудня 2019 року: 3%). Резерв під очікувані кредитні збитки, пов'язаний з цими позичальниками становив 986 мільйонів гривень (на 31 грудня 2019 року: 663 мільйонів гривень).

9. Частка кредитного портфеля в структурі активів банку протягом трьох останніх років складала 15-20 %, в 2020 році вона впала на 4,8% порівняно з 2019 також через нестабільну економічну ситуацію в Україні, через яку спостерігається втрата кредитоспроможності населення. Також, слід виділити те, що велику частку у структурі активів мають інвестиційні цінні папери, які займають 57,9 % всіх активів АТ КБ «Приват Банк».

10. АТ КБ ПриватБанк виявився серед держбанків найуспішнішим та упевнено увійшов до ТОП-10 банків з надійними депозитами. За 2019 рік прибуток банку становив 32,609 млрд грн, за 2020 рік — 25,305 млрд грн, а за перше півріччя 2021 року — 11,6 млрд грн. В свою чергу, чистий процентний дохід ПриватБанку за 2019 рік становив 19,667 млрд грн, за 2020 рік — 21,602 млрд грн, а за перше півріччя 2021 року — 10,570 млрд грн. Співвідношення між чистим комісійним доходом і чистим процентним доходом банку за підсумками першого півріччя 2021 року становило 79,64%.

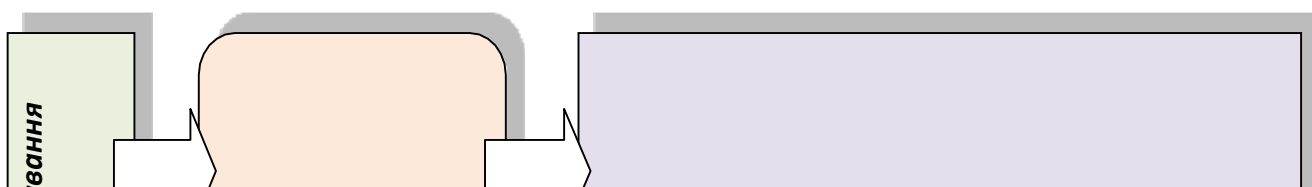
ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

3.1. Обґрунтування стратегії розвитку АТ КБ «ПриватБанк» в контексті реформування державного банківського сектору України

За результатами досліджень щодо ефективності банківської системи України, проведених в другому розділі даної роботи, встановлено, що АТ КБ «ПриватБанк» - це універсальний державний банк, який у 2021 році став найуспішнішим державним банком та упевнено увійшов до ТОП-10 банків з надійними депозитами. АТ КБ «ПриватБанк» через масштаби своєї діяльності продовжує залишатись стратегічним інтересом Держави Україна. Участь держави в його капіталі забезпечує основу для стабільного функціонування вітчизняної банківської системи. Але проте він не позбавлений низки наявних проблем, вирішення яких можливо на державному рівні. Тому необхідно визначити сучасні проблеми, що системно впливають на стан і розвиток банківської діяльності АТ КБ «ПриватБанк», зокрема кредитної діяльності, вирішення яких дозволить покращити показники його діяльності та обґрунтувати напрями дій для їх вирішення [46].

Слід зазначити, що всі основні сучасні проблеми функціонування АТ КБ «ПриватБанк» мають системну ознаку та за змістовним наповненням можуть бути об'єднані в три групи: економічну, фінансову та організаційно-правову. Проблеми економічного характеру об'єднує те, що їх вирішення дозволить вивести банківську діяльність Банку на більш досконалий економічний рівень. Вирішення проблем фінансового характеру дозволить суттєво покращити фінансові показники діяльності Банку, а подолання негараздів організаційно-правового характеру має позитивно позначитися на загальних умовах його функціонування та підвищити ефективність діяльності.

Проблеми економічного характеру

<ul style="list-style-type: none"> - - обмеженість ринку банківських послуг; 	<ul style="list-style-type: none"> - низькі обсяги довгострокового та інвестиційного кредитування; - низькі обсяги кредитування реального сектору економіки;
<p>Проблеми фінансового характеру</p>	<p>Високий рівень проблемної заборгованості та непрацюючих кредитів;</p>
<p>Проблеми організаційно-правового характеру</p>	<ul style="list-style-type: none"> - - Висока ступінь присутності держави на ринку банківських послуг в особі державних банків та пов'язана з цим недостатня ефективність управління ними; недосконалі механізми судового та виконавчого захисту прав банків, як кредиторів;

Рис. 3.1. Основні групи проблем функціонування АТ КБ «ПриватБанк»

Для наочності зобразимо схематично визначені нами групи проблем функціонування АТ КБ «ПриватБанк» та їх змістовне наповнення (рис. 3.1).

Безумовно до цих груп можуть бути віднесені також багато інших сучасних проблем функціонування Банку, але за нашим переконанням, саме ці проблеми є системними, які найбільше впливають на його функціонування та потребують негайного вирішення. До найбільш гострих проблем економічного характеру необхідно віднести існуючий низький рівень довгострокового та інвестиційного кредитування, низькі обсяги кредитування реального сектору економіки, які до того ж із року в рік зменшуються. Причини цих проблем також багато в чому пов'язані з високою вартістю кредитних ресурсів, але ми виділили їх окремо, оскільки це системна проблема для національної економіки.

На державному рівні необхідно визначити пріоритетні напрями інвестиційної активності та розробити дієві механізми, що дозволять підвищити рівень зацікавленості банків направляти кредитні ресурси в реальний сектор економіки на довгостроковій основі. Шлях вирішення проблем економічного характеру сьогодні пролягає через реалізацію «Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року» [44]. Головною проблемою фінансового характеру на сучасному етапі ми вважаємо високий рівень проблемної заборгованості та непрацюючих кредитів, що накопичилися в Банку до його націоналізації. Частка непрацюючих кредитів в Україні впродовж останніх років є надзвичайно високою та на початок 2020 р. становила 48,4 %. Станом на 01.10.2020 р. цей показник по банківській системі перевищив 510 млрд. грн. За визначенням НБУ, непрацюючі кредити є результатом застосування в минулі роки низьких стандартів оцінювання платоспроможності позичальників, недостатній захист прав кредиторів та практика кредитування пов'язаних осіб. Непрацюючі кредити вимагають покриття резервами та виступають тягарем, на яких припадає близько 75% всіх таких кредитів. Шляхи вирішення цієї проблеми – реструктуризація, продаж або списання боргів [45]. Додатково зазначимо, що розвиток вторинного ринку непрацюючих активів є надзвичайно важливим для вітчизняної банківської системи.

Серед проблем організаційно-правового характеру виділимо дві основні групи: перша лежить в правовій сфері, а друга пов'язана з організацією діяльності державних банків. Перша група проблем пов'язана із надійністю захисту прав банку, як кредитора, ефективністю функціонування судів, правоохоронних і виконавчих служб, адже від цього багато в чому залежить оцінка ризиків та результати прийнятих банками рішень про кредитування. Вважаємо, що вирішення цих проблем має бути здійснено на законодавчому рівні. І хоча після прийняття законодавчих актів, які мають на меті удосконалити процедури банкрутства боржника [45], посилити захист прав кредиторів [47] та підвищити ефективність діяльності виконавчої служби через запровадження

інституту приватних виконавців ситуація поступово змінюється, але цього явно недостатньо. На нашу думку, насамперед елементи судової системи, що задіяні в розгляді господарських справ, вимагають реформування та удосконалення діяльності.

Таким чином, реформування державного банківського сектору спрямовано на [48]:

- впровадження стратегій для окремих державних банків для забезпечення їх прибуткового функціонування, а також стійкості фінансових установ, що працюють на комерційній основі;

- застосування стійкої моделі керівництва та управління державними банками;

- зменшення частки непрацюючих активів у балансах державних банків;

- скорочення присутності держави та державних підприємств в банках державного сектору.

Для державних банків зазначене реформування має забезпечити [69]:

- удосконалення принципів та механізмів управління;

- підвищення конкурентоспроможності та ефективності;

- економія коштів на щорічну докапіталізацію та створення додаткових джерел надходжень до бюджету.

В разі успішного проведення реформи в майбутньому державні банки будуть мати принципово інші моделі функціонування та управління, ніж сьогодні. Саме це та орієнтація на задоволення потреб різних клієнтських груп за задумом авторів програми будуть визначати нове місце та роль державних банків на ринку банківських послуг. Очікування від реформування державних банків представлено в табл. 3.1.

Важливою комплексною програмою, що визначає механізм проведення реформ на фінансовому ринку України є «Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року» [44], яка реалізується спільно НБУ, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПРФ), Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків

фінансових послуг (Нацкомфінпослуг), МФУ та ФГВФО.

Таблиця 3.1

Очікування від реформування АТ КБ «ПриватБанк»

Бізнес-модель	Операційна модель	Цілі діяльності на 2024 р.
<ul style="list-style-type: none"> - Провідний роздрібний банк споживчого кредитування та обслуговування ФО. - Сильний гравець МСБ за рахунок специфічних продуктів та широкої мережі покриття. 	<ul style="list-style-type: none"> - Адаптована прогресивна операційна модель. - Лідер в банківських інноваціях. - Найкраща система управління ризиками. - Розвинута система ІТ. - Максимальне відновлення портфеля непрацюючих активів та врегулювання успадкованих проблемних питань. 	<ul style="list-style-type: none"> Прибуток > 15,8 млрд.грн. ROE > 30 %. Частка непрацюючих активів < 20 %

В результаті реалізації Стратегії очікується покращення основних фінансово-економічних показників розвитку економіки та ринку банківських послуг [44]:

- частка тіньової економіки скорочується до 20 % ВВП;
- обсяги непрацюючих кредитів зменшуються з 52,9 % до 10 %;
- частка валютних кредитів та депозитів скорочується до 30 %;
- частка активів державних банків в банківській системі скорочується з 60,1 % до 25 %;
- активи банків зростають з 16,5 % до 22 % ВВП.

Наочну схему подолання основних сучасних системних проблем функціонування АТ КБ «ПриватБанк» в контексті реалізації Стратегії представлено на рис. 3.2.

Отже, для усунення системних проблем на сучасному етапі роль держави полягає в розробці та впровадженні ефективних стратегій реформування та розвитку як фінансового (банківського та небанківського) ринку капіталів, так і його учасників, насамперед, в особі державних банків.

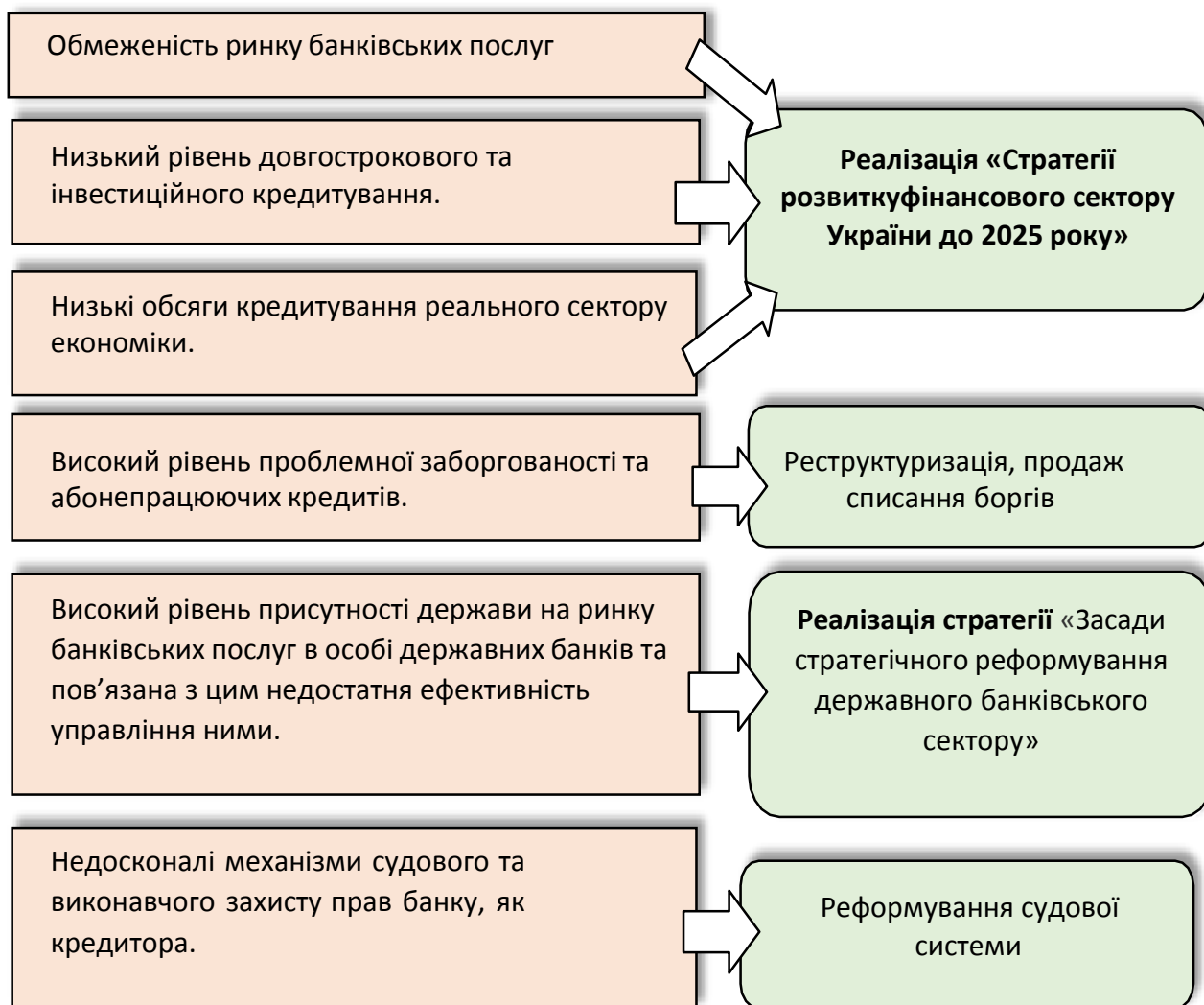

Рис. 3.2. Шляхи подолання системних проблем функціонування АТ КБ «ПриватБанк» в контексті реалізації «Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року»

3.2. Прогнозування параметрів кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» в умовах воєнного стану

В умовах війни вкрай важливим є забезпечення надійного та стабільного функціонування банківської і фінансової системи країни, а також максимальне забезпечення потреб оборони України, безперерйного функціонування системи державних фінансів та об'єктів критичної інфраструктури відповідно до

затверджених Радою НБУ «Основних засад грошово-кредитної політики на період воєнного стану» [49].

Головна місія банківської системи під час війни — не допускати перебоїв у банківському обслуговуванні громадян та компаній. Безперервна робота банківської системи дозволяє зберігати віру в банківський сектор та забезпечує впевненість клієнтів у своїй стабільності. За період активного вторгнення агресора в Україну клієнти банків - фізичні особи збільшили залишки на рахунках на 8,6 млрд грн. Немає проблем із ліквідністю — це дає Банку можливість вчасно виконувати всі зобов'язання.

Підтримувати доступність банківських сервісів Банку вдається і за рахунок тісної співпраці з регулятором. Національний банк та АТ КБ «ПриватБанк» працюють зараз як одна команда. Підтримка ліквідності, адаптація норм регулювання до поточної ситуації у секторі, діалог з усіх важливих питань — все це допомагає Банку під час війни. Окрім забезпечення безперебійності обслуговування існують ще кілька пріоритетів у роботі Банку у поточний момент. Насамперед, це допомога бюджету та збройним силам. Вдосконалено механізми допомоги фронту для наших клієнтів: прибрали комісії за перерахування на спецрахунок допомоги армії, зробили зручний інтерфейс мобільного додатку для таких трансакцій, надали клієнтам можливість долучитися до купівлі військових облігацій.

Банком запроваджено чимало програм підтримки клієнтів у воєнний час: зменшено або взагалі скасовано комісії, введено кредитні канікули, пролонговано картки. Особливе значення та ключовим напрямом роботи Банку є підтримка економіки через активізацію кредитної діяльності, особливо для кредитування сільськогосподарства, де на часі посівна.

За 43 дні війни банками в Україні надано близько 400 млн. грн. кредитів - переважно саме для аграрних підприємств. За прогнозами на квітень-травень передбачено прокредитувати цей стратегічний сектор економіки на 3 млрд грн. Стратегія АТ КБ «ПриватБанк» співпадає зі стратегією НБУ щодо розвитку

кредитної діяльності, як ключового чинника безперервного функціонування економіки.

Здійснимо прогнозування параметрів кредитування АТ КБ «ПриватБанк» на наступний квартал з використанням економетричного моделювання – за методом прогновної екстраполяції, сутність якої полягає у вивченні динаміки показників економічного процесу в передпрогнозному періоді і перенесення існуючих тенденцій на деякий період майбутнього. Одним із найбільш поширених способів моделювання тенденції часового ряду є побудова аналітичної функції, що характеризує залежність рівнів ряду від часу, або тренду. Цей спосіб називають аналітичним вирівнюванням часового ряду [50].

Прогнозування на 2 квартал 2022 року здійснюємо на основі вхідних статистичних показників обсягів кредитів, наданих юридичним і фізичним особам, у т. ч. ФОП., згрупованих за класами боржників та кредитних ризиків за цими видами кредитів (табл.3.2- 3.3).

Особливо важливим при прогнозуванні є не стільки передбачення конкретних значень досліджуваного об'єкта чи параметра в певному періоді, скільки своєчасне фіксування об'єктивно намічених зрушень, що лежать у основі тенденцій. З огляду на нестабільність зовнішнього середовища та кризовий стан економіки під час воєнного стану в країні, здійснимо прогноз обсягів кредитного портфеля на короткотерміновий строк (квартал року), що дозволить зафіксувати тенденції динаміки кредитів за класами боржників з урахуванням тенденцій зміни рівня інфляції та процентних ставок на кредитні ресурси.

Таблиця 3.2

Динаміка кредитів, наданих юридичним і фізичним особам, у т. ч. ФОП, млн..грн.

Періоди	Всього кредитів	Кредити, надані фізичним особам, у т. ч. ФОП	Класи боржників – фізичних осіб				
			1 клас	2 клас	3 клас	4 клас	5 клас
01.02.2022	241892515	68052628	57752630	92 1 87	241038	154555	9904405
01.03.2022	249680023	71023527	60474592	112 679	258064	162076	10128795
01.04.2022	253797074	74508715	63581012	509269	189995	145802	10082637
01.05.2022	253 315 181	73 459 190	62 794 132	496 351	192 900	140 599	9 835 208

Продовження таблиці 3.2

Кредити, надані юридичним особам	Класи боржників – юридичних осіб									
	1 клас	2 клас	3 клас	4 клас	5 клас	6 клас	7 клас	8 клас	9 клас	10 клас
173839887	6758084	1302850	3 205 4 91	813728	153961	15191	15 574	1 8 886	167094	164628979
178656496	7169407	1484285	3562132	789974	157864	17362	14198	4414	147196	165309664
179288359	7143073	1574643	3891170	783778	148908	13416	14094	5257	143513	165570507
179 855 991	7 381 922	1 478 621	4 347 728	517 055	423 800	18 580	13 767	3 142	19 939	165 651 437

Таблиця 3.3

Динаміка кредитних ризиків за кредитами, наданими юридичним і фізичним особам,млн..грн..

Періоди	Кредитні ризики за кредитами, наданими фізичним особам	Класи боржників – фізичних осіб				
		1 клас	2 клас	3 клас	4 клас	5 клас
01.01.2022	10842325	1 046 765	7 256	77 291	88 281	9 622 732
01.02.2022	11 122 306	1 090 091	8 741	81 396	94 451	9847627
01.03.2022	11 162 610	1 133 876	62 222	58 659	87 282	9 820 571
01.04.2022	10 900 451	1 118 475	61 004	59 030	84 797	9 577 145

Продовження таблиці 3.3

Кредитні ризики за кредитами, наданими юридичним особам	Класи боржників – юридичних осіб									
	1 клас	2 клас	3 клас	4 клас	5 клас	6 клас	7 клас	8 клас	9 клас	10 клас
164 978 114	337 581	15 249	1 57 334	12 037	6 229	48	87	1 096	13 445	164 592 342
165837539	343467	19526	179355	14907	6876	125	63	657	185	165272378
166 118 567	343 467	22 411	196 737	14 086	6 224	0	0	1 065	1 138	165 533 439
166 218 008	348 537	15 025	211 810	5 484	20 697	0	0	1 031	1 368	165 614 056

Розрахунок теоретичного ряду кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» виконуємо за формулою тренду, яка відображається на діаграмі при відповідній установці, звичайними методами роботи з формулами аркуша MS Excel. Створимо моделі тренду, що описують динаміку кредитного портфеля Банку, за допомогою майстра діаграм в MS Excel (рис. 3.3 - 3.4; додаток А, табл.. А 1-А – 2).

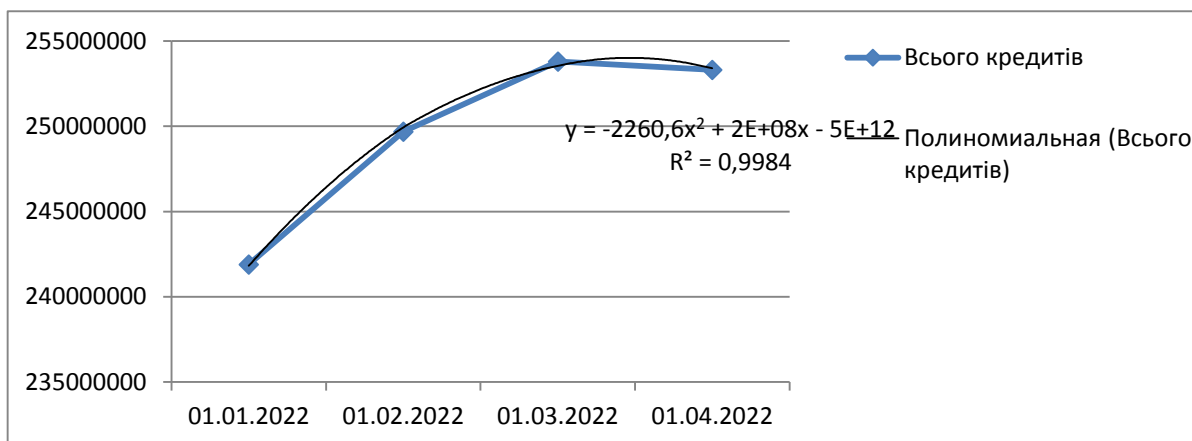

Рис. 3.3 Поліноміальний тренд кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк»

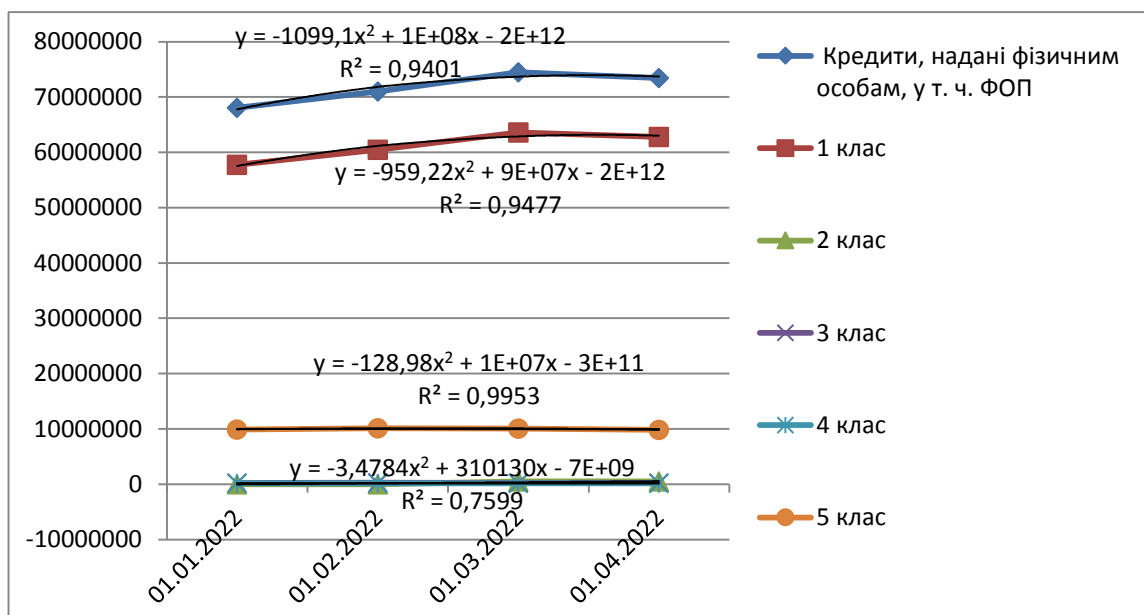

Рис. 3.4. Аналітичне вирівнювання обсягів кредитів, наданих фізичним особам за класами боржників, з використанням моделі поліному другого ступеня

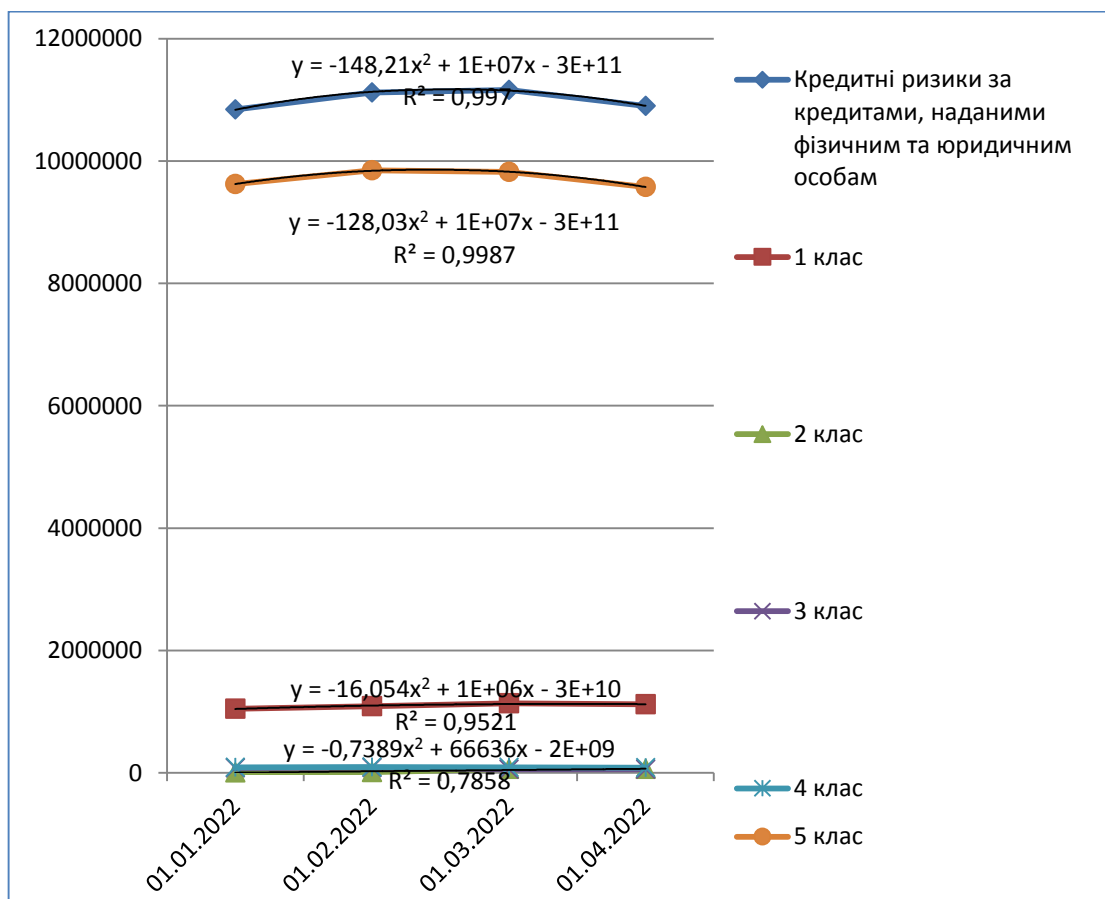

Рис. 3.5 Поліноміальний тренд кредитних ризиків за кредитами, наданими фізичним особам АТ КБ «ПриватБанк» за класами боржників

Початковий вигляд рівнянь ліній тренду показників кредитного портфеля Банку представлено у табл. 3.4. За наведеними моделями було розраховано значення трендів, які мають найбільш високий коефіцієнт детермінації – понад 90%. Для того, щоб зробити висновок про ефективність отриманої моделі й

можливість її використання для прогнозування показників кредитного портфеля, необхідно визначити середній відсоток відхилень теоретичних (розрахункових) значень показників кредитного портфеля від фактичних, тобто визначити середню помилку прогнозу.

На практиці як характеристика точності прогнозу визначають середню помилку апроксимації, що виражається у відсотках щодо фактичних значень ознаки, і визначається за формулою виду:

$$\varepsilon^* = \frac{1}{n} \sum_{t=1}^n \frac{|y_t - \hat{y}_t^*|}{y_t} \times 100\% \quad (3.1)$$

де y_t – фактичне значення ознаки; \hat{y}_t^* – прогнозне значення ознаки

Як порівняльний показник точності прогнозу використовується коефіцієнт кореляції між прогнозними й фактичними значеннями ознаки, що визначається по формулі [60]:

$$R = \sqrt{1 - \frac{\sum_{i=1}^n e_i^2}{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (\hat{y}_i - \bar{y})^2}{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}} \quad (3.2)$$

Таблиця 3.4

Прогнозування параметрів кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» на кінець 2 кварталу 2022р, млн.грн.

Показники кредитного портфеля	Тренд	Модель	Результат розрахунку
1.Кредитний портфель банку	Поліноміальний й поліном другого ступеня	$y = -2260,6x^2 + 2E + 08x - 5E + 12$ $R^2 = 0,9984, \varepsilon = 0,87$	257265602, 5
2. Кредити, надані фізичним особам, у т.ч. ФОП	Поліноміальний й поліном другого ступеня	$y = -1099,1x^2 + 1E - 08x - 2E + 12$ $R^2 = 0,94, \varepsilon = 1,2$	75384821,35
3. . Кредити, надані фізичним особам, у т.ч. ФОП, віднесених до 5 класу боржників	Поліноміальний й поліном другого ступеня	$y = -959,22x^2 + 9E + 07x - 2E + 12$ $R^2 = 0,9477, \varepsilon = 0,1,13$	9814089,715

4. Кредити, надані юридичним особам	Поліноміальний поліном другого ступеня	$y = -1161,6x^2 + 5E+12 - 08x - 5E+12$ $R^2 = 0,97, \varepsilon = 0,79$	181918935,2
5. Кредити, надані юридичним особам, віднесених до 10 класу боржників	Поліноміальний поліном другого ступеня	$y = -163,96x^2 + 1E+07x - 3E+11$ $R^2 = 0,9977, \varepsilon = 0,64$	165993858,5
6. Кредитні ризики за кредитами, наданими фізичним особам	Поліноміальний поліном другого ступеня	$y = -148,21x^2 + 1E-07x - 3E+11$ $R^2 = 0,9974, \varepsilon = 0,72$	10922110,99
7. Кредитні ризики за кредитами, наданими юридичним особам	Поліноміальний поліном другого ступеня	$y = -1163,96x^2 + 07x - 3E+11$ $R^2 = 0,9977, \varepsilon = 0,64$	166633693,8
8. Кредитні ризики за кредитним портфелем банку	Поліноміальний поліном другого ступеня	$y = -355,97x^2 + 07x - 7E+11$ $R^2 = 0,9976, \varepsilon = 0,63$	177554082,1

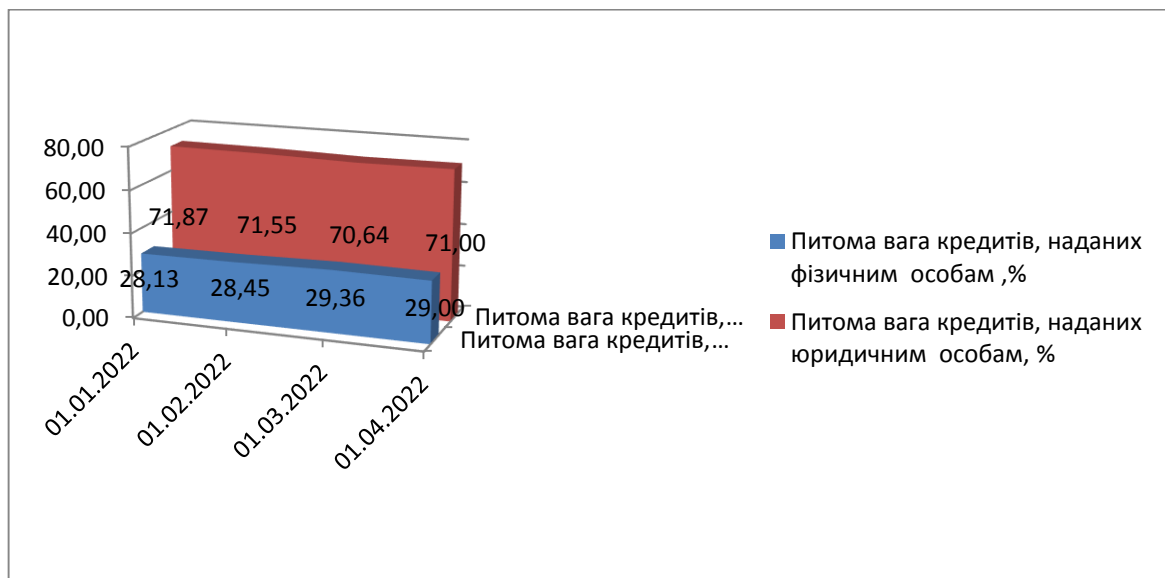
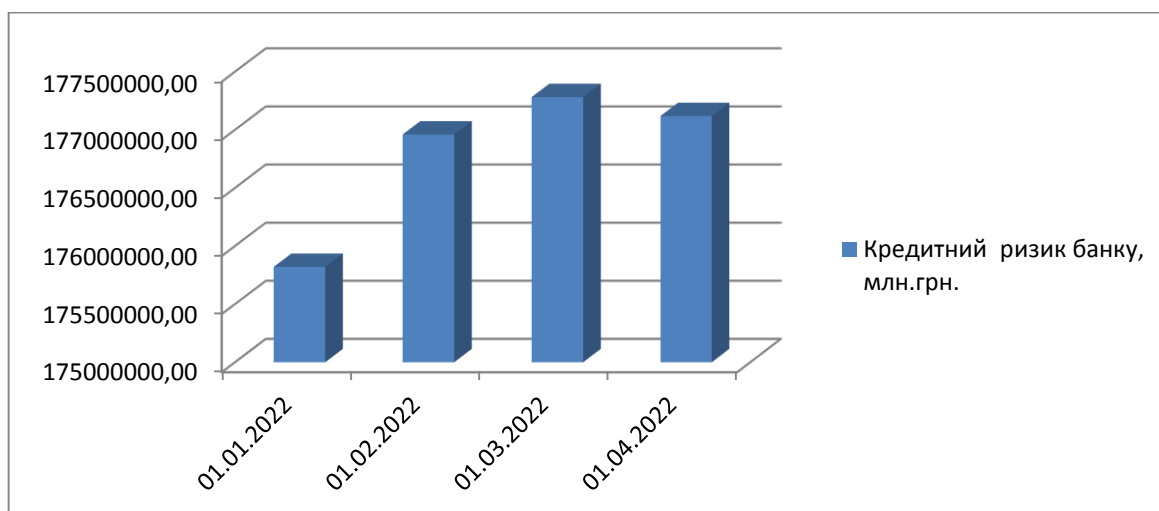

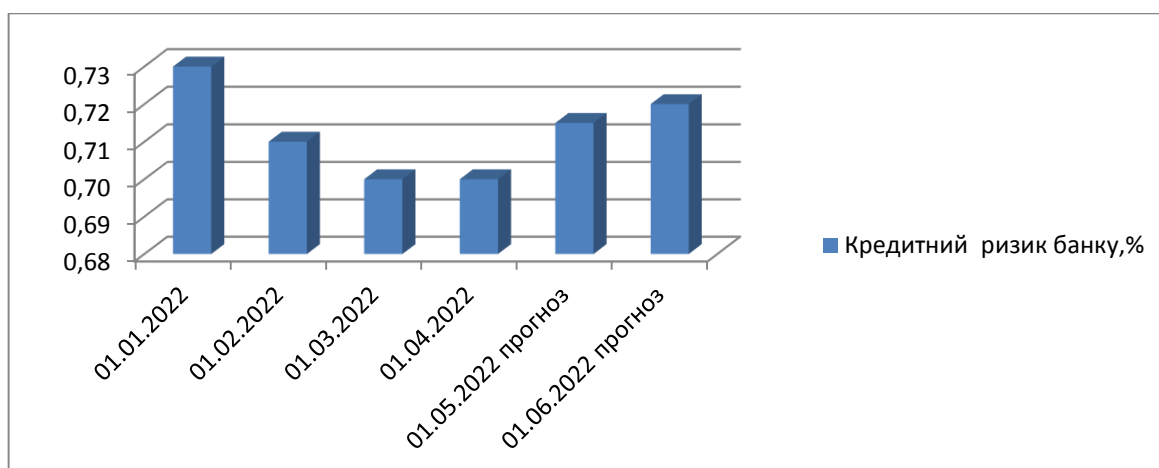
Рис. 3.6. Структура кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк»

За результатами розрахунків встановлено, що всі визначені моделі поліному другого ступеня, так як мають найвищий коефіцієнт детермінації R^2 0,94-0,99, що показує, яка доля варіації спостережуваного показника (Y) пояснюється за рахунок фактора часу (t) при даній формі тренду. Більше значення коефіцієнта детермінації R^2 відповідає оптимальному рівнянню

регресії. Але цей критерій не є досить надійним і достовірним, тому застосуємо інші методи, зокрема, наприклад, звіряють контрольну суму теоретичного (розрахованого за рівнянням тренду) ряду з сумою значень вихідного ряду.

3.7. Кредитний ризик (резерв під знецінення кредитів) АТ КБ «ПриватБанк»

3.8. Рівень кредитного ризику АТ КБ «ПриватБанк»

Точність моделей з поліноміальним трендом, коефіцієнти детермінації яких варіюють у межах 94% - 99%, складає від 0,57 до 1,2. Отже, результати наведених в табл. 3.4 показників кредитів за вказаними моделями є точними й можуть бути застосовані при прогнозуванні параметрів кредитного портфеля Банку.

Орієнтиром у кредитній політиці АТ КБ «ПриватБанк» відповідно до стратегії розвитку Банку є збільшення частки банку в банківській системі України з кредитування корпоративних клієнтів, урахуваючи актуальність

кредитної діяльності для забезпечення безперервного функціонування економіки в умовах воєнного стану.

Прогнозована ефективність кредитного портфеля представлена на рис.3.9.

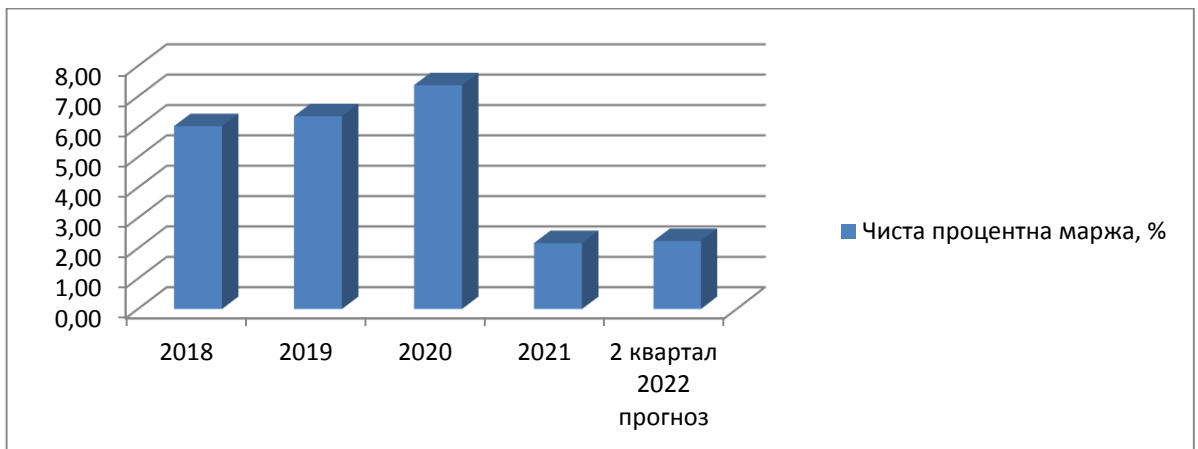

Рис.3.9. Ефективність кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк»

3.3. Обґрунтування заходів щодо забезпечення сталюї та ефективної кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» в сучасних умовах

Кредитна політика АТ КБ «ПриватБанк» окреслює коло ключових цілей і завдань його банківської діяльності, що потребує визначення конкретних механізмів її реалізації з метою максимізації дохідності кредитних операцій та досягнення прийняттого рівня ризиків у сфері кредитування в умовах кризової економіки воєного стану [53]:. Нарощування обсягів кредитування АТ КБ «ПриватБанк» потребує досягнення умов макроекономічної стабільності, тому для покращення ситуації в кредитуванні потрібна стабілізація економічних, політичних, соціальних умов та підтримка держави всього банківського сектору.

Ефективність управління кредитною діяльністю Банку визначає фінансовий результат його діяльності, який обумовлюється двома умовами – зростанням прибутковості за підвищеного рівня ризикованості чи зниження ризику на фоні зменшення прибутку. Зміна масштабів кредитування у Банку відбивається на якості кредитного портфеля, що вимагає ефективних дій з боку менеджменту банку [53]:. Тому для вибору оптимальних інструментів впливу

важливо забезпечити прогнозування кредитного ризику на основі розробки системи кредитних рішень (табл.3.5), використання якої дозволить впливати на динаміку кредитної діяльності банку в залежності від динаміки зміни якості кредитного портфеля. Банк повинен більше приділяти уваги підвищенню якості та ефективності управління кредитним портфелем.

Відповідно до стратегії розвитку АТ КБ «ПриватБанк» на період 2020 - 2025 роки, передбачено створення стійкої виконавчої платформи. Стратегічними опціями розвитку Банку в частині активних операцій виділені наступні:

- подальше збереження та нарощення темпів кредитування фізичних осіб;
- розвиток корпоративного сектору;
- активізація кредитування МСБ;
- покращення управління ризиками та навичок персоналу у сфері кредитування.

Таблиця 3.5

Система кредитних рішень в залежності від рівня ризику кредитного портфеля банку та динаміки обсягів кредитування

Рівень ризику	Зростання кредитного портфеля	Стабільність кредитного портфеля	Зменшення об'єму кредитного портфеля
Низький	Ріст кредитного портфеля супроводжується зниженням його ризикованості і збільшенням дохідності	За низького рівня ризику кредитна діяльність не розширюється.	За низького рівня ризику кредитна діяльність знижується
Заходи дій	Кредитну політику переглядати не доцільно	Кредитну політику доцільно переглянути в рамках розширення переліку позичальників	Переглянути активи банку і кредитні продукти задля забезпечення вищої доступності позичальників до кредитів
Середній	Ріст кредитного ризику не супроводжується адекватним збільшенням кредитного портфеля та дохідності	Невизначеність щодо динаміки розвитку кредитного портфеля з одночасним збільшенням кредитного ризику	Стійкий негативний тренд зменшення кредитного портфеля та погіршення якості кредитів

Заходи дій	Доцільно переглянути методи ідентифікації та управління кредитним ризиком і вдосконалити оцінку кредитоспроможності позичальника	При перегляді кредитної політики слід зосередити увагу на питаннях управління кредитним ризиком та методиці кредитування позичальників	Ппереглянути стратегію кредитування задля доступності клієнтів до кредитів та мінімізації кредитного ризику.
Високий	Ріст кредитного портфеля відбувається за значної ризикованості та зменшенням дохідності	Негативна динаміка кредитування зі збільшенням частки проблемних кредитів	На фоні зниження кредитної діяльності збільшення кредитного ризику
Заходи дій	Переглянути кредитну політику й методику кредитування.	Посилення управління кредитним ризиком та проблемними кредитами	Повне коригування кредитної політики, зміни в управління кредитною діяльністю на портфельному рівні

З метою досягнення стабільного стійкого розвитку та визначених цільових параметрів кредитного портфеля Банку необхідно дотримання таких принципів кредитування, (рис.3.10).

**Баланс між ризиком та
прибутком**
- Прибуток важливіший за обсяги
- Повинна бути досягнута
прибутковість, передбачена
стратегією Банку

Рис.3.10. Філософія кредитних операцій АТ КБ «ПриватБанк»

Реалізація на практиці наведених принципів здійснення кредитних операцій передбачає дотримання таких правил:

- Банк приймає кредитний ризик тільки, якщо взаємовідносини з клієнтом зрозумілі та показують належний баланс між прибутковістю та ризиком;
- передумовою будь-якого фінансування є детальне розуміння економічного підґрунтя операції;
- Банк вступає у кредитні відносини тільки після отримання достатньо глибокої інформації щодо кредитоспроможності позичальника. Якщо позичальник (наявний або потенційний) не бажає надавати достатньо деталізовану інформацію щодо його фінансового стану, Банк утримається від затвердження нової операції або від збільшення обсягу існуючої операції з таким позичальником¹;
- Банк не виконує так звані дистанційні операції, тобто операції з клієнтами або фінансування проектів поза територією України. Винятками можуть бути фінансування з забезпеченням в Україні або якщо є достатній контроль за можливістю погашення кредиту;
- рефінансування або прийняття ризику від інших банків вимагає ретельного аналізу ситуації та повинно бути пояснене. Взагалі, операції такого типу повинні розглядатися особливо уважно, зокрема, якщо фінансовий стан позичальника слабкий;
- зазвичай термін фінансування капітальних інвестицій, тобто період до повного погашення інвестиційного кредиту, не повинен перевищувати звичайного періоду амортизації інвестиційних активів, або, якщо на це є

відповідна експертна оцінка, потенційного економічного та технічного терміну експлуатації інвестиційних активів;

- для фінансування в іноземній валюті клієнт повинен мати виручку у відповідній валюті, або бути спроможним обслуговувати відсотки та основний борг у такій валюті*;

- забезпечення приймається тільки для підтримки кредитів, воно не може слугувати заміною спроможності клієнта виконувати свої зобов'язання¹;

- у випадку недостатності можливостей (наприклад, тимчасової неукомплектованості персоналу) контроль та управління існуючими ризиками мають пріоритет над генеруванням нового бізнесу;

- кредити в іноземній валюті можливі для цілей страхування валютних ризиків за існуючими операціями клієнта; слід уникати «спекулятивних» кредитів, метою яких з точки зору клієнта є виключно отримання більш низької відсоткової ставки за кредитом в іншій валюті, або «вигідного» обмінного курсу без купівлі відповідних інструментів страхування валютних ризиків, незважаючи на відсутність грошових надходжень у валюті кредиту.

Основною метою управління кредитним портфелем Банку повинно бути досягнення запланованого рівня прибутку. Така основна ціль поділяється на окремі під-цілі, спрямовані на:

- залучення нових клієнтів;
- максимальну реалізацію потенціалу відносин з кожним існуючим клієнтом;
- отримання доходів, адекватних прийнятим ризикам.

Однак, незалежному аналізу та моніторингу окремих кредитних операцій бракує врахування взаємозв'язків, що може привести до концентрації ризику. Метою управління кредитним портфелем є стабілізація портфелю шляхом диверсифікації ризиків.

Таким чином, управління кредитним портфелем Банку повинно мати подвійний підхід:

- управління на рівні окремої операції враховуючи ризик, пов'язаний з нею;
- управління загальними характеристиками кредитного портфеля з метою уникнення ризику концентрацій шляхом використання обмежень окремих сегментів, а саме: встановлення обмежень для галузей або областей (набуває особливої актуальності у період активного нарощування обсягів кредитного портфеля), обмеження концентрації за банківськими продуктами, групами клієнтів, строками погашення портфелю.

Належне середовище кредитного ризику необхідно забезпечити застосуванням ряду підходів до процесу кредитування, зокрема:

- регулярний перегляд та актуалізація Кредитної політики та процедур у сфері визначення, оцінки, моніторингу та контролю кредитних ризиків, а також узгодженість зазначених документів між собою;
- чітке закріплення відповідальності за розробку та впровадження Кредитної політики та процедур у сфері визначення, оцінки, моніторингу та контролю кредитних ризиків за Ризик-менеджментом;
- розробка нових адекватних процедур для контролю кредитних ризиків, притаманних новим продуктам або видам діяльності Банку, перед впровадженням таких продуктів та видів діяльності.

Важливе місце в організації ризик-менеджменту відводиться роботі з проблемними кредитами [52]:, основні складові якої представлено на рис. (рис. 3.11).

Рис.3. 11. Економічні заходи в роботі з проблемними кредитами

Кредити, що набувають ознак підвищення ризику несплати, вилучаються зі звичайного процесу та обробляються за принципами управління проблемними кредитами.

Ефективна кредитна діяльність Банку передбачає організацію кредитного процесу в чотири етапи (рис. 3.12.):

1. залучення клієнта та надання йому інформації і консультацій;
2. збір інформації про клієнта, її аналіз та прийняття рішення про кредитування;
3. впровадження рішення про кредитування (оформлення, облік тощо);
4. поточне управління відносинами між клієнтом та Банком.

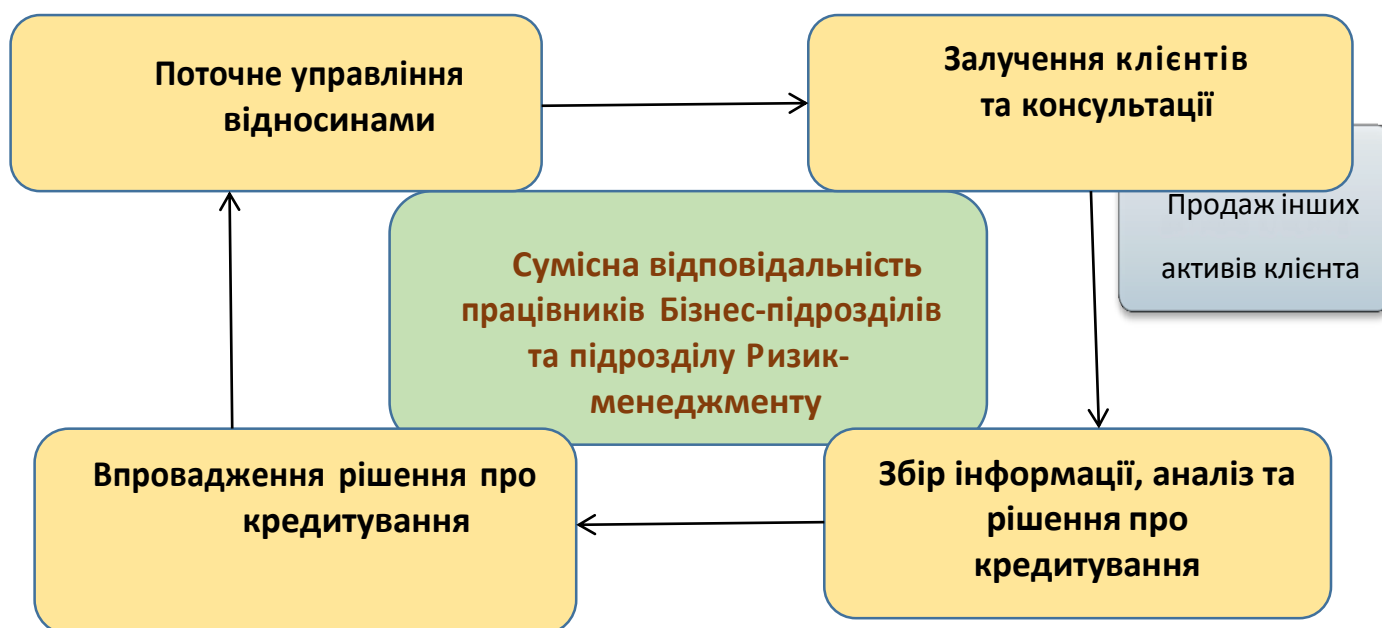

Рис. 3.12. Організація кредитного процесу Банку

Основними передумовами для кожного рішення про надання кредиту є всебічна інформація про клієнта, його діяльність та стан галузі.

Профіль цільового потенційного позичальника має відповідати наступним мінімальним параметрам.

Позичальник - юридична особа:

- зареєстрований та/або проводить діяльність більше 1 року, виключення з цього правила становлять кредитні операції з повним грошовим покриттям та SPV компанії, створені в периметрі окремої групи;
- надав всі необхідні документи для здійснення Банком ідентифікації відповідно до вимог чинного законодавства;
- має відмінну репутацію, що свідчить висока кваліфікація керівництва, дотримання ділової етики, договірної та платіжної дисципліни;
- продукція (послуги), що випускається клієнтом, мають конкурентну спроможність на внутрішньому / зовнішньому ринках;
- має поточний рахунок в Банку;
- користується Банківською лінійкою продуктів;
- має прозору структуру власності;
- проти клієнта не порушено справу про банкрутство або клієнт не заявив про банкрутство чи ліквідацію, не розпочата процедура ліквідації;
- знаходиться за зазначеною ним адресою місцезнаходження;
- має персонал, необхідний для здійснення операційної діяльності;
- має власні/орендовані основні засоби або інше майно, необхідне для здійснення діяльності;
- надав до Банку актуальну фінансову звітність;
- клас фінансового стану відповідає вимогам НБУ щодо кредитування;
- щодо позичальника відсутня негативна кредитна історія.

Позичальник - фізична особа:

- надав всі необхідні документи для здійснення Банком ідентифікації відповідно до вимог чинного законодавства;

- має регулярний дохід, достатній для обслуговування боргу;
- відповідає вимогам щодо встановлених Банком вікових меж;
- відсутня негативна кредитна історія;
- відсутня негативна інформація.

Кожне рішення про надання кредиту має ґрунтуватися на аналізі мети отримання кредиту та здатності клієнта обслуговувати борг із майбутніх грошових потоків. Розуміння мети отримання кредиту спрощує процес консультування клієнта щодо належного фінансування [54]:.

Основною умовою надання кредиту є економічна обґрунтованість заходів, що фінансуються. Бізнес-підрозділ має перевірити, чи є потенційний кредит таким, що відповідає поточним та прогнозним обсягам комерційних операцій клієнта.

Бізнес-підрозділ має брати до уваги правила аналізу, що ґрунтуються на кредитоспроможності позичальника та типі продукту:

- фінансування обігових коштів: для позичальників із задовільним фінансовим станом, а саме: фінансовий клас яких визначений відповідно до Постанови Правління НБУ №351 від 30.06.2016, є не нижчим ніж 5 (для фізичних осіб підприємців – не нижче, ніж 3), проводиться стандартний аналіз; для прийняття рішення щодо позичальників із нижчим фінансовим класом, а також у разі прийняття значного за сумою кредитного ризику, Ризик-менеджмент додатково може вимагати від Бізнес-підрозділів планування грошових потоків позичальника на період кредитування;

- фінансування інвестицій: проводиться розрахунок обслуговування боргу з орієнтацією на майбутнє, аналіз прогнозу руху грошових коштів, аналіз прибутковості (як то розрахунок планової точки беззбитковості), аналіз чутливості, стрес-аналіз з застосуванням негативних сценаріїв, застосування ковенант та тригерів;

- фінансування зовнішньої торгівлі: проводиться стандартний аналіз кредитоспроможності позичальника та аналіз базової операції, що лежить в

основі фінансування. Аналіз політики хеджування ризиків, відкритих та валютних позицій клієнта повинен бути частиною аналізу таких клієнтів.

Слід зауважити, що основними ризиками, що будуть впливати на реалізацію довгострокового зростання Банку визначено наступні:

- війна України, що призводить до негативних соціально- економічних наслідків;
- погіршення ситуації з судноплавством в Азовському і Чорному морях, що позначиться на можливостях експорту чорних металів та зерна;
- гальмування структурних реформ, що може призвести до ускладнення доступу держави до зовнішніх ринків капіталу. Особливе загострення ситуації очікується у зв'язку з проведенням воєних дій та проблемами щодо сплати державного боргу;
- трудова міграція, зростання темпів відпливу робочої сили з України спричинить подальшу необхідність збільшення витрат на оплату праці та відповідне прискорення темпів інфляції.

Кредитна політика Банку, спрямована на врахування факторів, що суттєво впливають на макроекономічні сценарії розвитку економіки [56]. Доцільно особливу увагу приділяти хеджування ризиків, використовуючи інструменти, наведені на рис. 3.13.

Рис. 3.13. Інструменти хеджування кредитного ризику Банку

На українському страховому ринку найбільш поширеним є надання страхового захисту кредиторам через страхування кредитів, виданих під заставу. Як новий вид страхового захисту кредиторів – власне страхування кредитів (делькредерне страхування), існує у двох різновидах: 1) добровільного страхування ризику неповернення кредитів, специфічною ознакою якого виступає те, що страхувальником виступає банк, тобто це є типове делькредерне страхування, коли банк, передаючи ризик страховику, виступає одночасно страхувальником і бенефіціаром;

2) добровільного страхування відповідальності позичальників за непогашення кредитів, за умовами якого страхувальником є позичальник, який страхує отриманий кредит на користь свого кредитора. У цьому випадку страхується виконання фінансових зобов'язань позичальника на покриття збитку завданого своєму кредитору. Це тип специфічного заставного страхування без страхування заставленого майна.

Другий варіант протягом кількох років набув широкого розвитку і популярності серед позичальників завдяки своїй доступності, а серед страхових компаній – завдяки високій прибутковості. Цей вид страхування став привабливішим, оскільки страховий поліс розглядався як своєрідний різновид гарантійного листа страхової організації, виданий банку за фінансовими зобов'язаннями його позичальників, які здебільшого не володіли ніяким майном.

У групі заставного (гарантійного) страхування практикується також особливий напрямок страхового захисту – страхування фінансових гарантій.

Техніка надання страхових гарантій стає дедалі різноманітнішою. Саме тому кредити, видані під різні фінансові гарантії, об'єднуються у дві групи [5, с. 25]:

а) кредити, повернення яких гарантується залученням давно відомих фінансових інструментів (іпотечні та банківські кредити, які видаються під заставу іпотеки або іншого майна, що належить позичальникам. Іпотека та інше майно стають предметами страхування, а позичальник, відповідно, – страхувальником і застрахованим в одній особі);

б) кредити, повернення яких гарантується борговими зобов'язаннями фінансового характеру (облігаціями, акціями, комерційними паперами, сертифікатами фінансових активів підприємств). З огляду на різноманітність видів гарантій їх поділяють на гарантії, що стосуються відносин між приватними суб'єктами, та гарантії, що стосуються відносин, в яких одна зі сторін є суб'єктом загальнонародного, державного значення. Емітенти боргових зобов'язань самі й ініціюють таке страхування, щоб підняти довіру до себе.

Комплексне застосування всіх запропонованих методів й інструментів управління кредитною діяльністю забезпечить її ефективність.

Висновки до розділу 3

1. Орієнтиром у кредитній політиці АТ КБ «ПриватБанк» відповідно до стратегії розвитку є збільшення частки банку в банківській системі України з кредитування корпоративних клієнтів.

2. За результатами дослідження визначено основні сучасні проблеми функціонування АТ КБ «ПриватБанк», які мають системну ознаку та за змістовним наповненням можуть бути об'єднані в три групи: економічну, фінансову та організаційно-правову.

3. Визначено основні ризики, що будуть впливати на реалізацію довгострокового зростання Банку та запропоновано заходи щодо його реформування відповідно до «Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року». Оцінено очікування від реформування Банку.

4. Здійснено прогнозування параметрів кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» в умовах воєнного стану на короткотерміновий строк (2 квартал 2022 року) з використанням економетричного моделювання, що дозволить зафіксувати об'єктивно намічені зрушення, що лежать в основі динаміки кредитів за класами боржників з урахуванням тенденцій зміни рівня інфляції та процентних ставок на кредитні ресурси. Точність моделей з поліноміальним трендом, коефіцієнти детермінації яких варіюють у межах 94% - 99%, складає від 0,57 до 1,2. Отже, результати показників кредитів за вказаними моделями є точними й можуть бути застосовані при прогнозуванні параметрів кредитного портфеля Банку.

5. Визначено стратегічні опції розвитку Банку в частині активних операцій та запропонована система кредитних рішень в залежності від рівня ризику кредитного портфеля банку й динаміки обсягів кредитування з метою вибору оптимальних інструментів впливу.

6. З метою досягнення стабільного стійкого розвитку та визначених цільових параметрів кредитного портфеля Банку визначено основні принципи кредитування, що відповідають філософії кредитних операцій та стратегії розвитку Банку.

7. Запропоновано здійснювати організацію кредитного процесу Банку в чотири етапи: залучення клієнта та надання йому інформації і консультацій; збір інформації про клієнта, її аналіз та прийняття рішення про кредитування; впровадження рішення про кредитування (оформлення, облік тощо); поточне управління відносинами між клієнтом та Банком. Це забезпечить ефективність ведення кредитних операцій.

8. З метою прийняття ефективних кредитних рішень про надання кредиту визначено мінімальні параметри профіля цільового потенційного позичальника юридичної і фізичної особи.

9. Для зниження кредитного ризику запропоновано систему економічних заходів в роботі з проблемними кредитами та інструменти хеджування кредитного ризику: кредитне страхування та кредитне страхування.

Комплексне застосування всіх запропонованих методів й інструментів управління кредитною діяльністю забезпечить її ефективність.

ВИСНОВКИ

На підставі результатів дослідження кредитного кредитної діяльності вітчизняних банків та одного з провідних банків, АТ КБ «ПриватБанк», зроблено такі висновки.

Протягом останніх років у банківському секторі України спостерігалася тенденція до зменшення кількості банків з іноземним капіталом: якщо станом на 01.01.2016 р. їх кількість становила 41, то у 2019 р. – лише 35.

Встановлено, що в період з 2015 р. по 2019 р. відбувалось зростання основних показників ринку банківських послуг. Незважаючи на значне скорочення діючих банків у 2015-2019 роках, активи банків лише незначно зменшилися у 2015 році, а потім знову продемонстрували зростання. Активи банків з державною часткою мають стрімку тенденцію до зростання. Так, упродовж 2015-2019 рр. їх обсяг збільшився на 513,8 млрд. грн. і станом на 01.01.2020 р. склали 856,6 млрд. грн., що становить 57,3% усіх активів банківської системи України.

Протягом 2020 року обсяг кредитного портфеля банківського сектору України порівняно з 2015 роком збільшився на 68,3 млрд. грн., що в основному зумовлено конвертацією валютних кредитів у гривневі. Пасиви банків впродовж останніх 5 років мали тенденцію до зростання. Так, станом на 01.01.2021 р. обсяг пасивів банків України становив 1494460 млн. грн., що на 240074 млн. грн. або на 19,14% більше, ніж у 2016 році.

АТ КБ ПриватБанк виявився серед держбанків найуспішнішим та упевнено увійшов до ТОП-10 банків з надійними депозитами. За 2019 рік прибуток банку становив 32,609 млрд грн, за 2020 рік — 25,305 млрд грн, а за перше півріччя 2021 року — 11,6 млрд грн. В свою чергу, чистий процентний дохід ПриватБанку за 2019 рік становив 19,667 млрд грн, за 2020 рік — 21,602 млрд грн, а за перше півріччя 2021 року — 10,570 млрд грн. Співвідношення між чистим комісійним доходом і чистим процентним доходом банку за підсумками першого півріччя 2021 року становило 79,64%.

За результатами дослідження визначено основні сучасні проблеми функціонування АТ КБ «ПриватБанк», які мають системну ознаку та за змістовним наповненням можуть бути об'єднані в три групи: економічну, фінансову та організаційно-правову.

Визначено основні ризики, що будуть впливати на реалізацію довгострокового зростання Банку та запропоновано заходи щодо його реформування відповідно до «Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року». Оцінено очікування від реформування Банку.

Здійснено прогнозування параметрів кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» в умовах воєнного стану на короткотерміновий строк (2 квартал 2022 року) з використанням економетричного моделювання, що дозволить зафіксувати об'єктивно намічені зрушення, що лежать в основі динаміки кредитів за класами боржників з урахуванням тенденцій зміни рівня інфляції та процентних ставок на кредитні ресурси. Точність моделей з поліномінальним трендом, коефіцієнти детермінації яких варіюють у межах 94% - 99%, складає від 0,57 до 1,2. Отже, результати показників кредитів за вказаними моделями є точними й можуть бути застосовані при прогнозуванні параметрів кредитного портфеля Банку.

Запропоновано здійснювати організацію кредитного процесу Банку в чотири етапи: залучення клієнта та надання йому інформації і консультацій; збір інформації про клієнта, її аналіз та прийняття рішення про кредитування; впровадження рішення про кредитування (оформлення, облік тощо); поточне

управління відносинами між клієнтом та Банком. Це забезпечить ефективність ведення кредитних операцій.

З метою прийняття ефективних кредитних рішень про надання кредиту визначено мінімальні параметри профіля цільового потенційного позичальника юридичної і фізичної особи.

Для зниження кредитного ризику запропоновано систему економічних заходів в роботі з проблемними кредитами та інструменти хеджування кредитного ризику: кредитне страхування та кредитне страхування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гроші та кредит: Підручник. - 3-тє вид., перероб. і доп. / М. І. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна та ін.; За заг. ред. М. І. Савлука. - К.: КНЕУ, 2002. - 598 с.
2. Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. 3-тє вид., перероб. та доп. - К.: КНЕУ, 2001. - 460 с.
3. Хмелярчук М.І. Внесок українських вчених у розвиток теорії кредиту/ Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – вип. 19.7. – с. 295-302.
4. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика: Навч. посіб. - 3-тє вид., перероб. і доп. - К.: Т-во "Знання", КОО, 2002. - 215 с.
5. Положення про порядок формування обов'язкових резервів для банків України //Постанова Правління Національного банку України від 16 березня 2006 року №91 Комп'ютерна законодавчо-довідкова система законодавства України "Ліга-закон", 2021 6. Показники банківської системи. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442.
7. Демчук Н., Коваль А. Менеджмент кредитного портфеля банку. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. Вип. 23. Ч. 1. С. 154–157.
8. Коваленко В. Управління кредитним портфелем в умовах фінансової невизначеності функціонування банків. Регіональна економіка та управління. 2016. № 1. С. 60–63.

9. Крупка М., Баран О. Оцінка обсягів та якості кредитного портфеля банків України. Ефективна економіка. 2015. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_11_14.
10. Рогожнікова Н. Аналіз стану та динаміки кредитної діяльності банків України. Фінансовий простір. 2012. № 1. С. 30–34.
11. Ткаченко О., Фоменко Ю. Кредитна політика банків України. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2015. № 2. С. 158–165.
12. Чуб П. Підходи до управління кредитним портфелем комерційного банку: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит». Київ, 2003. 18 с.
13. Внукова Н. та ін. Розвиток системи управління ризиками ринків фінансових послуг: монографія. Харків: Ексклюзив, 2014. 190 с.
14. Єпіфанов А., Васильєва Т., Козьменко С. та ін. Управління ризиками банків: монографія: у 2 т. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій / за ред. А. Єпіфанова, Т. Васильєвої. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. 283 с.
15. Система ризик-менеджменту в банках: теоретичні та методологічні аспекти: монографія / за ред. В. Коваленко. Одеса: ОНЕУ, 2017. 304 с.
16. Волкова В. Методичні аспекти управління ризиком кредитного портфеля банку. Економіка і організація управління. 2016. № 1. С. 45–52.
17. Волкова В. Модель оцінювання ризику кредитного портфеля банку. Економіка і регіон. 2015. № 1. С. 11–17.
18. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України: схвалено Постановою Правління НБУ від 2 серпня 2004 року № 361 (із змінами). URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=45294.
19. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: схвалено Постановою Правління НБУ від 30 червня 2016 року № 351 (із змінами). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>.

20. Кредитна діяльність банків України: проблеми та перспективи розвитку: монографія / За ред. В.В. Коваленко. – Одеса: Видавництво «Атлант», 2015. – 217 с. 2. Національний Банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442
21. Довгань Ж. Особливості управління кредитною діяльністю банківських установ у сучасних умовах / Світ фінансів - № 4 – 2015 г.
22. Наумов Д. О. Класифікація ризиків у міжнародній практиці / Д.О. Наумов // Економіка та держава. – 2007. – № 1. – С. 38–40.
23. Кредитний ризик і ефективність діяльності банку: монографія / О.В. Дзюблюк, Л.М. Прийдун. – Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2015. – 295 с. Кабушкін С.Н. Управління банківським кредитним ризиком: навчальний посібник / С.Н. Кабушкін. – М.: Новое знание, 2004. – 336 с.
24. Гаряга Л.О. Кредитний ризик: ідентифікація, класифікація та методи оцінки / Гаряга Л.О. // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – Суми : УАБС НБУ, 2006. – Т. 17. – С. 318–329.
25. Ковалев А.П. Кредитний ризик-менеджмент: монографія / А.П. Ковалев. – К.: Сузір'я, 2007. – 406 с.
26. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні // Постанова Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 року №368 (Із змінами і доповненнями, внесеними постановами Правління Національного банку України станом від 19 лютого 2007 року №52). Комп'ютерна законодавчо-довідкова система законодавства України “Ліга-закон”, 2021.
27. Лисенок О.В. Оцінка ефективності кредитної діяльності вітчизняних банків / О. В. Лисенок // Вісник ЖДТУ. – 2013. – № 3. – С. 122 – 125.
28. Аналіз банківської діяльності: підручник / [А. М. Герасимович, І. М. Парасій-Вергуненко, В. М. Кочетков та ін.]; за заг. ред. д-ра економ. наук, проф. А. М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2010. – 599 с.
29. Бикова О.В., Марченко О.В. Оцінка ефективності кредитної політики банку. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/3/136.pdf>.

30. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 12.07.2001р. № 448/96-ВР (зі змін. та допов.) чинний, поточна редакція від 01.07.2020, підстава – № 79-ІХ від 12.09.2019 р. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.

31. Рішення Правління Національного банку України від 10 лютого 2017р. №76-рш.[Електронний ресурс]. Режим доступу: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=43805377.

32. Про затвердження Положення про порядок визначення системно важливих банків [Електронний ресурс] : постанова Правління Національного банку України від 25.12.2014 р. № 863, чинний, поточна редакція від 01.03.2020 р., підстава 0014500-20. Режим доступу <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0863500-14>.

33. Guidance to assess the systemic importance of financial institutions, markets, and instruments: initial considerations – background paper [Electronic resource]. Report to the G–20 Finance Ministers and Central Bank Governors / IMF, BIS, FSB. – October 2009. – Mode of access : URL : <https://www.imf.org/external/np/g20/pdf/100109.pdf>.

34. Крухмаль О. Регулювання проблемних кредитів в банках України: теоретичні та методичні аспекти. Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова. 2013. Т. 18. Вип. 2. С. 188–195.

35. Показники банківської системи України / Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=74208 (дата звернення: 19.04.2022).

36. Волкова В.В., Волкова Н.І. Тенденції та перспективи управління кредитною діяльністю банків /В.В. Волкова, Н.І. Волкова //«ECONOMIC AND LAW PARADIGM OF MODERN SOCIETY». – Словатчина, Кошеца. - 2016. - №1. - С. 28-33.

37. Про затвердження Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України // Постанова Правління Національного

банку України від 27 грудня 2007 року №480, Комп'ютерна законодавчо-довідкова система законодавства України "Ліга-закон", 2021

38. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення кредитування: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2478-19>.

39. Рекомендації (принципи) Ради з фінансової стабільності щодо роботи банків державного сектору з непрацюючими кредитами (NPLs) / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=85642621>.

40. Звіти по державним банкам [Електронний ресурс]. М-во фінансів України. Офіційний сайт. – Режим доступу : <https://mof.gov.ua/uk/zviti-po-derzhavnih-bankah-fin>. (дата звернення: 12.04.2022).

41. Гладких Д. Основні напрями активізації корпоративного кредитування в Україні в контексті посткризового відновлення банківської системи : аналітична доповідь /Національний інститут стратегічних досліджень. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/korp_kred-54d71.pdf.

42. Слобода Л., Дунас Н. Напрями вдосконалення роботи банків України з проблемними активами в посткризовий період. Вісник Національного банку України. 2011. № 4. С. 46–51.

43. Фінансова звітність Публічного Акціонерного Товариства КБ «Приватбанк» /URL: <https://privatbank.ua/about/fnansovaja-otchetnost/> (дата звернення: 05.04.2022).

44. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року [Електронний ресурс]. Національний банк. Офіційний сайт. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy>.

45. Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями, затверджене постановою Правління Національного банку України від 25 січня 2012 року № 23 (зі змінами). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>

46. TOP 10 Trends 2020 in Commercial Banking [Electronic Resource]. – Mode of access : URL : <https://worldretailbankingreport.com>.

47. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків»: Постанова Правління Національного банку України від 15.03.2004 р. № 104 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04> 31

48. Засади стратегічного реформування державного банківського сектору (стратегічні принципи) [Електронний ресурс]. М-во фінансів України. Офіційний сайт. – Режим доступу : <https://mof.gov.ua/uk/banki-derzhavnogo-sektoru>.

49. Про основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану// Рішення Ради Національного Банку України від 15 квітня 2022 року N 4-рд. Комп'ютерна законодавчо-довідкова система законодавства України “Ліга-закон”, 2022

50. Квасній М. М. Інтеграція методів моделювання для прогнозування якості кредитного портфеля банку [Текст] /М. М. Квасній // Актуальні проблеми економіки : Науковий економічний журнал. – 2014. – № 4(154). – С. 387-39352.

51. Уряд вніс зміни в умови Державної програми «Доступні кредити 5- 7- 9. М-во фінансів України. Офіційний сайт. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-vnis-zmini-v-umovi-derzhavnoyi-programi-dostupni-krediti-5-7-9>.

52. Рекомендації щодо роботи банків з позичальниками – фізичними особами, які мають заборгованість за споживчими кредитами та потрапили в скрутне фінансове становище»: схвалені постановою Правління Національного банку України від 06.08.2009р. № 461.). Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>

53. Сидоренко В.А. Кредитна політика як чинник підвищення конкурентних переваг національної економіки. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2009. - №1. – С.259-265. 53.

54. Чуб П. Теорія нетрадиційного управління кредитним портфелем комерційного банку [Текст] / П. Чуб // Вісник Національного банку України. – 2002. – № 1. – С. 20–23.

55. Шалига Т. С. Розвиток дистанційних банківських послуг як показник модернізації елементів національної банківської системи // Вісник Української академії банківської справи. – 2010. – № 2 (29). – С. 95. 56.

56. Шевченко, Р.І. Кредитування і контроль [Текст]: навч. посіб. /Р.І.Шевченко. - К.: КНЕУ, 2002.- 183 с.- ISBN 966-574-316-3.

57. Шуило, І. Теоретичні і практичні аспекти аналізу стану фінансової системи економіки [Текст] / І. Шуило, В. Міщенко, Р. Лисенко // Вісник Національного банку України. – 2006. – №3. – С. 6.

ДОДАТОК А

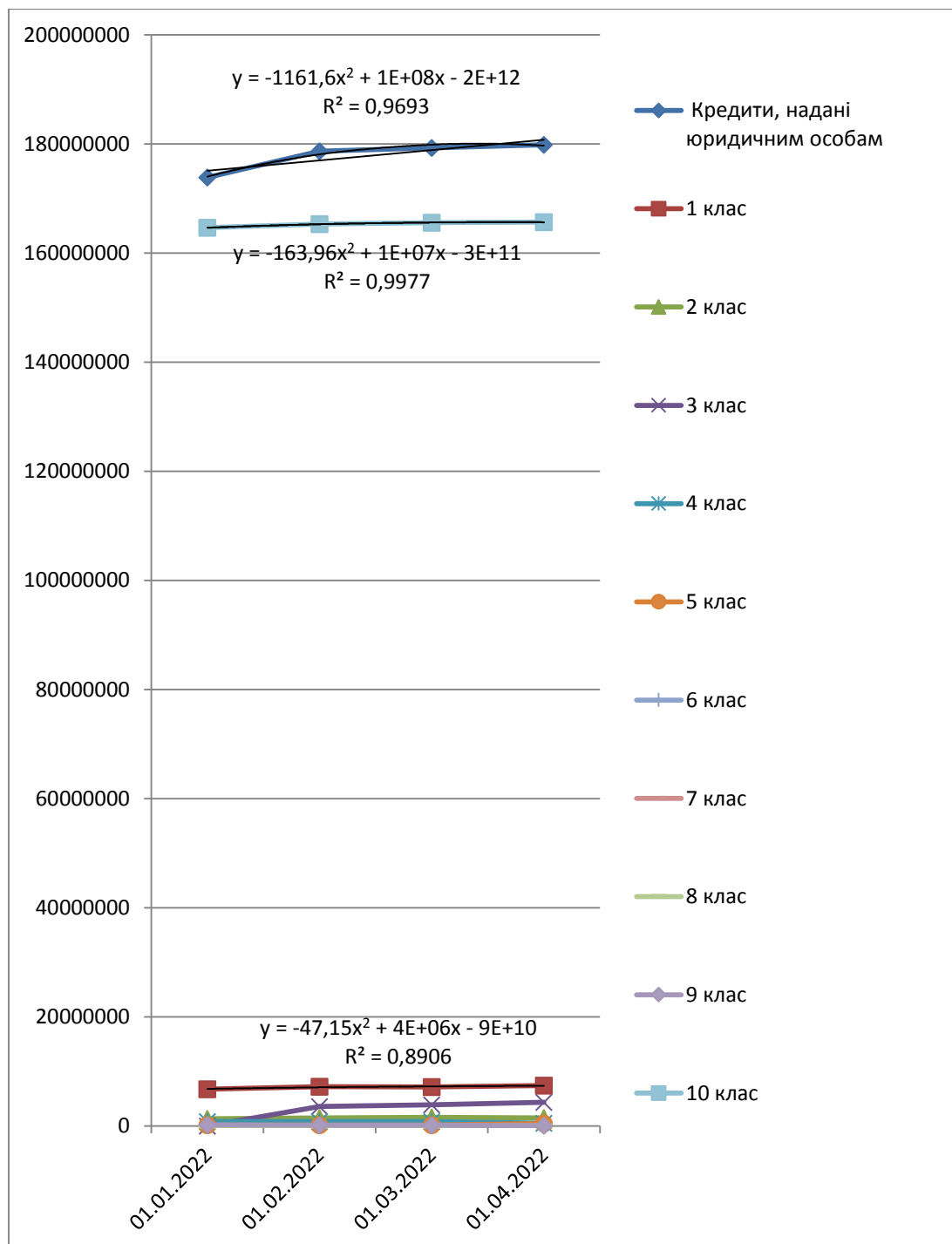

Рис.А.1. Поліноміальний тренд кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» в частині кредитів юридичним особам за класами боржників

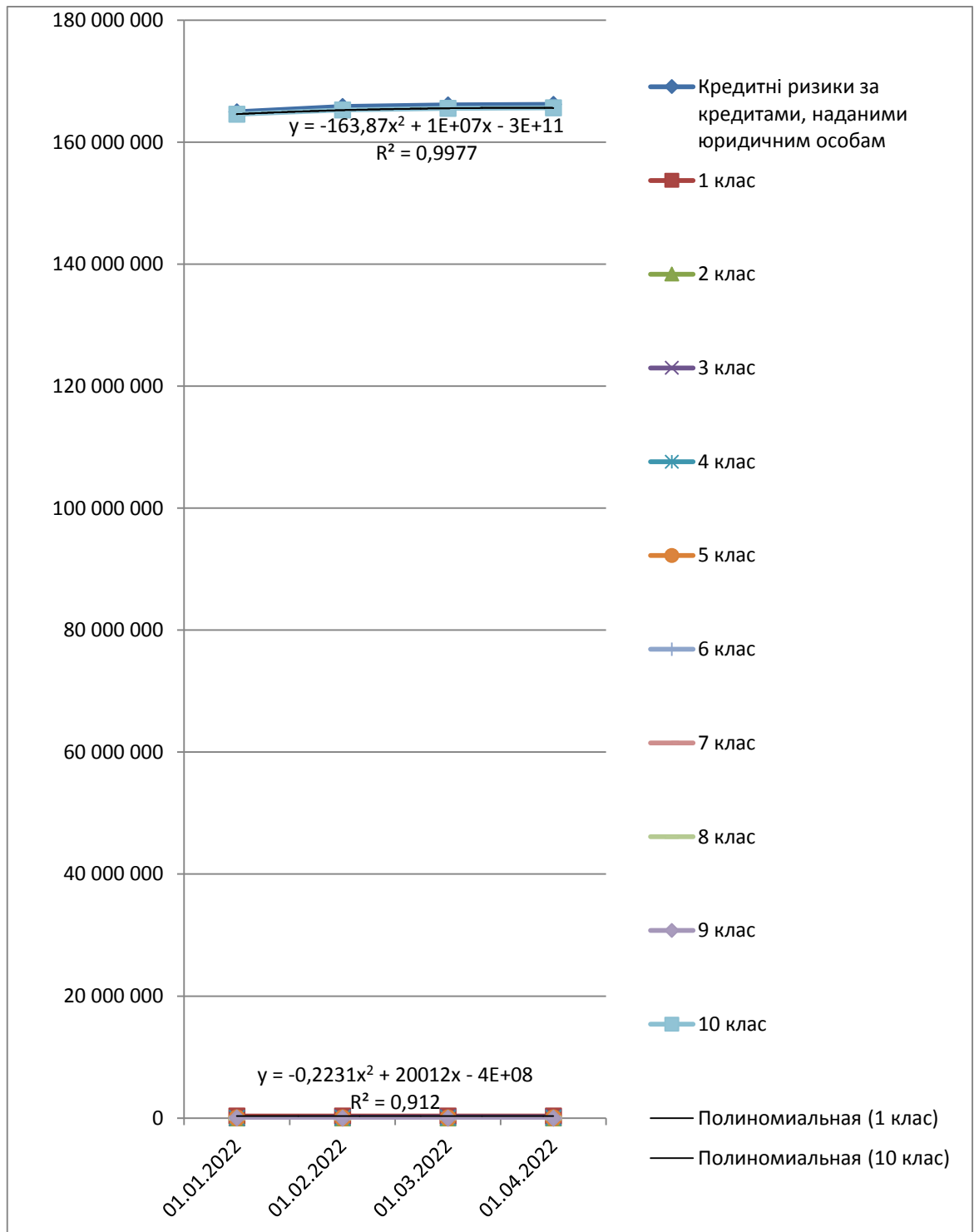

Рис.А.2. Поліноміальний тренд кредитних ризиків АТ КБ «ПриватБанк» за кредитами, наданими юридичним особам за класами боржників

ДОДАТОК Б
Звіт про фінансовий стан (Баланс) 2020р

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРИВАТБАНК"
Окремий звіт про фінансовий стан станом за 31 грудня 2020 року

У мільйонах українських гривень	Прим.	31 грудня 2020	31 грудня 2019
АКТИВИ			
Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви	6	49 911	45 894
Заборгованість банків	7	25 059	27 118
Кредити та аванси клієнтам	8	55 021	59 544
Інвестиційні цінні папери:			
- за справедливою вартістю через прибуток чи збиток	9	100 750	84 680
- за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	9	119 196	66 602
- за амортизованою собівартістю	9	1 715	875
Поточні податкові активи	22	6 660	2 257
Інвестиції в дочірні та асоційовану компанію		30	155
Інвестиційна нерухомість		2 933	3 379
Активи з права користування	10	1 748	1 716
Основні засоби та нематеріальні активи	11	5 894	4 764
Інші фінансові активи	12	3 448	2 210
Інші активи	13	8 900	9 285
Майно, що перейшло у власність банку як заставодержателя		1 228	1 244
Активи, утримувані для продажу		32	-
ВСЬОГО АКТИВІВ		382 525	309 723
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Заборгованість перед НБУ		-	7 721
Заборгованість перед банками та іншими фінансовими організаціями		2	201
Кошти клієнтів	14	312 708	240 621
Зобов'язання орендаря з лізингу	31	1 855	1 748
Відстрочене зобов'язання з податку на прибуток	22	146	121
Інші фінансові зобов'язання	15	2 907	1 522
Резерви та нефінансові зобов'язання	16	12 082	3 260
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ		329 700	255 194
КАПІТАЛ			
Акціонерний капітал	17	206 060	206 060
Емісійний дохід	17	23	23
Резерв переоцінки будівель	11	689	614
Нереалізований збиток від інвестиційних цінних паперів	9	(2 937)	(1 274)
Результат від операцій з акціонером		12 174	12 174
Загальні резерви та інші фонди	17	8 481	6 850
Накопичений дефіцит		(171 665)	(169 918)
ВСЬОГО КАПІТАЛУ		52 825	54 529
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА КАПІТАЛУ		382 525	309 723

Затверджено до випуску та підписано 16 березня 2021 року.

Г. Ю. Самаріна
В.о. Голови Правління

В. В. Ярмоленко
Головний бухгалтер

ДОДАТОК В

ТЕЗИ

на III Міжнародній науково-практичній конференції «MODERN RESEARCH IN WORLD SCIENCE» 12-14 червня 2022/ Львів.

THE ROLE FOREIGN INVESTMENT IN THE POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE'S ECONOMY

L. G. Solianyk Cand. Sc. (Econ.),
Prof., Solianyk L.H,
Malysenko D .O., bachelor
Dnipro University of Technology

Introduction/ Based on the positive world experience in investment policy, the state can choose the most effective and efficient forms, mechanisms and methods of its implementation, which would take into account the peculiarities of the national economy and meet the strategy of economic revival of Ukraine in the post-war period.

Forming the purpose of the article. The aim of the study is to determine the role of foreign investment in the post-war revival of Ukraine's economy. Identification of key problems, challenges and risks of Ukraine's investment policy to attract foreign direct investment. Search for effective instruments and efficient mechanisms to encourage foreign investors to participate in building the country's economic potential, the choice of which is based on global investment trends and global experience of foreign investment of national economies in leading countries

Research methodology. The results of the study were obtained using general and special methods and scientific approaches, namely: methods of abstraction and comparison, economic-statistical and logical-analytical analysis - to diagnose and assess global investment flows and foreign direct investment in Ukraine; methods of mathematical statistics - for factor analysis of the dependence of changes in GDP in the country on changes in PPI; method of theoretical generalization - to justify the choice of mechanisms for attracting foreign investors and intensify investment activities.

Presentation of the main research. The world is changing, and anticipating the right investment and trade trends, preparing for them is crucial in order to attract investors [1]. Globalization of economic development is one of the main features of modern civilization. It covers almost all factors and conditions of production, all its

industries and territorial formations and manifests itself in various forms. One of the manifestations of the globalization process is the rapid growth of the international financial market and financial transactions. There is a global investment boom, namely, a sharp increase in exports of foreign direct investment. If in 1980 the total amount of FDI in the world was 51.46 billion US dollars, in 2021 it exceeded 2.5 trillion US dollars, i.e., increased by 20 times. This was facilitated by cyclical factors, the liberalization of the investment climate in most countries and the active development of the TNC network. The intensification of foreign direct investment has led to the creation of investment clusters within the world economy, i.e., groups of countries with predominant investment flows from one of the centers of the economic triad, namely the United

States, the EU and Japan. As a result, there appeared three investment clusters: American, European, Japanese [2].

In 2020, 6,412 foreign direct investment projects were announced in Europe, 0.9% up compared to 2018. Investment was particularly strong in France and Spain, but tensions in the world trade, uncertainty regarding Brexit and subdued economic growth resulted in the investment across Europe growing by only a small amount. Among the countries with strong results are Portugal (+ 114%), Spain (+ 55%) and the Netherlands (+ 11%). It remains to be seen how COVID-19 affects foreign direct investment projects, especially in Spain, where the local economy was hit hardest in Europe. Germany's stability reflects the structural difficulties for new market entrants to hire staff in crowded labor markets and the fact that supply chains are already well organized and integrated [3].

Conclusion. Ukraine did not follow this path and became the country with the largest decrease in FDI in Eastern Europe. The number of FDI projects decreased by 54% compared to 2018 and 2019 years. Foreign direct investment in Ukraine's economy has been rather uneven over the past 12 years. The dynamics of their receipt for the period 2008-2021 is shown in Fig.6. Based on the presented data, we can conclude that the global economic crisis of 2007-2009 and the hybrid war against Ukraine, which began in 2014, had a significant negative impact on the volume of FDI

in Ukraine. The data show that the inflow of foreign direct investment in Ukraine for the period from 2008 to 2021 varies significantly and heavily depends on the state and changes in the political and economic situation in the country and the world.

For the effective post-war reconstruction of the country, it is necessary to solve the priority task of creating a new economic model, integrated into the Western and world political and economic space, but focused on national interests. The priority should be creation of new modern productions with the maximum use of modern technologies. Attracting foreign direct investment should be a driver of Ukraine's economic growth. The amount of foreign investment required to achieve efficient development of the country was estimated at \$ 5-20 billion a year, but given the damage caused by the war, this figure should be higher.

Literature

1. Герасімова О.А. Сучасні світові тенденції інтенсивності двосторонніх прямих іноземних інвестицій. *Управління та сталий розвиток*. 2016. № 1.
2. Official site of the World Bank. URL: <http://www.worldbank.org/>.(дата звернення 19.04.2022)
- 3.UNCTAD. URL: <http://unctad.org/en/Pages/DIAE/FDI%20Statistics/FDI-Statistics-Bilateral.aspx>

антиплагіат Малишенко .jpg - Средство просмотра фотографий Windows

corp.eu.unicheck.com Звіт подібності 1011344041 - Unicheck

Матеріали для студії Домашня сторінка Дистанційна освіта Виполнен импорт Google Переклад Лікарі 24/7 ПОГОДА Unicheck

ДП Малишенко
Олександр Замковий | Перевірено 26.05.2022, 15:26:00 GMT+3

ДЕТАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ КОМЕНТАРІ

МАСШТАБ ПО ШИРИНІ ЛИШЕ ТЕКСТ ДОДАТИ КОМЕНТАР НАЛАШТУВАННЯ

Виявлено модифікації тексту. Перейдіть на вкладку модифікації.

1

ВСТУП

Актуальність теми. Зростання масштабів банківського кредитування без належного врахування ризиків, що при цьому виникають, та можливостей ефективно управляти сформованим кредитним портфелем несе в собі загрозу для ефективного функціонування як окремих комерційних банків, так і банківської системи України загалом. Всебічне дослідження особливостей формування кредитного портфеля комерційних банків з урахуванням умов перебігу ринкових трансформаційних процесів в економіці України, її інтеграції у світове господарство, посилення конкуренції між банками, впровадження новітніх банківських технологій вистається особливо актуальним для сучасної теорії і практики організації банківської справи в нашій країні. Вивченню питань організації кредитної діяльності комерційних банків присвячено значну кількість праць вітчизняних і зарубіжних економістів, що характеризує важливе місце даної проблеми у числі пріоритетів банківської діяльності.

Суттєві надбання у дослідженні цих питань належать таким вітчизняним ученим як З.М.Васильченко, О.В.Васюренко, Н.І.Версаль, В.В.Вітлінський, С.П.Вожжов, А.С.Гальчинський, Д.Д.Гладких, І.С.Гушал, О.В.Дюблов, О.Т.Свєтук, Ю.А.Заруба, Б.С.Івасів, О.А.Кориченко, В.В.Корнєв, В.Д.Лагутін,

СХОЖІСТЬ ЦИТАТИ ВИЛУЧЕННЯ МОДИФІКАЦІЇ

39.0% Схожість Цитати... 0%
Вилучення... 0%

Всі джерела Інтернет Бібліотека

ВСЬОГО ЗНАЙДЕНО: 858 ВИЛУЧЕНО: 0

- 10.1% nam.kiev.ua/files/diplomy/fnansy/diplom-kin...
62 Джерела
- 5.09% studopedia.net/15_12102_rezervuvannya-riziki...
79 Джерела
- 4.89% static.privatbank.ua/files/credit-politicts-ua.pdf
33 Джерела
- 2.72% studopedia.su/13_44868_tema-bankovski-riski...
18 Джерела
- 2.33% uchil.net/...
5 Джерел

Активация Windows
Чтобы активировать Windows, перейдите к...

20:15
01.06.2022

Ректору Національного ТУ
«Дніпровська політехніка»
професору Азюковському О.О.

ЗАМОВЛЕННЯ
на виконання кваліфікаційної роботи

Просимо Вас надати можливість студентці групи 072м-19зск-1 фінансового-економічного факультету Навчально-наукового Інституту економіки НТУ «Дніпровська політехніка» зі спеціальності 072«Фінанси, банківська справа та страхування» Малишенко Дар'ї Олександрівни виконати кваліфікаційну роботу на тему «Вдосконалення кредитної діяльності комерційного банку (на прикладі АТ КБ «ПриватБанк») з використанням обліково-економічної та статистичної інформації банку.

Тема роботи є актуальною для Банку, тому що завдання, поставлені в роботі, вирішують реальні проблеми АТ КБ «ПриватБанк» і можуть бути використані для підвищення ефективності його кредитної діяльності в умовах складної економічної ситуації в країні на тлі воєнних дій та зміцнення фінансової стійкості на цій основі.

Фінансово-економічна інформація, передана для виконання кваліфікаційної роботи, підпадає під дію внутрішнього «Положення про комерційну таємницю» та не підлягає оприлюдненню.

Відповідальна особа
Начальник відділення №
АТ КБ «ПриватБанк»
(посада, місце роботи)

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну роботу магістра групи 072-19зскз-1
НТУ «Дніпровська політехніка»
спеціальності 072«Фінанси, банківська справа та страхування»
Малишенко Дар'ї Олександрівни на тему
«Вдосконалення кредитної діяльності комерційного банку (на
прикладі АТ КБ «ПриватБанк»)»

Робота Малишенко Дар'ї Олександрівни виконана на замовлення АТ КБ «ПриватБанк». Актуальність теми кваліфікаційної роботи обумовлена необхідністю фундаментальної й системної розробки та вдосконалення організації його кредитної діяльності банку.

Метою кваліфікаційної роботи є підвищення ефективності кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» на основі вдосконалення інструментів управління кредитною діяльністю.

В роботі автором досліджено та узагальнено методичні підходи до оцінювання ефективності кредитної діяльності та кредитного портфеля банку.

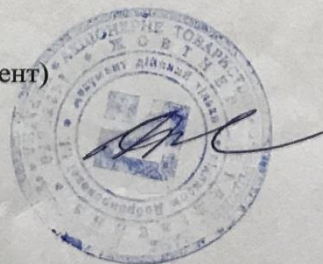
Проаналізовано стан, тенденції та перспективи розвитку кредитного ринку в Україні в умовах реформування банківської системи. Оцінено динаміку та роль кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» в забезпеченні його ефективного функціонування.

Здійснено прогнозування параметрів кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» з використанням економіко-математичного моделювання, що враховує сучасні проблеми банківської системи під час воєнного стану в Україні.

Запропоновано заходи щодо підвищення ефективності кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» в умовах кризової економіки. Визначено стратегічні опції розвитку Банку в частині активних операцій та запропонована система кредитних рішень в залежності від рівня ризику кредитного портфеля банку й динаміки обсягів кредитування з метою вибору оптимальних інструментів впливу.

Таким чином, констатуємо, що кваліфікаційна робота Малишенко Дар'ї Олександрівни рекомендується до захисту з оцінкою відмінно.

Відповідальна особа (рецензент)
Начальник відділення №
АТ КБ «ПриватБанк»
(посада, місце роботи)

ВІДЗИВ
на кваліфікаційну роботу студентки групи 072-19зск-1
Малишенко Дар'ї Олександрівни
на тему «Вдосконалення кредитної діяльності комерційного банку (на прикладі АТ
КБ «ПриватБанк»)
представленої для присвоєння ступеня «бакалавр» кваліфікації «бакалавр фінансів,
банківської справи та страхування» за спеціальністю
072 «Фінанси банківська справа та страхування»

1. *Мета кваліфікаційної роботи* - підвищення ефективності кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» на основі вдосконалення методів й інструментів її організації.

2. *Актуальність теми кваліфікаційної роботи* обумовлена необхідністю вдосконалення методів організації кредитної діяльності та прогнозування кредитного портфеля банку.

3. *Тема кваліфікаційної роботи бакалавра* безпосередньо пов'язана з об'єктом діяльності бакалавра за спеціальністю 072 - фінанси, банківська справа та страхування - управлінням кредитною діяльністю банку.

4. *Задачі кваліфікаційної роботи* містять елементи наукового дослідження та проведення аналітичної роботи з організації кредитної діяльності банку, що відповідає вимогам освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра.

5. *Автором розроблено* модель оптимізації кредитно-портфеля ПАТ «ПриватБанк», проаналізовано стан, тенденції та перспективи розвитку кредитного ринку в Україні в умовах реформування банківської системи; надано оцінку ефективності управління його кредитною діяльністю.

6. *Робота з керівником роботи та інновації запропонованих рішень* студентка Огієнко А. виконувала відповідні етапи роботи згідно з встановленим графіком. *Кваліфікаційна робота містить* результати досліджень щодо прогнозування параметрів кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» в умовах воєнного стану на короткотерміновий строк (2 квартал 2022 року) з використанням економетричного моделювання, що дозволить зафіксувати об'єктивно намічені зрушення, що лежать в основі динаміки кредитів за класами боржників з урахуванням тенденцій зміни рівня інфляції та процентних ставок на кредитні ресурси. Але заходи щодо вдосконалення банківського кредитування юридичних осіб, віднесених до 10 класу боржників було недостатньо конкретизовано.

7. Самостійність Малишенко Д. при виконанні кваліфікаційної роботи достатня та заслуговує на позитивну оцінку.

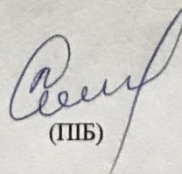
8. *Виконання презентації.* Презентація віддзеркалює основні положення кваліфікаційної роботи та позитивно оцінюється науковим керівником.

9. *Дотримання стандартів.* Оформлення пояснювальної записки виконано у відповідності до вимог національного стандарту ДСТУ 3008:2015.

10. Робота Малишенко Дар'ї Олександрівни виконана на замовлення АТ КБ «ПриватБанк» та отримала позитивну оцінку його керівництва.

Таким чином, констатуємо, що кваліфікаційна робота Малишенко Дар'ї Олександрівни рекомендується до захисту з оцінкою 84 бали.

Науковий керівник
кваліфікаційної роботи бакалавра
к.е.н, проф..

(ПШБ)

Соляник Л.Г.